

55964

AZ ERŐMŰVET
MEGEPÍTENI
NEM KELL
FELNETEK
JÓ LESZ !

1989 FEB 22

GONDOLAT-jEL

'89/1

"Vannak hibáink elvtársak, de az eredményeink is kétségtelenül
visszataszítóak."

gondolat-jel

A JATE BTK KIADVÁNYA

TARTALOM

Szárszó '88 /összeállítás/.....	2
A kari fórum és a sztrájk dokumentumai.....	12
Interjú Szalamin Edit dékánhelyetttessel.....	31
Tanügyi csoportok javaslattevei.....	33
Györei Péter: A miniszter mellettünk álldogál.....	38
Balogh Ivám: 360°-os fordulatot.....	39
Hazatérés—Faludy György köszöntése /összeállítás/.....	44
Interjú Rácz Sándorral.....	53
1956 - dokumentumok.....	62
Mikola Gyöngyi: Kawics.....	68
Kawics a magasban / a szerk. válasza/.....	69
Tövisvirág helyett.....	72

A címlap D. Nagy Béla munkája

Hátsó borító és rajzok: Benda Balázs

Faludy György szegedi estjéről a fotókat Péter Gábor készítette

Szegi Amondó Zoltán (11. o.)

1943 nyarán a Soli Deo Glória református ifjúsági szervezet kezdeményezésére jött létre a szárszói találkozó, melyen az akkori haladó értelmiség a súlyos helyzetben levő Magyarország jelenéről, jövőjéről tanácskozott. Csak néhány név az akkori résztvevők közül: Németh László, Kodolányi János, Erdei Ferenc, Veres Péter, Nagy István. Most, 45 évvel később, 1988 augusztusában Szárszó - pontosabban Balatonszemes - újra egy nagy találkozóznak adott otthont. Több mint hatszázan gyűltek itt össze (ifjúsági szervezetek és a haladó értelmiség képviselői, fiatal szakemberek, érdeklődők az ország minden pontjáról), hogy a gazdasági-, politikai-, erkölcsi válságba került ország lehetőségeiről, a kivezető útról tanácskozzanak, vitatkozzanak a szárszói hagyományok szellemében! A tábor szervezését az Országos Klubtanács, a Bibó István szakkolégium (ELTE-AJTK), a Rajk László-, és a Széchenyi István szakkolégium (MKKE) vállalta magára, a Hazafias Népfront, a Soros-alapítvány és a KISZ pedig anyagi támogatásával segítette őket.

A táborban a munka hat napon keresztül meghatározott napirend szerint folyt, amire szükség is volt, hiszen a program igen sűrű volt. A témákat mindig felkért előadók referátumai vezették be, majd ezt követően került sor a korreferátumokra és persze a vitára. (Vitakultúránk szegényessége sajnos külön tanulmányt érdemelne.) Az egész napos agytorna után filmvetítés, táncház szolgált esténként a kikapcsolódást, de a megkezdett beszélgetések, viták folytatására is volt hely és lehetőség. A plusz-programok közül kiemelkedett a FIDESZ-, valamint Rácz Sándor estje, mind az érdeklődők számát, mind a minőséget tekintve.

Néhány mondat az egyes napok témáiról, az érdekesebb előadásokról, hozzászólásokról.

A tulajdonviszonyok változása és a szociális biztonság

Gazdaság, tulajdon, népesedés, szociális helyzet. A legérdekesebb előadást Szentgáli Tamás tartotta, aki a népességviszonyokról, a gyermekes családok szociális helyzetéről, társadalmi szerepéről, jelentőségéről beszélt. Nyolc éve fogyunk - hangsúlyozta -, és ez a folyamat csak hatékony, a családok anyagi helyzetének javítását szolgáló intézkedések révén állítható meg. Zavar támadt a generációk közötti társadalmi szerződésben, melyet a jól érzékelhető gyereellenes-, és a kialakulóban lévő öregellenes hangulat jelez.

A szocializmus útjai

Szabó Miklós történész a különböző szocializmus-felfogásokról szólva megemlítette a mai szociáldemokrácia álláspontját is, mely szerint a szocializmus nem állapot, hanem folyamat. Szalai Pál is a szocializmust mint társadalmi-politikai folyamatot jellemezte, melyet "felépíteni" nem lehet, csak építeni. Hozzászólásában Németh László kooperatívokra, kommunákra, "szocialista szigetekre" építő szocializmus-felfogását emelte ki.

Önszerveződés és helyi társadalom

Bilecz Endre történész a napjainkban a hivatalos társadalom "réseiben" megjelenő második társadalomról beszélt. Kiemelte az önkormányzatok rendszerének jelentőségét, az önszerveződő demokrácia szükségességét. Bába István irodalomtörténész Kelet-Közép-Európa alternatív, független mozgalmairól tartott érdekes előadást.

A politikai intézményrendszer reformja

Halmi Gábor alkotmányjogász hangsúlyozta, hogy az új alkotmány csak akkor lesz megfelelő dokumentum, ha garantálja az emberi jogokat, és a hatalommegosztást. Az ilyen értelmű új alkotmányra minél előbb szükség van, hiszen a törvényesség alkotmányosság nélkül nem érték.

Mécs Imre a párton belüli frakció- és platformszabadság mellett állt ki - vissza kell nyúlni az '56-os hagyományokhoz.

Handó Tünde a FIDESZ megalakulásának, sajtóperének bonyodalmairól számolt be.

Környezetvédelem Magyarországon

A középpontban természetesen Bős-Nagymaros kérdése. Gazdasági-, ökológiai érvek ellene. Gulyás Mihály előadása a döntésemélet tárgyköréből. Lényege: hogyan zajlik a döntéselőkészítés más országokban, már olyan civilizált országokban, ahol egyáltalán ilyen van.

Magyarság, nemzettudat

Indulatok, heves viták, de egység a romániai magyarság kérdésében. Ezt fejezte ki az a majd mindenki által megszavazott távirat, melyet az aradi találkozó előtt küldött a tábor Grósz Károly miniszterelnöknek, majd pedig az a nyílt levél, melyet a találkozó kudarca után az egész magyar népnek fogalmaztak meg.

A következő oldalakon a nyílt levelet és a záródokumentumot közöljük.

Göz Gabi

NYÍLT LEVÉL A MAGYAR ORSZAGGYÜLÉSHEZ, TARSADALMI
ÉS POLITIKAI SZERVEZETEKHEZ,
A MAGYAR NÉPHEZ

Megdöbbenéssel fogadtuk a magyar-román csúcstalálkozóról kiadott hivatalos közleményeket.

Elvártuk, hogy a magyar pártfőtitkár-miniszterelnök az egyetemes humán és nemzetközi egyezmények alapján követelje a Romániában élő magyarokat - Európa legnagyobb nemzeti kisebbségét - sújtó diszkriminatív intézkedések hatályon kívül helyezését, a romániai magyarság egyéni és kollektív jogainak a biztosítását, az ehhez szükséges intézményi feltételek megteremtését, és hogy e célokat ne áldozza fel látszateredményekért. Bizonyosak vagyunk abban, hogy jogos várakozásainkat az európai közvélemény és a magyarság egésze osztotta.

Ezzel szemben az aradi csúcstalálkozóról kiadott közlemények még említést sem tettek a Romániában élő kisebbségeket sújtó törvénytelenésekről. Ezekkel összefüggésben Grósz Károly közzétett nyilatkozatában megengedhetetlen tájékoztatatlanságot árult el. Lemondott a közelmúltban egyoldalú intézkedéssel bezáratott magyar főkonzulátus visszaállításának igényéről is.

Mit kaptunk ezért cserébe? Régóta érvényben lévő, román részről nem, vagy csak hiányosan teljesített kereskedelmi és turisztikai egyezmények betartására és a családegyesítésnek méltányos elintézésére vonatkozó román ígéreteket. Ezek az ígérek garancianélküliek és abban sem egyértelműek, hogy a Magyarországra menekült román állampolgárokról vonatkoznak-e egyáltalán.

Mindez mélységes csalódást okozott a magyar közvéleménynek, kiváltképp pedig a veszélyeztetett romániai magyar kisebbségnek. E mellett a bejelentett megállapodások félrevezetik a nemzetközi közvéleményt és megnehezítik a Romániában élő többi nemzetiség érdekeinek védelmezését is.

A magyar pártfőtitkár-miniszterelnök által Aradon követett defenzív politikát elhibázottnak tartjuk és nem támogatjuk.

Balatonszemes, 1988. augusztus 30-án

Balatonszemes - Szárszó '88 Tábor résztvevői

ZÁRÓDOKUMENTUM

A Társadalompolitikai és Honismereti Klubok Tanácsa, valamint a Bibó István, Rajk László, Széchenyi István szakkolégiumok 1988. augusztus 25-31. között Szárszó '88 címen konferenciát rendezett, melyen mintegy 30 öntevékeny szervezet tagjai és sokan mások vettek részt. Jelen záródokumentumot a tábor szervezői azzal a szándékkal készítették, hogy a viták során elhangzott jellemző gondolatokat a teljesség igénye nélkül összegezzék, tükrözve a tanácskozás szellemét.

A magyar nemzet válsága

A magyar nemzet fennmaradásának és azonosságtudatának több mint ezer éves alapja az európai történelmi fejlődés során kialakult erkölcsi, szellemi, vallási, kulturális, politikai és gazdasági értékek elfogadása. A XX. században, különösen az utóbbi négy évtizedben többször is károsan meglazultak Európához kötődésünk szálai. Kritikusan újra kell értékelni a magyarság mai európai helyét és helyzetét. A kialakuló összeurópai mozgástérbe sürgősen bele kell kapcsolódnunk saját szellemi és termelési kínálatunkkal, különben tartósan elveszíthetjük a világ élvonalához történő felzárkózásunk lehetőségét is. Újra ki kell alakítani Európa egészével a kapcsolattartás új intézményrendszerét.

A magyarság helyzete Közép-Európában ma is bizonytalan. A Duna mentén élő kisnemzetek gazdasági együttműködése egyhelyben topog, kulturális közeledése lassul, egyenrangú politikai szövetezése máig sem valósulhatott meg. A kelet-európai kisállamok nyomorúságát most is az antidemokratikus nacionalizmusok, vagy a nemzeti közömbösség torzulásai jelentik. A határainkon túli magyar nemzeti kisebbségek helyzete is ezért romlik egyre gyorsabban - mi pedig tehetetlen szemlélői lehetünk siettetett pusztulásuknak.

A magyarság jövőjének tartós biztosítéka Közép-Európa demokratikus integrációja lehet. Ennek keretében a már 1945-1948 között is kezdeményezett közép-európai föderáció kialakítása képzelhető el, demokratikus társadalmi-politikai együttműködéssel, és működő piacgazdaságok szoros kapcsolattartásával. Közép-Európa jövőbeli föderációja és integrációja a Szovjetunióval kialakított magyar kapcsolatrendszerrel is minden tekintetben új alapokra fogja helyezni, egyoldalú lépések nélkül, az érdekelt államokkal szoros összhangban.

A magyar nemzet közvetlenül érdekelt a nagyvilágban élő magyarság sorsának alakulásában, ezért rendszeres kapcsolattartásra kell törekednünk minden magyar kulturális kisebbséggel és szórvánnyal.

A Közép-Európa szomszédos szocialista országaiban élő magyar nemzeti kisebbségek helyzetét a kollektív nemzetiségi jogok és autonómiák biztosításával lehet tartósan rendezni. A magyar nemzet kötelessége a magyar kisebbségekkel fenntartott kulturális kapcsolatok fejlesztése és állapotuk figyelemmel kísérése. A nemzeti kisebbségek emberi jogainak bármilyen megsértése esetén társadalmunk forduljon a világ közvéleményéhez, a magyar állam pedig nyilvánosan lépjen fel az érintett állammal, illetve az ENSZ-nél.

A magyar állam vezetése a '80-as évek közepétől ismét reformszólamokkal álcázott, ám nemzeti érdekeinkkel nyíltan ellentétes gazdaság- és társadalompolitikát folytat. Gazdasági kapcsolataink alakításában egyre inkább figyelmen kívül hagyja az ország természeti adottságait, termelési hagyományait, a korszerű ágazatok fejlesztését pedig elhanyagolja.

A hivatalos kultúrpolitika a nemzet kollektív történelmi tudatát évtizedek óta eltorzítja és kiüresíti. A magyar kultúra alapvető intézménye, az iskola az állam közömbössége miatt nem töltheti be alapvető nemzetnevelő feladatát. A magyar nemzet ezt az általános válságát kizárólag belső szellemi, kulturális megújulással és társadalmi önszerveződéssel élheti túl.

A társadalom demokratikus önszerveződése és a politikai rendszer átalakítása

Magyarország általános társadalmi, politikai válságának demokratikus megoldásához a politikai intézményrendszer gyökeres megváltoztatása szükséges. Az átalakítás két alapelvre legyen:

- az alapvető emberi jogok garantálásán keresztül megvalósuló társadalmi önszerveződés;
- az állami intézmények és a társadalmi, politikai szervezetek szétválasztása, és az államhatalmi ágak elválasztása, belső egyensúlya

E két alapelv következetes érvényesítésével megvalósulható politikai célunk: a független társadalmi önkormányzatok közvetlen demokráciája és a többpártrendszerű parlamentáris demokrácia összhangján alapuló politikai rendszer. Célunk érdekében a magyar nemzetnek a társadalmi önszerveződési folyamat felgyorsítását és a politikai intézményrendszer demokratikus átalakítását javasoljuk.

A DEMOKRATIKUS TÁRSADALMI ÖNSZERVEZŐDÉS során feltétlenül meg kell valósítani a következőket:

1. A társadalom szabadságának súlyos akadálya ma is a centralizált, uralmi szellemű közigazgatási intézményrendszer. A megyék - nem eleve gazdasági-társadalmi egységeket igazgatnak, így a területi önkormányzatok kialakulását pusztán létükkel is gátolják. A társadalmi demokrácia megteremtésének első lépése ezért a megyerendszer helyett városkörnyéki igazgatást létrehozó demokratikus önkormányzati-közigazgatási reform legyen.

2. Az állami szakigazgatás helyi szervezeteit külön kell választani a népképviselői intézményektől, és a szakigazgatást az önkormányzati testületek ellenőrzése alá kell helyezni. A tanácselnököket addig is közvetlen szavazással válassza meg az egész lakosság.

3. Az ország területeinek fejlődésbeli egyenlőtlenségei egyre nőnek. Demokratikus területfejlesztési politika szükséges a helyi társadalom aktív részvételével.

4. A helyi gazdasági polgárosodás kibontakoztatása érdekében meg kell teremteni a tulajdonformák esélyegyenlőségét. Meg kell szüntetni a szövetkezetek állami irányítását, önkormányzati kezelésbe kell adni az életképes helyi vállalatokat és ösztönözni a személyes vállalkozásokat.

5. A helyi társadalmi önkormányzatok és önszerveződő állampolgári csoportok ellenőrzésével biztosítani kell a közoktatási, a művelődési alapintézmények autonóm működését és létrehozásuk szabadságát.

6. Garantálni kell a helyi közösségek egyesülési, választási, népszavazási jogát.

A POLITIKAI INTÉZMÉNYRENDSZER gyökeres demokratikus átalakítását országos népszavazással elfogadott új alkotmány rögzítése.

1. A hatalmat a népszuverenitás alapján új választójogi törvénnyel, többpártrendszerű politikai képviselettel létrehozott Országgyűlés, illetve a teljes területi és munkahelyi hálózatra épülő társadalmi önkormányzatok gyakorolják.

2. Az állandóan ülésező Országgyűlés fő feladata a törvényalkotás és a kormány választása, ellenőrzése legyen. A választásokon bármely állampolgár, állampolgári csoport javasolhasson képviselő-jelöltet, a képviselők szabadon hozhassanak létre parlamenti csoportokat és kizárólag választóiknak tartozzanak felelősséggel.

3. Népszavazás döntse el, hogy a társadalmi önkormányzatok országos testülete az Országgyűlés önkormányzati házaként, vagy társadalmi szervezetként működjön. Ha a társadalmi önkormányzatok országos testülete társadalmi önkormányzatok országos testülete társadalmi szervezetként működik, akkor legyen független a politikai pártoktól és a végrehajtó hatalomtól.

4. Létre kell hozni a korlátozott jogkörű államfői intézményt az Elnöki Tanács helyett.

5. A kormány legyen a végrehajtó hatalom országos központja. Az Országgyűlés válassza, tevékenységét a politikai pártok és az önkormányzatok közvetlenül ne befolyásolják.

6. Az igazságszolgáltatás intézményei váljanak teljesen külön a többi államhatalmi ágaktól, a politikai pártoktól és az önkormányzatoktól. Fel kell állítani az Alkotmánybíróságot és a Közigazgatási Bíróságot. A bírákat az Országgyűlés válassza. A bírák és ügyészek ne lehessenek politikai pártok tagjai.

7. A társadalmi egyesületek legyenek az állampolgárok által létrehozott közcélú, önkéntes, független érdekvédelmi, gazdasági, kulturális, vallási és egyéb szervezetek. Működésük ne kapcsolódhasson közvetlenül a pártok és az önkormányzatok politikai tevékenységéhez. A társadalmi egyesületek alapítása váljon az állampolgárok alanyi jogává, működésüket külön egyesülési törvény szabályozza, felügyeletüket a bíróságok lássák el. A társadalmi egyesületek tömörülhessenek önkéntes szakmai, ágazati és területi szövetségekbe.

8. A szakszervezetek legyenek szervezetileg és politikailag önálló, munkahelyi és szakmai elven szerveződő munkavállalói érdekvédelmi szervezetek. Lehetséges szerveződési formát a munkahelyi, az üzemi és az országos horizontális föderációk. A létrejövő munkahelyi önkormányzatokat a szakszervezetektől el kell választani.

9. A politikai pártok a parlamentben és a területi önkormányzati szervezetekben működhetnek. Csak olyan demokratikus pártok fejthessenek ki politikai tevékenységet a jövőben, amelyek megfelelnek az Alkotmánynak és az Országgyűlés által törvénybe iktatott nemzetközi egyezményeknek. A politikai pártok választott vezetői és fizetett alkalmazottai egyidejűleg ne viselhessenek önkormányzati vagy egyesületi tisztséget.

10. Sürgős feladat a társadalmi mozgalmak és egyesületek független nyilvánosságának biztosítása a kommunikációról, a sajtóról és az információról alkotott új törvény segítségével.

A gazdaság megújulásának feltételei az új szociális rendszer

I. Egy radikális gazdasági reform alapjai

Az 1945 utáni történelemben mélyen gyökerező, az elmúlt években kibonakozott gazdasági válság súlyánál és természeténél fogva nem kezelhető, és főként nem oldható meg a gazdaság keretein belül. Alapvető

okai a társadalmi berendezkedés jellemzőiből következnek, így megszüntetésükre is csak e berendezkedés megváltoztatásával kerülhet sor.

A gazdasági kibontakozás elemi feltétele a tulajdonviszonyok szerves fejlődése útján történő átalakulása. Ennek érdekében a magántulajdont a szövetkezeti és az állami tulajdonnal azonos rangra kell emelni és versenysemleges feltételek mellett módon adni az egyes tulajdonformák olyan arányainak kialakulására, amely gazdaságunk jövőbeni adottságainak és belső logikájának megfelel. Meg kell teremteni az intézményi feltételeket és jogi kereteket a piacgazdaság egészséges működéséhez.

Ezzel összefüggésben a legfőbb követelmény, hogy megvalósuljon a társadalmi létszférák olyan szétválasztása, amely lehetővé teszi a gazdaság autonóm működését, belső törvényszerűségeinek minél kevesebb külső hatástól megzavart érvényesülését. Mind a politikai-hatalmi akarat érvényesítését, mind pedig az aktív társadalom- és foglalkoztatáspolitikára épülő, szociális biztonságot garantáló intézményeket és intézkedéseket a gazdaságon kívülre kell helyezni. Ennek érdekében az MSZMP-nek a legtágabb politikai keretek megfogalmazásán túl minden szinten ki kell vonulnia a gazdasági intézményrendszerből, meg kell szüntetni a beavatkozási lehetőségeit a gazdaságirányításba és vállalatok működésébe.

A gazdaság hosszútávú fejlődését alapvetően európai perspektívába kell helyezni (szemben a "szocialista vilárendszerben", vagy a KGST-ben való gondolkodással). Célul az európai integrációhoz való közeledést kell kitűzni, a jelenlegi KGST országokkal fenntartott gazdasági kapcsolatokat a gazdasági racionalitásoknak megfelelő szinten kell folytatni.

Meg kell szüntetni az állami pazarlást, a tisztán politikai érdekből származó intézkedéseket, a hatalmas összegeket felemésztő nemzetközi beruházásokat, a társadalmi ellenőrzés nélküli katonai költségek, az állami költségvetés deficitjének a társadalom terhére történő csökkentését. Meg kell változtatni a humán szférához (oktatás, egészségügy, kultúra) való viszonyulást; ezeket a maradványelv alapján történő finanszírozás helyett mint alapvető társadalompolitikai prioritást élvező területeket kell kezelni. Ez jelentené a gazdaság oldaláról történő hozzájárulást a népünk, nemzetünk jövőjét fenyegető demográfiai problémák megoldásához.

Gazdaságunk jelenlegi leterheltsége és megkötöttségei alapján még a radikális pozitív változások bekövetkezése esetén sem remélhetjük, hogy gazdaságunk egészségesse válna, az életszínvonal növekedése néhány év alatt megvalósul. Az ország vezetésének a nemzet és a történelem előtt kell felelnie azért, ha ideológiai dogmák, félreértett gazdasági összefüggések, látens vagy nyilvános frakcióérdekek, esetleg személyes ambíciók alapján késlekedik a ma már nyilvánvalóan szükséges radikális reform bevezetésével, előidézve ezzel az országnak és népének a fejlett világtól való reménytelen leszakadását.

II. A szociális rendszer átalakításának keretei

A szociálpolitika kerüljön ki a központosított állami újraelosztás rendszeréből és alakuljon át különleges állami garanciákkal megerősített társadalmi vállalkozássá.

A szociálpolitikai rendszer álljon szociális ellátásra alapított társadalmi vállalkozásokból és a szociális alapból. A szociális társadalmi vállalkozások az egyéni, vállalati befizetéseket és a részvényesek tőkéjét a piacgazdaságban működtessék, a nyereséget pedig járadékok formájában fizessék ki tagjaiknak. A társadalmi vállalkozások mellett az állami és vállalati hozzájárulásokból képzett elkülönített szociális alapot egy független társadalmi egyesület kezelje. A szociális alapellátás az utóbbi forrásból minden állampolgárnak alanyi jogon biztosítandó. Megfontolandó,

hogy a munkanélküli segély és az átképzési alap a társadalmi szociálpolitika vagy az állami szakigazgatás kezébe kerüljön.

Szükséges egy szociálpolitikai kerettörvény megalkotása.

A környezetvédelem demokratizálásáról

A környezetvédelem ügye nemcsak szakmai kérdés. A környezetünket befolyásoló döntések antidemokratikus módon születtek meg, s ez a problémáknak mára politikai színezetet adott. A közvetlen rész kérdéseken túl is felelősen gondolkodó szakértők és eltérő álláspontot hangoztató állampolgárok véleményét hatalmi szóval elhallgattatták. A tájékoztatásról sűrűn elhangzó nyilatkozatok ellenére a gyakorlat csaknem változatlan, ezért a környezetet érintő döntések meghozatalánál az alábbi általános szempontokat tartjuk alapvetőeknek:

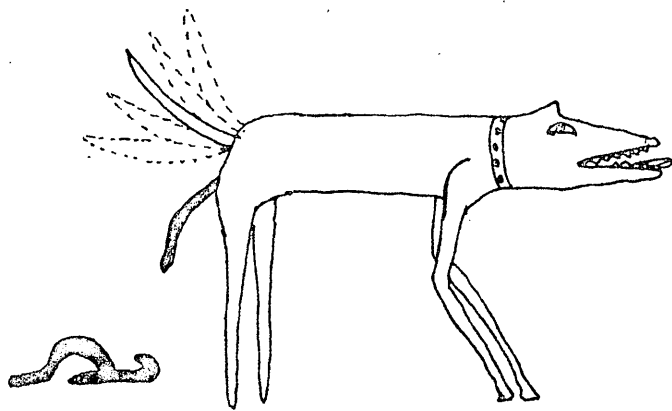
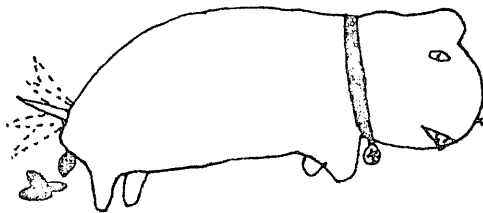
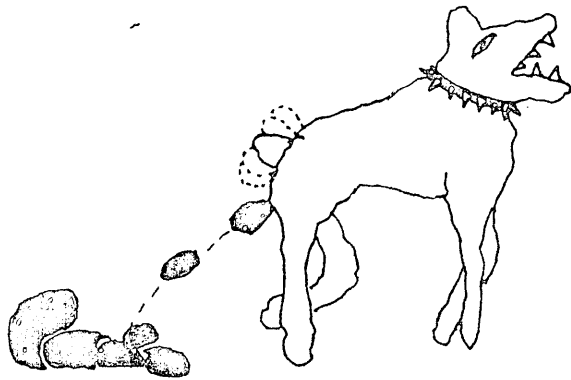
1. A gazdasági élet szférájában mindenkor érvényesíteni kell az élet minőségének védelmét és az ökológiai szempontok érvényesítését. A gazdasági döntések előkészítése során gondosan föl kell becsülni az általuk igényelt környezeti tőke nagyságrendjét és milyenségét. Számba kell venni az alternatív erőforrásokat és gazdálkodni kell azokkal.

2. Az egyes beruházások illetve technológiák által okozott ökológiai károk (pl. környezetszennyezés) becsült mértékét nyilvánosságra kell hozni mind a szakértők által használható finom adatok, mind a közvélemény által érthető változat formájában. Gondoskodni kell arról, hogy az adott gazdasági cél ill. az általa okozott környezetrombolás költség-haszon mérlege hamisítás nélkül, világosan eljusson az érintett népelemhez (országos, regionális vagy helyi szinten), hogy az érdekeltek önálló véleményt alkothassanak róla. Valamennyi jelentős környezeti döntésben meg kell követelni döntési alternatívák képzését és ezek megtartását a döntési folyamat valamennyi fázisában. Eme alternatívák kidolgozása nem a társadalmi részvételi mozgalom, hanem az illető gazdasági célban érdekelt szakértők feladata. Nyílt szakmai vitára és a vélemények becsületes propagandájára minden fórumot biztosítani kell, beleértve a tömegkommunikációs eszközöket és a független kiadványokat.

Demokratikus intézményeket kell felállítani és korrekten működtetni az érintett (nemzeti, regionális vagy helyi) társadalom véleményének megismerésére, a közakaratnak a döntésekben való érvényesítésére. Mindenkor feltétlenül biztosítani kell a döntések által érintettek részvételét. E tekintetben nem a képviseleti, hanem a részvételi elvet kell érvényesíteni (pl. a népszavazást kell elrendelni). Ennek megfelelően a környezetet meghatározóan érintő, de a részvételi elv megsértésével már meghozott döntéseket felül kell vizsgálni. Egyértelművé és azonosíthatóvá kell tenni a felelősséget mind a szakszerűség és korrektség biztosításában, mind a tényleges döntés meghozatalában. Az érintett közösségnek vétőjogot kell adni minden esetben, még akkor is, ha a veszélyben forgó táji, természeti, környezeti értéket önmagáért választja - lemondva a kecsegtető gazdasági haszonról.

Mind gazdasági, mind társadalmi szempontból legidősebb a bős-nagymarosi erőműrendszer kérdése. Az ideiglenes gát átvágásával a kormány megszegi ígéretét, mely szerint az Országgyűlés - alternatívák birtokában - az őszi ülészekon dönthet a kérdésben. A munkák azonnali leállítására és népszavazás elrendelésére van szükség.

Balatonszemes - Szárszó '88 Tábor 1988. augusztus 30-án.

Fogalmi emlékeztető

Az egyetem lényegét képező fogalmak jelentése mára elhalványodott. Az alábbi emlékeztetőben foglaltuk össze azt, amit kulturális emlékezetünkben és követeléseinkben él.

1. A tanügyi reform nem lehet anarchia.

Az egyetemek tanügyi, tantervi helyzetét tarthatatlannak és egyben reformálhatatlannak tartjuk, egyetlen megoldást látunk: a tabula rasa megoldást. Az egyetemi oktatás egészét kell megváltoztatni. A foltozgatás immár csak olyan állapotokat idézhet elő, amilyenbe a jelenlegi V. éveseket juttatták. Az új megoldást egyszerre vezessék be a tanintézetek; az első évfolyamtól a diplomáig terjedő hatállyal, szakértők bevonásával alaposan előkészítve, állandó hallgatói részvétellel, átalakított, biztos gazdasági háttérrel, és sürgősen. Irányadónak a középkori és a jelenlegi nyugati universitasokat tartjuk. Minden további halogatás a (humán) értelmiség, vagy a tágabb értelemben vett írástudás létét veszélyezteti.

2. Az egyetem nem általános iskola.

Az általános iskola attól az, ami, hogy általánosan kötelező, és minden további tudás alapja. Ehhez mérten azonban a középiskola az általános iskolában tanultak, az egyetem pedig a középiskolában tanultak lerombolásával és elfelejtetésével kezdődik. Mivel az iskolaköteles kortól a diplomáig tartó oktatás organikussá tételét egyelőre sajnos nem látjuk a hatáskörünkbe tartozónak (jóllehet általános reformot tartunk szükségesnek), átmeneti megoldásnak azt javasoljuk, hogy a három iskolatípus ne csak az oktatott anyag kiterjedésében és mélységében különbözzék, hanem struktúrájában, oktatási stratégiájában, céljaiban és nevelési módszereiben is. Dimenzióikban a felsőfokú tanintézetek nem az általános iskola, hanem az akadémia felé tekintenek. Ez minden felsőoktatási reform alapja.

3. Az egyetem nem középiskola.

Az előző ponttal összhangban felhívánk a figyelmet arra, hogy az egyetem célja és eszménye nem egy magas szintű középiskola. A társadalmi lény számára az egyetem az utolsó lehetőség arra, hogy szervezett formában jusson hozzá a tudáshoz. Minden olyan intézményt, személyt, körülményt vagy berendezkedést, amely az egyetem ébbeli működését akadályozza, gátolja, nehezíti vagy lassítja, károsnak és társadalomellenesnek minősítünk. Jogunknak és kötelességünknek tartjuk, hogy ezek ellen minden adódó formában és módon fellépjünk.

4. Az egyetem nem pártiskola.

Világnézeti nevelés: nincs, nem létezik. A világnézeti nevelés a legkisebb társadalmi egység, a család, a szülők feladata. Az értelmiségi feladata, egyben világnézete az írástudás, a tudás őrzése, gyarapítása és továbbadása. Minden más jellegű világnézeti nevelést az erőszak eszközeinek tekintünk. Ennek értelmében számítani kívánjuk a felsőoktatásból az összes ideológiai tárgyat, lévén ezek feleslegesek és károsak. Helyüket átfogó és általános társadalomismeret vegye át.

5. A hallgató nem gyermek.

A nagykorúság elérése után minden ember felnőttnek tekintendő. A hallgató felnőtt, érdekeivel, helyével és céljaival tisztában lévő, munkáját végző (dolgozó) fiatal szakemberjelölt. Ebből adódóan az egyetemnek egyenjogú polgára, feladataiban és tetteiben felelősségre vonható, vita- és eszmecsereképes. Kora, jogállapota, anyagi helyzete, esetleg meglévő családi függősége semmiféle kommunikációban nem gyengíti semmiféle megnyilvánulását. Az egyetemre való beiratkozásával hitet tett a tudás megszerzése mellett, ennek értelmében pedig a változtatás egyre fokozódó követelésében a jobbitás szándéka vezeti, nem egyéb érdek. Minden más vélekedést bizalmatlanságnak és a kommunikációs szabályok felrúgásának tartunk. Ilyen esetekben egyéb közlésformákat kell keresnünk.

6. Az oktató nem munkafelügyelő.

Az oktató az adott szakterület legjobban képzett szakembere. Olyan pedagógiai képességekkel rendelkezik, amelyek méltóvá teszik őt arra, hogy azokat tanítsa, akik szakemberek és/vagy pedagógusok lesznek, és akik szakterületük felső rétegét fogják alkotni és/vagy tanítani. Az egyetemi oktató ezzel a kötelezettséggel és felelősséggel él és dolgozik. Egyetemi tanárságával hitet tett a tudás megőrzése, gyarapítása és átadása mellett. Ennek messzemenő szem előtt tartásával az egyetem működésében betöltött irányító, ellenőrző és számonkérő pozíciója sem gyengíti semmiféle kommunikációban betöltött szerepét. Adottnak vesszük a kikezdzhetetlen életformát és magatartásmódot, adott vesszük, hogy minden vitában a jobbitás szándéka vezeti. Minden más vélekedés gyanakvás és a kommunikációs szabályok felrúgása. A feladatára bármiféle szempontból nem méltó tanár méltatlanságának bebizonyosodása után a hivatalos állásfoglalástól függetlenül nem polgára többé az egyetemnek. A hallgatóság vele szemben ennek megfelelően viselkedik.

7. Az ösztöndíj nem könyöradomány.

A hallgató a munkáját végző fiatal szakemberjelölt. Nem kivetettje, nem eltartottja, nem élősdiye, hanem állampolgára a társadalomnak, ezen belül az egyetemi társadalomnak, ezen belül az egyetemi társadalomnak. Jogaiért felléphet, érdekeit képviseltetheti, a munkájáért fizetést kap. Javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakuljon, és az inflációs ráta mellett legyen tekintettel a lakásviszonyokra, a tanügyi költségekre és az utazási körülményekre. Az ösztöndíj fizetésjellegének alapvető feltétele, hogy amennyiben a hallgató kölcsönt kíván felvenni, a pénzügyi intézetek hitelképes ügyfélnek tekinthessék őt.

8. Az oktatói fizetés nem éhbér.

Az egyetemi oktató maximálisan képzett oktató és nevelő szakember. Munkájáért az általa oktatott szakterület legmagasabb fizetését kell kapnia, a tudományos pozíciók és az egyetemi státusok fokozatában. Javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakul, és az inflációs ráta mellett a tanítási órák száma, a vezetett szemináriumok, a megtartott előadások és a megjelent publikációk függvényében állandóan változik. Fizetésének, és pusztán annak - kielégítő munkavégzés esetén - elegendőnek kell lennie méltó lakásviszonyok, életszínvonal, könyvvellátás és utazási költségek fennakadás nélküli biztosítására.

9. Minden tanszék azt tanítja, ami a neve.

A tanszék feleljes meg a meghirdetett általános célkitűzéseknek. Tilos a túlzott specializáció: az oktatott tananyag nem feltétlenül egyezik

meg a kutatási területtel. Az oktatott tantárgyakat nem a tanszék személyi ellátottsága szabja meg. A tanszék köteles eleget tenni a nevéből következő összes feladatnak, vendégelőadók meghívásával szükség esetén, vagy bármely más módon.

A tanuló azt tanulja, ami a szakja.

Bizonyos összefoglaló név alatt nem lehet szűken vett szakterületre specializálódni. Egy néven nem lehetséges kétszakos képzést megvalósítani (pl. magyar irodalom és nyelvészet). A szétválasztásról a tanszékcsoporthoz dönt egyenlő szavazási feltételek mellett. Az egyetemi oktatás távlati célja az egy- vagy másfél szakos képzés.

10. Az államvizsga nem szigorlat.

Nem mammutméretű szigorlat, kollokvium vagy beszámoló. Nem vizsga, hanem disputa jellegű. Áll a szakdolgozat (diplomamunka) mestermunka megírásából, ismertetéséből, és vitában való nyílt megvédésből. A diploma a tudományos fokozatok között a legalacsonyabb, nem pedig az iskolai ellenőrző műveletek között a legmagasabb. Minősítése ezek módján történik (bizottság, bírálók, opponensek, közönség, Disputatio-kiadvány).

11. A szigorlat nem vizsga.

A szigorlat nem nagyméretű, nem ismételt vizsga jellegű számonkérés. Egy nagyobb tanítási egység lezárása, egyben annak felmérése, hogy a hallgató milyen mélységben képes átlátni az adott anyagrész összefüggéseit, és helyét egy nagyobb egységben. A tételek sem mennyiségükben, sem minőségükben nem lehetnek azonosak, még hasonlóak sem a kollokviuméhoz. A szigorlat ennek értelmében két részből áll: alapvető tényeket felmérő tesztből és egy szóban kifejtendő esszé jellegű feladtból, mely az adott teljes anyag egy részterületét egy vagy több szempontból rendezzi, értelmezi, elemzi.

12. A vizsga nem beszámoló.

A kollokvium nem az előadáson elhangzottak vagy a szemináriumon megbeszéltek reprodukálása. Kizárólag a szemináriumi, vagy előadásanyagot nem lehet számonkérni. A szeminárium a konkrét problémamegoldás terepe, célja nem tudományos igazságok közlése, hanem a gondolkodni tanítás. A tudományos igazságokat a hallgató az olvasmányjaiból és az előadásokból gyűjti. Lévé, hogy a kollokvium a mindenkori két oktatási formán alapul, értelemszerűen ezek jellemvonásait egyesíti magában: konkrét problémákat old meg az elsajátított tudományos igazságok segítségével.

13. A beszámoló nem kollokvium.

Beszámoló örve alatt eddig a vizsgaszám szinte korlátlanul növelhető volt, emellett a hallgató a beszámolóval fizethetett és dolgozhatott meg a gyakorlatilag egyáltalán nem látogatott szeminárium jegyért is. Ennek kiküszöbölése végett: a továbbiakban beszámoló nincs. A szeminárium közös problémamegoldó gyakorlat, az érdemi rész a hallgatóság fejében történik a szeminárium időpontjában és helyén, mini disputációkra épülő közös vitában. Ily módon semmiféle számonkérésnek helye nincs. Az érdemjegyet a tanuló a szemináriumi munkára kapja. A hallgató ennek hiányában (passzivitás esetében is!) érdemjegyet nem kap. A tanító pedig a szemináriumi kötelezettségek teljesítése után a hallgatóval szemben semminemű igénnyel nem léphet föl.

14. A szeminárium nem előadás.

a. A szemináriumon a tanító nem produkál, hanem vezeti a vitát,

ellenőrzi a mondottakat és javítja a hibákat. Emellett irányítja a felkészülést, és óráról órára rendszeresen felhívja a figyelmet az adott szakterület szakirodalmának legújabb eredményeire.

- b. A Szemináriumon nem a tanító produkál. "Az egyetem nem középiskola" pont értelmében az első évfolyamtól eltekintve adottnak vesszük, hogy a hallgató képes reprodukálni az adott és elolvasott szakirodalmat, ezért azt számonkérni feleletben vagy referátumban időrabló és felesleges. A szemináriumon a hallgató produkál: mintaadásra is alkalmas, irányított és ellenőrzött problémamegoldó gyakorlatokat végez. A kiosztott szerepek szerint mini disputációt, ún. referátumot ír, bibliográfiával, formájában sajtókészen, bírál, opponál, vitatkozik. A szerepeket az adott órán kell kiosztani. Mindebből a tudás- és képességszint egyaránt felmérhető, számonkérésnek vagy javítási kísérletnek helye nincs.
- c. A tanító nem a szemináriumon produkál. A hallgató aktuális tudásáról szemináriumokon, vizsgákon, szigorlatokon és a záró disputáción számol be. Meg nem felelés esetén tovább próbálkozik, vagy távozik. A tanító kommunikációs és nevelési képességeiről a szemináriumvezetésben, szakmai tudásról publikációiban és/vagy előadásokban számol be. Meg nem felelés esetén, vagy a feladatát hiányosan teljesíti (a "tudás megőrzése, gyarapítása és továbbadása" hármas követelményét szem előtt tartva) távozik az egyetemről. A tanító az előadáson produkál: bemutatja, értelmezi, befoghatóvá teszi, valamint tartalmában és formájában sajtókészen adja át a hallgatóság többsége által el nem érhető ismeretanyagot.

15. Az egyetemi státusz nem hűbéri kiváltság.

Az egyetemre való bekerülés, az ott elfoglalandó állás egyetlen kritériuma a konkrét szakterületen bizonyított tudás. Sem az állásleépítések, sem a párt, sem az államhatalom semmiféle hatással nem lehet a státuszok betöltésének módjára. Az egyetemen csak és kizárólagosan aktívan dolgozó, jól képzett, kommunikációképes és önálló véleménnyel rendelkező oktatónak van helye. Minden egyéb személynek távoznia kell. A minősítést független bizottság végezze a szakértelem, a kutatómunka és a tanítói tevékenység vizsgálata alapján, és a szakma véleményének, a publikációknak és a hallgatói teszteknek maximális figyelembe vételével.

16. Az index nem ellenőrző.

Az index nem az ellenőrzés, hanem pusztán a teljesítmény számontartását szolgálja. Nem szolgál az egyébként sem kötelező előadásokat tartó tanárok aláírásának gyűjteményeül. Jele az egyetemi polgárságnak, diákigazolvány és fizetőeszköz. (Lásd "A hallgató sem nem ingyenélő, sem nem ingyen élő, vagy az ösztöndíj nem küönyöradomány." pontot!)

17. Az index nem cselédkönyv.

A felsőoktatási képzés öt éves. Ebből semmiféle jogcímen időt lecsípni nem lehet. Pedagógiai célokból, sem, az oktatási gyakorlat címén sem. A jelenlegi tanárszakokon ötödéven gyakorlatilag nem folyik oktatás, vagy ha igen, csak félgözzel. Ennek véget kell vetni. Az oktatás öt évig tart, egyenletesen elosztott óraszámokkal, vizgalkötelezettségekkel. Az ötödév végén a diplomamunka megvédése után a hallgató megkapja szakjellegű diplomáját, a tanítani akarók pedig egy év fizetett pedagógiai gyakorlat után pedagógiai képzésre jogosító igazolványt (licentia ubique docendi) kapnak. A tanár- és tudósképzés elkülönítése ezzel megoldódik, az öt tiszta év védelme szintügy.

A JATE BTK hallgatóinak szociális helyzete a

statisztikák tükrében (1983-1987)

A szociális támogatásra fordított összeg 1983-ban 336.300 Ft, ugyanez 1987-ben 432.750 Ft. Ugyanakkor a kar hallgatóinak száma 600-ról 833-ra nőtt. 1983-ban a 600-ból 387-en, 1987-ben a 833-ból 451-en kaptak szociális támogatást. Tehát a kar összlétszámához viszonyítva 1987-ben 10 %-kal kevesebb hallgatót javadalmaztak (64 %, ill. 54 %). Az egy főre jutó összeg (természetesen csak a támogatásban részesülőket számítva) 1983-ban 946 Ft, 1987-ben 958 Ft. A növekedés tehát 13 Ft. Figyelembe véve az azóta végbe ment 54 %-os inflációt, ez a 13 Ft-os növekedés 0-nak tekinthető, s az egy főre jutó reális érték (a 959 Ft helyett) 1457 Ft lenne. Ugyanakkor méltányos lenne, ha a fent említett kieső 10 % ismét részesülne szociális támogatásban, ez a 10 %-os csökkenés ugyanis nem abból következik, hogy gazdagabb a mai diákság, hanem abból, hogy az inflációval növekedő fizetéseket, s így a családokban "egy főre jutó jövedelmeket" nem követik megfelelően az ösztöndíjráták. Tehát egyre többen csúsznak a felső határ fölé, anélkül, hogy vásárlóértékét tekintve több pénzük lenne.

Éltekintve a fejlődés követelményétől az 1983. évi viszonyok helyreállítását tartjuk rövid távon megfelelőnek. Ez azt jelentené, hogy az 1987. évi 833-as kari létszámmal számolva a 451 fő helyett 534 fő kapna ösztöndíjat, s így a szociális támogatást fedező összeg a 432.750 Ft helyett kb. 780.000 Ft lenne.

JATE BTK Operatív Bizottság

A JATE BTK HALLGATÓINAK ALLASFOGLALASA

A magyar felsőoktatás és azon belül is a humán felsőoktatás - saját társadalmi, politikai és gazdasági környezetét tükrözve - a jelenlegi helyzetében és állapotában nem képes megfelelni a modern kor támasztotta követelményeknek, a magyar társadalom rövid és hosszútávú érdekeinek. Egyetemeinkre és az ott folyó oktatásra - egészében és intézményesen - a poroszos hagyományok, a tantervutasítás, az autonómia hiánya, az etideológizáltság, a teljesítmény-központúság és a minőségi szempontokat érvényesíteni képtelen mennyiségi termelés jellemző. Ezt a helyzetet és állapotot tarthatatlannak és az eddigi módon megreformálhatatlannak tartjuk. A felsőoktatás egészét kell megváltoztatni, új alapokra helyezni. Minden további halogatás, reformfoltozgatás a (humán) értelmiség a tágabb értelemben vett (írás) tudás létét, a magyarság általános és kulturális érdekeit veszélyezteti.

A felsőoktatás átalakításának alapja egyrészt a felsőoktatási intézmények teljes autonómiája - oktatási és tartalmi kérdésekben -, másrészt a tanszabadság kell, hogy legyen.

Ennek érdekében követeljük:

- Az oktatás egészét, így a felsőoktatást is magábafooglaló új jogi szabályozás, akár új oktatási alaptörvény kidolgozását. A jogszabályalkotás vagy törvényalkotás előkészítő munkálataiba egyenlő, partneri módon vonják be a felsőoktatási intézmények vezetőit, az oktatók és a hallgatók képviselőit, független szakértőket. A jogszabály törvény elfogadását nyilvános társadalmi vita és széleskörű, korrekt tájékoztatás előzze meg.

- Szűnjön meg a tantervutasítás. A Művelődési Minisztérium hatóságból váljon felügyeleti szervvé, mely csupán felügyeleti jogokat gyakorolhat. Az oktatás tartalmi kérdéseiben a M. M. csak a diploma kiadásának általános feltételeit határozza meg.

- A felsőoktatási intézményekben belül kell dönteni, határozni a kisebb oktatási egységek, a félév teljesítésének feltételeiről. A diákoknak, ezeket a - minden bizonnyal sokkal szigorúbb - követelményeket szem előtt tartva jogában áll a felkészülés módozatainak megválasztása. Az óra látogatása ne legyen kötelező, csak ajánlott a számonkérés feltételeinek teljesítése érdekében.

- A szorgalmi időszak teljesítésének feltétele, meghatározott és minimalizált szemináriumi gyakorlati jegy megszerzése legyen, olyan szemináriumokon, amelyek kapcsolódnak az évfolyamok megfelelő tananyagához. A kötelező szemináriumok eltörlésével a hallgatónak joga a szemináriumok és a tanárok közötti választás.

- A felsőoktatási intézményekben az eddig kötelező ideológiai tárgyak helyét szabadon választható formában vegyék át az általános társadalomismereti tárgyak és a filozófiatörténet. Ez a változás legyen teljes és visszafordíthatatlan: ne lehessen filozófiatörténet elnevezés alatt csak dialektikus és történelmi materializmust, politológia elnevezés alatt csak tudományos szocializmust, közgazdaságtan alatt csak marxista politikai gazdaságtant oktatni. A marxizmus-leninizmus az orosz nyelvhez hasonlóan legyen egyenlő jogú és helyzetű, mint a többi filozófiai irányzat és nyelv.

- A tanárképzésben az orvosképzéshez hasonlóan a szakoktatás időtartama 5 év legyen. Ezt az időtartamot semmilyen jogcímen, még a pedagógiai képzés érdekében sem lehet megrövidíteni. A képzés végén, a

diplomamunka sikeres megvédése után a hallgatók szakdiplomát kapjanak, a tanítási szándékozók egy éves pedagógiai képzés és fizetett iskolai gyakorlat után, megfelelés esetén, pedagógusi képzettséget igazoló tanári diplomát kapjanak.

- Az egyetemi oktató maximálisan képzett oktató és nevelőszakember. Munkájáért az általa oktatott szakterület legmagasabb fizetését kell kapnia, a tudományos pozíciók, az egyetemi státusok fokozatában. Javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakuljon és az inflációs ráta mellett a tanítási órák száma, a vezetett szemináriumok, a megtartott előadások és a megjelent publikációk függvényében állandóan változzon. Fizetésének, és pusztán annak - kielégítő munkavégzés esetén - elegendőnek kell lennie méltó lakásviszonyok, életszínvonal, könyvellátás és utazási költségek fennakadás nélküli biztosítására.

- A hallgató a munkáját végző fiatal szakemberjelölt. Nem kivetettje, nem eltartottja, nem élősdije, hanem egyenjogú tagja a társadalomnak, ezen belül az egyetemi társadalomnak. Munkájáért fizetést kap, javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakuljon és az inflációs ráta mellett legyen tekintettel a lakásviszonyokra, a tanügyi költségekre és az utazási körülményekre. Az ösztöndíj fizetési jellegének alapvető feltétele, hogy amennyiben a hallgató kölcsönt kíván felvenni, a pénzintézetek hitelképes ügyfélnek tekintsék őt.

Ezzel egyidejűleg szükséges és követeljük, hogy kormányzati szinten vizsgálják felül az oktatás, azon belül is a felsőoktatás anyagi feltételeit. Az oktatás - az általánosan vett kulturális, szociális és egészségügyi szférával együtt - kapjon nagyobb részesedést a költségvetésből, a katonai kiadások, az államilag támogatott párt- és tömegszervezetek költségeinek terhére.

Kijelentjük: a pedagógusok nem lehetnek tovább a nemzet napszámosai, fizetésük nem éhbér. A pedagógusok felelnek a jövő nemzedékeiért; méltányos társadalmi és anyagi megbecsülésük álljon arányban állástársadalmi fontosságukkal. Fizetésük, és pusztán az, elegendő kell legyen a méltó életszínvonal és a szakmai önképzés biztosítására.

A hallgatónak minden, a legtágabb értelemben vett, őt érintő kérdésben joga a véleménynyilvánítás, annak minden formájában. A hallgatók választott képviselőik révén képviseltetik magukat az oktatási döntéshozás minden szintjén. Érdekeik védelmében és érvényesítésére joguk van szervezetek alakítására, együttes fellépésre az alkotmány tiszteletben tartásával.

Ezen állásfoglalással a célunk a véleménynyilvánítás, a tájékoztatás, a társadalmi vita megindítása volt. Ennek megfelelően állásfoglalásunkat eljuttatjuk a kormánynak, a művelődési miniszternek, a képviselőháznak, a társadalmi szervezetek és a sajtó képviselőinek és az összes felsőoktatási intézmény vezetőjének.

JÁTE BTK OPERATÍV BIZOTTSÁG

E M L É K E Z T E T Ő

A JATE BTK általános hallgatói sztrájkjáról
1988. szeptember 28., Szeged, Auditorium Maximum

1988. szeptember 26-ára a JATE BTK Operatív Bizottsága, élve lefeketetett jogaival, Kari Gyűlést hívott össze. Ezen a hallgatóság többsége mellett részt vettek: Szalamin Edit és Rozsnyay Bálint dékánhelyettesek, Kristó Gyula dékán, az érdeklődő oktatók és a tömegtájékoztatás képviselői. A Kari Gyűlés döntő többséggel elfogadta az Operatív Bizottság Állásfoglalás-tervezetét így az módosítás nélkül a Kari Gyűlés hivatalos állásfoglalásává emelkedett. A Kari Gyűlés követeléseinek nyomtatékosítására úgy döntött, hogy 1988. szeptember 28-án a Kar hallgatóságának egésze sztrájkba lép.

Döntésünk mellett foglalt állást: (26-án) az MSZMP JATE Történetész Pártalapszervezete; (27-én) a JATE Központi Könyvtára és a JATE BTK szakszervezeti vezetősége.

1988. szeptember 28-án, szerdán 8 órától a JATE BTK általános hallgatói sztrájkja megkezdődött. Az Állásfoglalás és a Fogalmi Emlékeztető felolvasása után az összegyűlték előadásokat hallgattak meg a középkori és a jelenlegi nyugati univerzitasokról (előzetes megbeszélés szerint előadók voltak: Varga András, Ötvös Péter, Csernus Sándor, Szőnyi György Endre és Rozsnyay Bálint). Az előadások után, 11.15-kor Szővényi Zsolt minisztériumi főtanácsos osztályvezető, Bodnár László rektorhelyettes és Kristó Gyula dékán részvételével konzultáció kezdődött a sztrájkolókkal. A vita után a Minisztérium képviselője hivatalos ígéretet tett arra, hogy az MM 30 napon belül hivatalos és nyílt választ ad (a tömegtájékoztatási eszközökön keresztül) a kari állásfoglalásra.

A válasz megérkezésekor vagy a határidő lejárta után a hallgatóság rendkívüli Kari Gyűlésre ül össze, ahol dönt a válasz elfogadásáról és a további teendőkről.

Ezen Emlékeztető az Állásfoglalással együtt a JATE BTK hallgatói sztrájkjának hivatalos dokumentuma. Ennek értelmében mindkét szöveget eljuttatjuk a dékánnak, a rektornak, a tudományegyetemi karok és tanárképző főiskolák tanácsainak diákképviselőihez, a tudományegyetemek vezetőinek, az egyetemi Archivumnak, az országgyűlésnek, a művelődési miniszternek, a Minisztertanácsnak és a tömegtájékoztatásnak.

Felkérjük a diákképviselőket, hogy Állásfoglalásunkat tegyék ismertté választóik előtt. Felhívunk mindenkit, hogy Állásfoglalásunkkal és megmozdulásunkkal kapcsolatban nyilvánosan foglaljon állást.

Szeged, Auditorium Maximum,
1988. szeptember 28. 18 h.

A JATE BTK hallgatói.

ALLÁSFOGLALÁS

a JATE BTK Operatív Bizottság 1988. szept. 26-i (Kari Fórumra javasolt) TERVEZETÉVEL kapcsolatban

Úgy véljük, hogy a magyar gazdaságban és társadalomban kialakult és elmélyült válság-elemek, valamint a stabilizációs és kibontakozási programként megjelölt és mélyreható reformokat ígérő politikai tétovasága; a mindebből következő általános bizalmi válság (melyet az országos pártértekezleten történtek önmagukban eloszlatni aligha képesek) egyre körülhatárolhatóbban jelentkezik az oktatásban, különösen pedig a felsőoktatásban.

Annál egyértelműbb mindez, mert a reform talán leginkább ezen a területen jelenik meg kizárólag retorika formájában, a különböző ígéreteknek sem anyagi fedezetét, sem erkölcsi hitelét nem lehet világosan látni. ugyanakkor a felsőoktatásra várhatóan egyre súlyosabban nehezedő sokoldalú nyomás mind sürgetőbben követeli meg a felsőoktatás és általában véve az oktatás stratégiai ágazatként való kezelését.

Úgy érezzük, hogy e tekinteten a huszonnegyedik óra végén tartunk; olyan kritikus helyzettel állunk szemben, amikor már nem tűzhető ki többé csupán a jelenlegi oktatási és finanszírozási rendszer módosítása. Átfogó tartalmi és szervezeti reformra van szükség a válság továbbmélyülésének elkerülése, s a feltételek ugrásszerű javítása érdekében. Az érintettek széles körének bevonása, a felhalmozott hazai (többségében sajnos negatív), valamint nemzetközi (pozitív és negatív) tapasztalatok alkalmazása nélkül mélyreható változás nem képzelhető el.

Mint az átfogó reform kimunkálásához remélhetőleg mielőbb elvezető folyamat egy jelentős állomását üdvözöljük és támogatjuk az erre vonatkozó hallgatói kezdeményezéseket. Megértjük azt is, hogy az évek hosszú sora óta húzódó intézkedések, a be nem váltott ígéretek, az egyre inkább tehetetlenségről árulkodó, konkrét intézkedések helyetti papírgyártás a véleménnyilvánításnak és követeléseknek radikálisabb formáit provokálják, és ezt a demokratikus egyetemi közélet megnyilvánulásának tartjuk. A Fórumon fölvetett problémákat javasoljuk összegyűjteni, és az egyetem ill. a kari hatáskörébe tartozó intézkedéseket mielőbb meg kell hozni. Néhány konkrét kérdésben az alapszervezet tagjainak véleménye eltér a "Fogalmi emlékeztetőben" és az "Állásfoglalás-tervezetben" megfogalmazottaktól. Viszont minőségi s a társadalmi igényeknek jobban megfelelő felsőoktatást kívánunk mi is; - és ahhoz megfelelő feltételeket!

MSZMP JATE BTK Történelem Alapszervezete

(Ezt az Állásfoglalást az aláírók eljuttatták az MSZMP KB-nak és a művelődési miniszternek is.)

Állásfoglalás az 1988. szeptember 26-i rendkívüli

kari hallgatói fórummal kapcsolatban

Úgy ítéljük meg, hogy a hallgatók által kezdeményezett reformtörekvések lényegükben az egész Kar közös problémáit fejezi ki. A szakszervezeti vezetőség is létfontosságúnak tartja az oktatás tartalmi és szervezeti megújítását a teljes egyetemi autonómia jegyében, valamint az ehhez szükséges anyagi feltételek biztosítását. A fórum helyzetértékelését reálisnak, követeléseiket konstruktívnak tartjuk, a véleménynyilvánítás általuk választott formáival egyetértünk. Készek vagyunk a számunkra is elfogadható kezdeményezések megvalósítása érdekében partnerként cselekedni.

Felhívjuk a Kar oktatóit és dolgozóit, hogy a szeptember 28-i hallgatói sztrájkot támogatóan fogadják, rendezvényein aktívan vegyenek részt!

Szeged, 1988. szeptember 27.

JATE BTK Szakszervezeti Bizottság

Cím: JATE BTK Hallgató

Kedves Barátaink!

Az ELTE BTK hallgatósága örömmel értesült törekvéseitekről és szerdai akciótokról. Tesszük ezt azért is, mivel problémáink közösek, tehát megmozdulásokkal a mi érdekeinket is képviseltétek.

A további fejleményeket figyelemmel kísérjük, és szolidaritásunkról biztosítunk Benneteket.

Meggyőződésünk, hogy a felsőoktatás jelen nehéz helyzetét csak országos összefogással fordíthatjuk jobbra. Ezzel kapcsolatos szervezőmunkánkról és javaslatainkról hamarosan tájékoztatunk Benneteket.

Budapest, 1988. október 5.

Üdvözlettel
a Hallgatói Önkormányzati
Testület elnöksége

peecs/3 768 29 29 11xx 1430

a jpts aallam ees jogtudomaanyi karaan muskodoe hallagatoi
koezoesszegek szolideritaasukrol biztosizjaak a ''sztraajkot''
a ~~falsocoktataesi~~ xxxx falsocoktataes egeesszenek radikaelis
reformjaat ceelul kituezo koeveteleessekkel egyeteartuank
ajtk kisz bizottsag lucidom intervallum szerk.

31 budapest 08275 106 28 1316

SORON KIVUL

uergoes

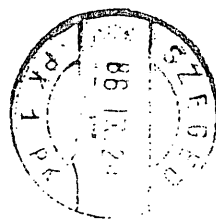
joszef attila tudomaanyegyetem boelcseeszettudomaanyi

kar operativ bizottsaga aud.max

egyetem.ut 2

7xxxxx

(6722)szeged

szegedi boelcseeszek kedves baraataink az mkke hallgatoi
szolideritaasukat fejezik ki megmozdulaasotok mellett tesszuek
ezt oeroemmel mert ugy eerezszuek koeveteleeseitek megalapozottak
ees hataarozott fellebbeesetek az uegy fontosaagaara valo
tekintettel ilyen formaaban is indokolt a mai egyetemuenkoen
naar beszeelhetuenk belsoe demokraaciaaara hallgatok ees
oktatok egymaas veelemeenyeet figyelembeveeve egyuettmuekoedve
dolgoznak sztraajkotok a bizonysaag a rr ahogy ti is ilyen
iraanyban haladtok kuelsee felteeteleinket mi is ugyanolyan
rossznak iteeljuek meg mint ti ha a kormaany ifjusaagi ees
teertelmiseegi politikaaja a koezeljoevoeben nem vaaltozik
gyoekeresen hazaank hosszu taavu fejloedeese veszeelybe
keruel guy eerezszuek az egyuettmuekoedee smind szeelesebb
formaaara van szuekseeg koeztuenk hgoy koezeos ceeljaink
megvalosulhassanak
uedvoezlettel
az mkke egyetmeit anaacsaanak hallgatoi tagozata

Álláspontok, vélemények a kari gyűlésről és a sztrájkról

Az alábbi összeállítást a Magyar Rádió Szegedi Stúdiójának a segítségével állítottuk össze, azzal a céllal, hogy az 1988. szeptember 26-i kari gyűlés és szeptember 28-i sztrájk hallgatói, oktatói törekvéseit, elképzeléseit, illetve azok visszhangját érzékeltesük és dokumentáljuk.

Tóth Péter (III. éves): Az állásfoglalásban kifejtett követeléseink abban állnak, hogy szeretnénk egy olyan egyetemet kialakítani, melyen a felsőoktatást érintő tevékenységek jogilag szabályozottak és ha az egyetemünknek az autonómia és tanszabadság lennének a főpillérei. Ezek a követelések már évek, évtizedek óta léteznek évfolyamról évfolyamra öröklődnek. A sztrájk célja, hogy felkeltsük a figyelmet az állásfoglalásra. Rövid távon ez a figyelemfelhívás a célunk, szeretnénk egy tartalmas társadalmi vitát elindítani és hogy felhívjuk a többi egyetem figyelmét ezekre a kérdésekre. Szeretnénk ha máshol is megfogalmaznák érdekeiket és azután kerülhetne sor a programok egyeztetésére... Nem kell tartanunk retorziótól, mert kérésünk a felsőoktatás egészét érinti és ezzel mindenki egyetért.

Pál József (docens, kari szakszervezeti titkár): Valóban olyan helyzet alakult ki a magyar felsőoktatás helyzetében, amit radikális problémafelvetés nélkül nem lehet megoldani. A szakszervezet az állásfoglalás alapvető követeléseit elfogadja és saját követelésének vallja.

TTK-s hallgató: Nem tetszik benne egy mozzanat: nem fogadták a bölcsészek a többi karok hallgatóinak segítségét. Ettől függetlenül a programjuk nagyon tetszik.

Fodor Endre (Jogi kar IV.): Kicsit hirtelen jött az egész akció, szerencsésebb lett volna, ha a másik két karon is megtudják ezt szervezni. Jobb lett volna, ha sikerül együttesen fellépni.

Valaki az orvosi karról: Más egyetemeken a hangulatot laposnak mondanám. Jellemző az egyetemekre, hogy nem tudja senki mi történik máshol. Mi azért jöttünk el, hogy elmondjuk a többieknek is, mi történt itt.

Bölcsészhallgató I.: Örülök, hogy eljutottunk odáig, hogy a mindenkit érintő gondokról közösen gondolkozunk és közösen beszéljük meg a teendőket.

Bölcsészhallgató II.: Ez egy demonstratív lépés, amit a kétségbeesés sugallt, talán senki nem várja ettől azt, hogy bármi rögtön megváltozzék. Csak egy segélykiáltás: nem marad más mód, hogy a hallgatók kifejezzék érdekeiket.

Bölcsészhallgató III.: Mi értelme? Más út nincs, hogy felhívjuk magunkra a figyelmet, de még ez sem sikeres, hiszen a tömegtájékoztatás nagyon kismértékben számolt be az eseményekről. A konkrét követelésekről nem akarok beszélni, az általános dolgokról nem érdemes... Szerintem a követeléseket a vitafórumon fogják elfogadni.

Szövényi Zsolt (MM)

Riporter: Milyen légkörben zajlott le a tanácskozás?

Szövényi Zsolt: Megfelelő kultúrált légkörben, megfelelő formában, a hallgatókhoz mért és a hallgatókat jellemző vehemenciával zajlott le. A követelések nagy része egybe esik a felsőoktatás fejlesztési koncepciójával, amit a minisztérium is képvisel.

Riporter: Mit szól a fellépés formájához?

Szövényi Zsolt: Én ezt a sztrájkot szokatlannak találom. Korábbi megmozdulások diákszociális kérdésekre irányultak, a mostani a komplex felsőoktatási rendszert érinti... Az oktatási törvény és az oktatási törvényt követő jogszabályok egyértelműen az egyetemi autonómia növekedésének irányát erősítik.

Bölcsészhallgató IV.: Lényeges szempontnak tartom, hogy lejött a MM képviselője. De ez a megmozdulás megért volna annyit, hogy a minisztérium magasabb szinten képviselje magát. Engem zavar, hogy annyira egyetért a minisztérium, s hogy közben nem fog semmi történni.

Szönyi György Endre (angol tanszék): Az a véleményem a minisztérium képviselőjének beszámolójával kapcsolatban, hogy konkrétan nem válaszolt semmire, a végén próbálta saját véleményét belefűzni, de nyilván nem nyilatkozhatott a saját nevében... Én azt vártam, hogy konkrétan megválaszolja az egyes pontokat és reflektál, hogy mennyire reális, mennyire megvalósítható az, amit az egyetemisták kigondoltak. Ehelyett egy olyan átfogó véleményt adott, hogy nem kell ahhoz minisztériumi képviselőnek lennie az ember, hogy ezt elmondja.

Karácsonyi Béla (Központi Egyetemi Könyvtár ig.): A lefektetett alapelveket a könyvtári szakszervezet is támogatja. Föl sem merült az a kérdés, hogy a könyvtár zárjon be. Ilyen kérdés nem érkezett, nem is zárunk be, a következő okoknál fogva: a többi felsőoktatási intézményben folyik a munka és ezeket a hallgatókat hátrányos helyzetbe hoznánk, ha bezárnánk. Úgy gondolom a tanácskozás sem kötelező valamennyi bölcsészkar hallgató számára, tehát önkéntes és biztosan tudom, hogy közülük sokan olvasnak, jegyzetelnek, vizsgára készülnek... Az én számomra problematikus a sztrájk elnevezése. Én inkább úgy gondolnám, hogy a hallgatók tanácskoznak az egyetem reformjáról, javaslatok megtételéről, amit a tanári kar azzal támogat, hogy nem tartanak előadásokat.

Szécsi Gábor (III. éves): Azon kevesek közé tartozom, akik elleneztek a sztrájkot... Igaz én csak most érkeztem... Nem tudom, hogy eddig milyen formában zajlott le... Arra lettem volna feltétlenül kíváncsi a hétfői megbeszélésen, amikor ezt eldöntötték, hogy milyen formában, hányszor, és milyen keretek között tájékoztatták a MM illetékeseit, mert tudniillik az V. évesekre vonatkozó probléma csak most derült ki idén szeptemberben. Ebből kiderül az, hogy nyilvánvalóan nem küldtek semmiféle határozott pontokba foglalt, tárgyalásra alkalmas javaslatokat a Művelődési Osztályra... Előbb meg kell várni hogyan reagálnak ők és ha küldenek egy olyan papírt, amely valóban elutasító, abban az esetben teljesen jogos a sztrájknak bármilyen formája... Változások történtek, személycserék voltak, bár a Művelődési Osztályon belül ezek a cserék megkérdőjelezhetők és bizonyos pontig vitathatóak is, mindettől függetlenül próbára kellett volna tenni őket. és ezek a pontok csak most kerültek ilyen formában a nyilvánosság elé. Tehát a tájékoztatás elmaradt és kész tények elé állították azokat is, akik nem vettek részt az Operatív Bizottság munkájában és a Művelődési Osztály képviselője is. Én ezért kérdőjeleztem meg ezt a formát, de azért remélem, hogy minden normális keretek között halad... Ha a

minisztérium válasza nem lesz megfelelő a hallgatóság számára, folytatni kell a sztrájkot, és akkor sokkal nagyobb erővel és sokkal általánosabb követelésekkel.

Szőnyi György Endre (angol tanszék): Amennyire én tudom ez az első jelentősebb diáksztrájk 1956 óta és ahogy a minisztérium képviselője is mondta, itt nem elsősorban partikuláris érdekekről van szó, hanem az országos felsőfokú oktatás felelős átgondolásáról. Főleg az állásfoglalás elveit és megfogalmazását találom érettnak. A lebonyolításban voltak kisebb döccenők; szerintem a legjobb a szervezés volt, és ehhez képest nem egészen egyenletesen zajlott a kari gyűlés - bár úgy éreztem, hogy egyre célratörőbb lett. Nem elég az eddigi gyakorlatot követve a saját házuk táján elkezdni a söprést és alulról fölfelé építkezve menni a reformokkal - hiszen akkor azok egy ponton túl folytathatatlanokká válnak - hanem éppen az általános struktúrát kell megváltoztatni, és egy új rendszerben kell majd később gondolkodni az apróbb munkáról... Szerintem sem az ország, sem a minisztérium nincs olyan helyzetben, hogy rövid távon meg tudja oldani a problémákat... A hallgatóság már most kifejtette véleményét és kritikáját, s ez nyilván a későbbiekben hivatkozási alap lesz.

Bölcsészhallgató V.: Voltak fenntartásaink a sztrájjal kapcsolatban, magával az elnevezéssel is, hogy hogyan gondolja ezt az Operatív Bizottság. A tegnapi nap (a sztrájk napja) után ez a fenntartásunk megváltozott, mert örülünk, hogy komoly dolog lett belőle, okos dolgok hangzottak el a hallgatók és a tanárok részéről egyaránt. és azt hiszem ebben a minisztérium képviselője is igazat ad nekünk.

Bölcsészhallgató VI.: Elküldtük a dokumentumokat a többi egyetemre, de éppen a JATE két másik karához nem viszonyultunk sehogyan sem. Nem láttam a három nap alatt nagyszámú TTK-s, vagy jogász hallgatót - még a sztrájk napján sem. és ez mutat valamit. Talán azt, hogy ők is mint más egyetemek hallgatói megsértődtek amiatt, hogy baráti gesztust sem tettünk feléjük... Nagyon fontos, hogy ne maradjunk magunkra.

Bölcsészhallgató VII.: Nagy dolgokat nem várunk, mert reálisan számolnunk kell azzal, hogy tényleg nincsenek olyan lehetőségeink, amelyekkel meg lehetne oldani a kérdéseket. De arra is számítunk, hogy ez a sztrájk többet jelent majd a minisztériumnak, mint az eddigi levelezések és beszélgetések, tehát ez nyomatékossította számunkra is ennek a helyzetnek és a követelményeinknek a komolyságát.

Csernus Sándor (A történész pártalapszervezet tagja): Az egyik nagy vita akörül volt, hogy kell-e sztrájk? Tartalmilag egyetértünk az állásfoglalással, de kell-e sztrájk? Nyilvánvalóan a nézetek az irányba mentek, hogy nem kell ez az utolsó fegyver, de a sztrájkot én magam - és nagyon-nagyon sokan - a véleménnyilvánítás egy teljesen emancipált formájaként tudom elfogadni. Amikor valaki megkérdezte tőlem, hogyan lesz a sztrájk, akkor én megpróbáltam elmagyarázni, hogy miért lesz a sztrájk. Amennyiben a klasszikus csatornákon a hallgatók képviselői a dékántól egy nap oktatási szünetet kértek volna arra, hogy a reformról vitatkozzanak és ezt megkapják, az a program lehetett volna hasonló, de a hangulat semmiképpen. Tehát nagyon komolyan kell venni a formákat, és meg kell tanulni felelősséggel élni a formákkal. Azt hiszem ez a figyelemfelhívó sztrájk ezek közé tartozik.

Szilasi László (V. éves): A vita azon volt, hogy nem tudott dönteni a sztrájkoló hallgatóság abban, hogy felhívást intézzen-e a többi egyetemhez. A sztrájbizottság úgy foglalt állást hétfőn este, hogy nem kíván mozgalommá növekedni és nem intéz felhívást. Az ügyek azóta "túlfutottak" a szervezőkön és a hallgatóság egésze úgy döntött, hogy felhívást intéz a többi egyetem hallgatóihoz azzal a céllal, hogy nyilvánítsák ki véleményüket.

Pikó András (V. éves): Most várni kell a minisztérium válaszára, az 30 napon belül megjön. Az Emlékeztetőben az áll, hogy a válasz megérkezésekor, vagy a határidő lejártá után a hallgatóság rendkívüli kari gyűlésre ül össze, ahol dönt a válasz elfogadásáról és a további teendőkről, valamint minősíti a tömegtájékoztatás tevékenységét.

Szilasi László: Hétfő este azt kérdeztük magunktól, hogy győztünk-e, vagy nem győztünk, illetve, hogy ki kivel van. Az utóbbi kérdésre már korábban választ kaptunk. Az első kérdéseinkre most talán úgy lehetne válaszolni, hogy ha a győzelemben az is benne foglaltatik, hogy a hallgatóság egésze megél-e egy bizonyos szabadságfokot, akkor most mondhatjuk először, hogy a szónak ebben az értelmében győztünk.

Kristó Gyula (BTK dékánja): Én azt hiszem, hogy olyan eseményről, ami igazából nagy horderejű helyzetre való minősítést tenne lehetővé, nincs szó. Én úgy ítélem meg, hogy egyszerűen egy alulról felfelé építkező elhatározás eredményeképpen döntöttek úgy a hallgatók, hogy a mai napon egynapos - tehát meghatározott időtartalomra szóló, reggel 8-tól délután 5-ig tartó - sztrájkot szerveznek, amely megítélésem szerint a klasszikus sztrájkoktól alapvetően különbözik. Hiszen a klasszikus sztrájkokban a munkát be szokták szüntetni. Szó sincs munkabeszüntetésről, hiszen az Auditorium Maximum tele van hallgatókkal. Egyszerűen csak fel akarják hívni a figyelmet (azzal, hogy nem mennek ma el az órákra, hanem saját maguk rendezte programokon vesznek részt) azokra az anomáliákra, amelyek a felsőoktatásban évek, lassan évtizedek óta jelen vannak.

Csernus Sándor: Az utóbbi időben a pártgyűléseken nem volt mód hasonló kérdésekkel foglalkozni. Általában, ha felvetődött egy-egy komolyabb hallgatói követelés, mindig a különböző partikuláris érdekek alapján születtek vélemények. Az ami végül most született, nagyon komoly vita után jött létre, és erre komoly szükség is volt. A vitában résztvevő szakemberek, akik elszenvedik a reformokat, úgy nyilatkoztak, hogy a front most nem a hallgatók és a vezetés között húzódik. Most egy nagyon fontos egységfront létrejöttét tartom lényegesnek. Meggyőződésem, hogy a magyar felsőoktatás alapvető reformja, különböző problémák miatt a 24. órába érkezett. Tehát együtt kell lépni. Ehhez szemmel láthatóan a hallgatók is és a tanárok is partnerek. Ha néhány apró vonásban nézeteltérés is van az állásfoglalást illetően, ez vitaalap és komolyan kell venni.

Pikó András: A kari gyűlésen elfogadott állásfoglalás és a sztrájk összefügg. Úgy gondoljuk, tarthatatlan ez az állapot, mert tanügyi tartalmi kérdésekben állandó a toldozgatás-foltozgatás és előrelépés nincsen. Ez - amint a dékán úr is mondta - megalázó tanárainkra nézve, megalázó ránk nézve. Magas óraszámokkal, teljesen irreális körülmények között tanulunk, ezért úgy gondoljuk, hogy megfogalmazunk egy olyan állásfoglalást, amelyet a karral el tudunk fogadtatni, s amely az egész felsőoktatás reformjára vonatkozik. Mivel a felsőoktatással a legfőbb probléma szerintünk az, hogy nincsen semmiféle jogi garancia arra, hogy a betervezett reformok - amelyek

amúgy sem elégségesek - megvalósuljanak, ezért azokat a kereteket, azokat az irányítási elveket, amelyeket a MM mint hatóság és az egyetemek, mint alárendelt szerepkörben lévő intézmények között léteznek, meg kell változtatni. Ehhez nekünk sem jogi állásunk, sem másfajta eszközünk nincsen. Egyetlen eszközünk van, az amit most megszavaztunk, ez pedig a sztrájk az állásfoglalás mellett. Ez egy olyan felsőoktatási reformot képzel el, amely két alappilléren nyugszik: a felsőoktatási intézmények, egyetemek oktatási kérdésekben való teljes autonómiája, és a tanárok és diákok részére biztosított tanszabadság.

Szilasi László: Szeretnénk magunkat elhatárolni a jelenleg egyre inkább terjedő sztrájkoktól és nem gondolnánk azt, hogy közösséget kell vállalnunk ezekkel. A magam részéről nem tartom ebbe a folyamatba illőnek a mi megmozdulásunkat. Úgy gondolom, ami itt történni fog az egyetemi hallgatóság és tanítóink részéről megindult újitó törekvéseknek a betetőződése lenne a jelenlegi szinten. Az oka és a helyzetelemzés részéről annyiban összegződik, hogy négy év óta, amióta az egyetemre járok négy darab refomtörekvésben próbáltam résztvenni. Gyakorlatilag semmi nem történt. Most sem követelnénk mást, mint eddig. A magunk részéről ezzel a sztrájjal a meglévő követeléseknek szeretnénk hangot adni. Elsődleges szándékában, sem a tervezett, sem a sztrájk semmiféle politikai elképzelést nem tartalmaz. A követeléseknek természetesen vannak politikai jellegű konnotációi, de erre mi nem térünk ki.

A felvételeket készítette: Kiss Mónika, Móra Ferenc
 lejegyezte: Pató Attila.

Válaszra várva

A JATE BTK-ról kiinduló kezdeményezés az ország teljes felsőoktatási struktúrájának átalakítását követeli. A kezdeményező egyetemi közösség egy elszigetelt reform-intézmény létrehozását nem tartja elfogadhatónak, hanem a tudás megszerzésére és továbbadására létrejött szabad egyetemi szellemiséget kívánja jogaiba visszaállítani. A követeléseket tartalmazó ALLASFOGLALAS az Európában kialakult egyetemi hagyományokhoz való visszatérést jelentené, melynek megvalósítása minden egyetemi polgár (tanító, tanuló) joga és feladata.

A JATE BTK figyelmeztető hallgatói sztrájkja (1988. szeptember 28. szerda, Szeged, Auditorium Maximum) a felsőoktatás egészét érintő, országos kérdésekben eddig egyetlen részeredményt ért el: a MM jelenlévő képviselője útján, ígéretet tett arra, hogy a sztrájk napjától számított 30 napon belül nyilvános választ ad az ALLASFOGLALASban összegzett követeléseinkre.

Az ALLASFOGLALAS fő pontjai, egyben alapköveteléseink a következők:

1./ Kormányzati szinten vizsgálják felül az oktatás, ezen belül a felsőoktatás anyagi helyzetét, az oktatás kapjon nagyobb (minimum 4 %-os) részesedést a költségvetésből.

2./ Szűnjön meg a tantervutasítás. Valamennyi felsőoktatási egység (szem előtt tartva a diploma konvertálhatóságának elvét) váljék autonóm intézménnyé.

3./ Az egyetemi oktatás rendjének alapelve legyen a tanszabadság. Ezen belül az eddig kötelező ideológiai tárgyak helyét szabadon választható formában vegyék át az általános társadalomismereti tárgyak és a filozófiatörténet. A marxizmus-leninizmus és az orosz nyelv legyen egyenlő jogú és helyzetű, mint a többi ~~filozófiai~~ filozófiai irányzat és nyelv.

Fellépésünk minimális eredménye az lehet, hogy a követeléseinkre adott igenlő válasz után 1./ az anyagi ügyek az Országgyűlés elé kerülnek; 2./ a jogi szabályozás kérdéseinek konkrét kidolgozásáról pedig, a már korábban elfogadott elvek (tanszabadság, autonómia) alapján, tárgyalások indulnak meg az oktatási egységek képviselői (tanítók és hallgatók) valamint az MM között.

Alapköveteléseink elutasítása esetén, vagy válasz hiányában a meghirdetett Kari Gyűlés dönt a továbbiakról.

A minisztérium és az egyetemek képviselői közötti érdemi tárgyalások lefolytatásához elengedhetetlennek tartjuk a teljes nyilvánosságot (sajtó, TV, rádió). A struktúra átlakításáról születő döntéseket belátható időn belül meg kell valósítani.

E tárgyalásokon az ALLASFOGLALAS aláíróinak (a JATE BTK hallgatóinak) képviselete nem lehet elégséges az egész felsőoktatás, valamennyi felsőoktatási egység érdekeinek érvényesítésére.

Ennek megfelelően a JATE BTK hallgatóinak nevében az Operatív Bizottság, élve lefektetett jogaival és a sztrájkoló hallgatóiságtól kapott felhatalmazásával, közös érdekeink érvényesítésének további menetére a következő javaslatot teszi:

1./ Az érintett felsőoktatási egységek döntsenek abban a kérdésben, hogy elfogadják-e általános alapkövetelés-rendszernek az ALLASFOGLALASban megfogalmazottakat. Ha nem, tegyék meg javításait és kiegészítéseiket, ha igen:

2./ valamennyi érintett (= a MM alá tartozó) felsőoktatási egység dolgozza ki az új jogi szabályozásra vonatkozó konkrét elképzeléseit és küldjön képviselő(ke)t a később meghatározandó időben és helyen lefolytatandó egyeztető tárgyalásokra. Az ott és akkor kialakított végleges szöveget az ott és akkor választott kisebb testület viszi tárgyalási alapként a MM-mal folytatandó tárgyalásokra.

Emellett javasoljuk, hogy valamennyi felsőoktatási egységben induljanak meg azok a helyi elemzési és vizsgálati munkálatok, melyek kialakíthatják -a- szükségképpen -eltérő- szakmai- jellegű feltételeket egy autonóm és tanügyileg (is) szabad felsőoktatási intézmény működéséhez.

A képviselőket s az összes érdeklődőt ezúton meghívjuk az 1988. október 31-én tartandó, a MM választ elemző és értékelő Kari Gyűlésünkre.

Jelen iratot - e válaszra várva - eljuttatjuk a tudományegyetemi karok és tanárképző főiskolák tanácsainak diákképviselőihez.

Szeged, 1988. október 8-án 20 nappal a határidő letelte előtt.

a JATE BTK hallgatóinak nevében:
JATE BTK Operatív Bizottság

A BIBÓ ISTVÁN EMLÉKBIZOTTSÁG MEGALAKULÁSI NYILATKOZATA

Az "AETAS" Szerkesztőség, a Galiba Kör, a Gondolat – jel Szerkesztőség, a Harmadkor Szerkesztőség, a JATE Társadalomtudományi Kör, a Károlyi Mihály Kollégium Társadalomtudományi Kör, a Móra Ferenc Társadalomtudományi Szekció, a Szegedi Egyetemi Műhely tagjai ezúton jelentjük be, hogy – tagjainkból delegálva és meghívottak bevonásával – 1988 szeptember 28-án megalakítottuk a **Bibó István Emlékbizottságot**. Ezt a tényt bejelentettük a JATE rektorának és az Egyetemi Tanács Testületének, akik ezt tudomásul vették.

1989. május 10-én lesz a XX. századi magyar történelem egyik legkiemelkedőbb politikai gondolkodójának **Bibó István halálának 10. évfordulója**. Bibó 1933-ban a szegedi Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, majd később – 1946 júliusa és 1950 decembere között – mint egyetemi tanár itt tartott előadásokat politikatudományból és szociológiából. Az említett öntevékeny csoportok tagjai ezért úgy vélik, hogy erről az évfordulóról egyetemünk polgárainak intézményünk hírnevéhez méltóan kell megemlékezniük. Másrészt a magyar társadalom jelenlegi válságos helyzete indokoltá teszi, hogy egy olyan kiemelkedő jelentőségű felsőoktatási intézményben, ahol a hazai szellemi élet alakítóinak jelentős hányadának képzése folyik, egy olyan sokoldalú, kritikusan, de egyben hazája sorsáért való felelősségtől áthatva gondolkodó és cselekvő egyéniségnek, mint az Bibó István volt, a magyar társadalom demokratizálásáért folytatott elméleti és gyakorlati tevékenységét befogadják. Ezt társadalmunk demokratikus reformja érdekében feltétlenül szükségesnek ítéljük. E célból a Bibó István Emlékbizottság hatpontos programterv végrehajtását tűzte maga elé:

1. *Bibó István emlékének tiszteletére 1989 májusában egy emléktábla felavatása.*
2. *Bibó István emlékére szervezett vitanapok. Címe: „Nemzet és Demokrácia.” Időpontja: 1988. május 5–6. Célunk az, hogy a most kibontakozó és gyorsan differenciálódó társadalmi és politikai csoportok képviselőit meghívjuk és teret biztosítsunk számukra arra, hogy az említett témakörökben kifejtsek és megvitassák nézeteiket.*
3. *Bibó István életművét áttekintő előadássorozat szervezése.*
4. *Bibó István Szegeden – című kiállítás megszervezése.*
5. *A Marxizmus-Leninizmus Központi Tanszékcsoport Dokumentációs és Információs Bázisa keretében Bibó-archivum létrehozása, melynek célja összegyűjteni és hozzáférhetővé tenni Bibó István munkáit illetve a róla szóló szakirodalmat.*
6. *A vitanapokon elhangzott előadások és hozzászólások kötetben való megjelentetése.*

Céljaink elérésének segítésére és a rendezvénysorozat rangjának emelésére három védnököt kértünk fel: **ifj. Bibó Istvánt, Ilia Mihályt, Vásárhelyi Miklóst**, akik ennek eleget tettek.

Az Emlékbizottság, amint végrehajtotta a maga elé tűzött célt, feloszlik,

Cím: JATE Közművelődési Titkárság
6720 Szeged, Dugonics tér 13.

Interjú Szalamin Edit dékánhelyetessel

a kari reformtervekről

G-j. - Tudomásunk szerint november 3-án volt a BTK tanári testületének gyűlése, melyen megvitatta az oktatás megújításának lehetőségeit. Szeretnénk tájékoztatást kérni az ülésen elhangzottakról!

Sz. E. - Valóban volt egy megbeszélés a bölcsészkaron, de nem az egész tanári testület vett rajta részt, hanem az állami vezetés képviselői, Kristó Gyula a BTK dékánja és jómagam mint oktatási dékánhelyettes, a tanszékcsoportok vezetői, a tanszékcsoportok munkabizottságok képviselői, és azok a tanárok, akik a bölcsészképzés új irányelveit kidolgozó országos szakbizottságokban képviselik a Kart, a Művelődéstörténet című új stádium tantervének kidolgozásával megbízott oktató, Balázs Mihály docens, valamint azok az oktatók, akik az Operatív Bizottság szakbizottságaiban is részt vesznek mint tanárvezetők. Diákképviselőt nem hívtunk meg, ugyanis itt nagyrészt azok a kérdések szerepeltek, amelyek már a legutóbbi, október 31-én lezajlott kari fórumon is elhangzottak. A diákok tehát hallhatták, megismerhették ezt a programot, elmondhatták az ezzel kapcsolatos véleményüket, illetve a dékán elvtárs ezeket a kérdéseket a diákképviselőkkel is megtárgyalta.

G-j. - Úgy gondolom, érdemes összefoglalni a program lényeges elemeit.

Sz. E. - Az egyik leglényegesebb elem lenne a szakok illetve a szakok közötti választhatóság rugalmasabbá tétele, az egyetemen való orientálódás, a szakirányú érdeklődés minél szélesebb körű kielégítésének biztosítása. Az egyszakosságot természetesen nem lehet általánosan bevezetni, de lehetségesnek tartjuk például a magyar nyelv és irodalom szakpár bevezetését. Tehát a magyar szakon elképzelhetőnek tartjuk az egyszakosságot a képzés kezdetétől is. Ezen kívül lehetségesnek tartjuk a B, és C szakok számának bővítését és rendszerének átalakítását. Ezt úgy képzeljük el, hogy az A szakok B, egy részük esetleg C szakként is elvégezhető lenne. Egyfajta "másfél" szakosság bevezetéséről van tehát szó. Ismeretes, hogy az A szak ötéves, a B szak négy, a C három éves időtartamú képzést ad, felvételizni A szakokból lehet. Ez lehetővé tenné a diákok számára például azt, hogy első év végén bárki leadhassa az egyik A szakját és B, illetve harmadévtől C szakon folytathassa tanulmányait. Ez a rendszer elősegítheti az egyéni érdeklődésű hallgatók specializálódását.

G-j. - Tehát ez a rendszer még érvényben hagyná a két teljes szakra történő felvételt. A felvételi - mint tudjuk - nem a "mi" hatáskörünkbe tartozik... De a "kimenet" felől tekintve: a B és C szakok nem járnak tanári diplomával?

Sz. E. - Jelenleg a B és C szakok általában nem tanári szakok, egyedül a filozófia szakon adnak ki tanári diplomát.

G-j. - Tudomásunk szerint a marxista tárgyak körül is történne változás...

Sz. E. - Igen, itt az óraszám csökkentése -- 270-ről 210-re -- az egyik fontos pont, de emellett szó van arról is, hogy a hét féléven át kötelező

két óra elsősorban a bölcsészképzés alaptárgyait foglalná magába, a kínálat bővítésével. Felmerült az is, hogy a vizsgakötelezettség csak három félévre terjedne ki, melyet a hallgató maga választhatna meg. Fontosnak tartjuk - mint a bölcsészképzés alapelemeit - a három féléven keresztül folyó filozófiaoktatást, a szociológia, eszmetörténet, politológia és gazdaságtan oktatását, illetve a nem történelem szakos hallgatók számára "Magyarország története" oktatást. Ezzel a diákképviselők is egyetértettek.

G-j. - Ez így van, hangsúlyozva természetesen a választék bővítésének, illetve a tanárválasztás lehetőségeinek fontosságát. Az Operatív Bizottság munkacsoportjai között van egy, amely nem a szakok illetve a központi tárgyak oktatását "vizsgálja felül", hanem a pedagógiaoktatás, illetve a tanárszak rugalmasabbá tételére szeretne az Állásfoglalás értelmében programot kidolgozni. Ezzel kapcsolatban különböző nézőpontok merültek fel...

Sz. E. - A hallgatók javaslata az 5+1 éves rendszerű pedagógiai oktatásról nem valósítható meg. Ennek elsősorban anyagai okai vannak. Realisabbnak, kivitelezhetőbbnek tűnik az a javaslat, mely szerint az első két évben egységesen folya három féléven keresztül a pszichológia oktatása, a negyedik félévben neveléstörténet lenne szélesebb művelődéstörténeti kitekintéssel. Ez szerves részét képezné bármely humán szakos szakember képzésének, függetlenül attól, hogy tanár lesz-e az illető vagy sem. Az 5. félévtől lehetővé válna a hallgatók számára a választás, hogy tanárszakra kívánnak maradni, vagy leadják azt. Természetesen az ő számukra is lehetőség nyílna a pedagógus képzettség megszerzésére a posztgraduális képzés keretén belül.

G-j. - Merültek-e fel más nézetek is ezen a tanácskozáson, milyennek lehet nevezni a javaslatok fogadtatását az oktatók részéről. Milyen az oktatók befogadási készsége eme programokkal szemben?

Sz. E. - Természetesen az oktatók körében is él egyfajta várakozási szellem, úgy gondolom készek befogadni illetve pozitívan fogadni és átgondolni mind a hallgatók, mind az egyetem vezetése részéről adódó, az oktatás megreformálását célzó javaslatokat. De kérdések is felmerültek, melyek elsősorban a program anyagi-technikai feltételeit érintették. Elsősorban a tanteremhiány és az oktatói létszám behatárolt volta teszi nehezzé a program megoldását. Felmerülhet az a kérdés is, hogy hogyan viszonyul az itt kialakítandó program a minisztérium álláspontjához illetve a még el nem készült bölcsészkarai irányelvek.

G-j. - Ezt az aggodalmat mi is jogosnak tartjuk, sőt, azt hiszem egy más szempontból is fontosnak látjuk. Úgy gondolom, eddig a bölcsészkarai irányelvek, mivel mindezidáig csak fantomokként léteztek, inkább konzervatív szerepet játszanak, mintsem tényleg segítenek a helyzet megoldásában. Az oktatási törvény - mint tudjuk - 1985-ben született meg, és azóta minisztertanácsi rendeletekkel, minisztériumi telefonokkal a törvény előtti állapotot sikerül fenntartani - úgy véljük - kihasználva az oktatási törvény végrehajtási intézkedéseinek fogyatékoságait. Természetesen erről a mechanizmusról nem lehet sokat tudni, hacsak azt nem, hogy nem nagyon enged magáról tudomást adni...

Sz. E. - a bölcsészkarai irányelvek kidolgozása valóban késik, ám feltétlenül szükség van rájuk, enélkül az ország bölcsészképzésének koordinálása megoldatlan maradna. Az irányelvek kidolgozásában a többi

bölcsészkarral együtt mi is, a minisztérium képviselői is részt vesznek, megoldás pedig csak akkor fog születni, ha az mindenki számára elfogadható lesz.

G-j. - Lehetségesnek tartja-e a BTK vezetése a JATE BTK oktatásának megújítását úgy, hogy amennyiben rendelkezni fogunk a pontos tervekkel, azok mielőbbi megvalósításához hozzá lehet látni?

Sz. E. - Természetesen a programok kidolgozása már megkezdődött, egyrészt az Operatív Bizottság kezdeményezése nyomán, másrészt az állami vezetés részéről is történtek lépések. Kristó Gyula dékán 1989. január 31-ét szabta meg határidőnek a tanszékek számára az új tantervek, irányelvek kidolgozására, ezért a tanszékvezetők a felelősök. A munkában pedig az Operatív Bizottság munkacsoportjainak a javaslatait is figyelembe vesszük, így egy közös programot lehet kidolgozni. A tantervek egyeztetésére, megvitatására és elfogadására a jövő félévben kerülne sor, szeptember 1-től felmenő rendszerben már az új tantervek szerint lehetne oktatni, a felsőbb évfolyamok pedig beépítenék az alkalmazható elemeket.

- Köszönjük a beszélgetést!

(Az interjút Pató Attila készítette.)

JAVASLAT A TÁRSADALOMELMÉLETI TÁRGYAK ÓRASZÁMÁNAK, VIZSGARENDJÉNEK ÉS TARTALMÁNAK ÁTMENETI REFORMJÁRA

A Maxizmus-Leninizmus Tanszékcsoporth Tanácsának bizottsága és a tanügyi csoport 1988. november 17-én megvitatta a bizottság által több variációban kidolgozott, a társadalomelméleti tárgyak oktatására vonatkozó reformtervezetet. Ennek "minimális program"-ja az eddigi 300 óra összképzési idő helyett 210 órát irányoz elő, mégpedig két blokkra bontva. Az ún. I. blokk 3 x 30 órában, tehát heti két órában, három féléven keresztül filozófiatörténeti képzést, az ún. II. blokk pedig 120 órában, tehát heti két órában, négy féléven keresztül egyéb társadalomelméleti tárgyak - szociológia, politológia és közgazdaságtan - oktatását javasolja. Ezt az óraszámcsökkentést menyiségi megoldásként a tanügyi csoport is elfogadta. (A tartalmi változtatásokról kialakított elképzeléseiket az egyes tanszékek - tehát a filozófia, a közgazdaságtan, a politológia és a szociológia - képviselői a november 24-én, csütörtökön megrendezett vitafórumon fogják röviden ismertetni!) A csoport azonban maga is szeretne a hallgatóság elé kész programmal lépni, melyben az óraszám mellett más, megítélése szerint fontosabb problémákra is szeretne megoldást találni.

Javaslataink tehát a következők:

1. A képzési idő ún. I. blokkjában, az első három félév folyamán 90 óras filozófiatörténeti oktatást képzelünk el, kötelezően mindenki számára. Ennek formája szeminárium, mindhárom félév - egy félév harminc, azaz 15 x 2 órát jelent! - végén gyakorlati jegy megszerzésével, a harmadik félév végén szigorlattal. A szemináriumi formát azért tartjuk jobbnak, mint az előadásokat, mert e tárgy oktatása nem képzelhető el szövegolvasás és a tanár által vezetett szövegfeldolgozás nélkül. Természetesen amennyiben ezt a tanszék kapacitása még lehetővé teszi, előadások megtartását is fontosnak

tartanánk, az előadások anyagának a szigorlaton való számonkérése nélkül. Az előadások anyagát a szigorlatozó természetesen felhasználhatja a vizsgán, amelyet lehetőleg annál a tanárnál tegyen le, akihez szemináriumra is járt. A szigorlat anyaga a szemináriumon tanultakra, egy, a tanár vagy a tanszék által meghatározott kötelező olvasmányjegyzékre, valamint egy, a tanár által megfélelnek tartott filozófiatörténeti kézikönyv anyagára épüljön. A szigorlat menete a következő legyen: a hallgató által választott jelentősebb filozófiai rendszer vagy probléma szakirodalon és egyéb invención alapuló beható ismerete és ismertetése, majd a tanár által kijelölt szempontok alapján lefolytatandó diskurzus, amely a hallgató általános filozófiatörténeti műveltségét és tájékozódóképességét méri föl.

2. A tanszékcsoport bizottsága a II. blokk felbontására több variációt is kidolgozott. Ezek közül mi a 2. számmal jelöltet tartjuk a legjobbnak. Ez a 120 órát négy darab 30 órás részre bontja: mindhárom diszciplinából - közgazdaságból, politológiából és szociológiából - egy-egy harminc órát, tehát egy-egy félévet tesz kötelezővé, szemináriumi jelleggel, míg a negyedik harminc óráért a három diszciplina versenyez. Tehát csak ez utóbbi szabadon választható. Ezzel a bontással egyetértünk, azonban tartalmi kérdésben mások az elképzeléseink. A teljesítmény, a kimenet, a számonkérés felől szeretnénk közelíteni.

Mindezek alapján javaslataink a következők:

A/ A hallgatónak az említett négy félév alatt négy jegyet kell megszereznie 3 + 1 darabot. Az első hármat a megadott három tárgyból, tehát közgazdaságtanból, szociológiából és politológiából "A XX. századi magyar történet"-ből. Ez utóbbi tárgy "kettős" jellege abból ered, hogy külön kell választani a történelem, és a nem-történelem szakos hallgatókat. Előbbiek ugyanis kötelező jelleggel tanuljanak politológiát, míg utóbbiak választhassanak: politológiát, avagy "A XX. századi magyar történet" című tárgyat akarják-e tanulni. E három jegy közül valamelyiknek szemináriumi, gyakorlati jegynek kell lenni (kötelező szemináriumlátogatással!), a másik két jegynek pedig kollokviumon kell megszületnie, mégpedig előre megadott kötelező olvasmány- és vizsgatémajegyzékkel, magyarázó előadások segítségével. Ezen előadások látogatása nem kötelező, a vizsgán anyaguk reprodukálása nem követelhető. A hallgató maga döntheti el, hogy a három jegy közül melyiket szerzi meg gyakorlati, és melyiket kollokviumi jegy formájában.

B/ A "3 + 1" darab jegy negyedik darabja (a + 1) a fentebb már említett szabadon választható tárgy. A változás annyi a bizottság javaslatához képest, hogy ezt a tárgyat, vagyis a 4. harminc órát nemcsak az említett három diszciplina, hanem ezeken kívül még a filozófia és más társadalomelméleti tárgyak/segédanyagok - így pl. az informatika - tanulására is felhasználhatja a hallgató. Ezt a jegyet szabadon választható módon, tehát akár gyakorlati jegy, akár kollokvium formájában megszerezheti a hallgató. Ezért a negyedik harminc órá, szabadon választható tárgyért tehát a diszciplinák versenyeznének, ami véleményünk szerint emelné az oktatás színvonalát. (Visszatérve a jegyekre: azt is elképzelhetőnek tartjuk, hogy mind a négy jegy megszerzésének a formájáról maga a hallgató döntsön. Ez tehát azt jelentené, hogy akár négy szemináriumra is járhatna, vagy ellenkezőleg, csak kollokviumi jegyeket szerezne. Ez a rendszer a tanszabadság szellemének messzemenően megfelelne, és biztosítaná azt, hogy mindenki egyéniségének megfelelő képzési formát választhasson. A tanügyi csoport azonban ebben a kérdésben nem tudott egységes álláspontot kialakítani!)

C/ A négy jegy megszerzésének sorrendjét a hallgató maga dönti el. Egyetlen megkötés, hogy ezeket a társadalomelméleti tárgyakat csak a második félétől kezdve lehet fölvenni, de a hetedik félév végéig mind a négy jegyet meg kell szerezni. (Így akár egyetlen félév alatt is teljesíthetők a követelmények.)

A hallgatók választási szabadsága ne csak a tanulás formáját, hanem tartalmát tekintve is biztosított legyen. Tehát egy-egy tanszék indítson többféle szemináriumot és többféle előadást is. Utóbbi által mód nyílna arra is, hogy egy diszciplinán belül nemcsak szeminarizálni, hanem kollokválni is lehessen többféle anyagból. Ez alatt azt értjük, hogy minden előadó adjon meg még a félév kezdete előtt, lehetőleg még az előző félév folyamán kötelező olvasmány- és vizsgatémajegyzéket, hogy a tárgyból esetleg kollokválni szándékozó hallgató eldönthesse, melyik előadót választja. Az oktatók hirdessenek meg már az előző félév folyamán szemináriumokat is, vagyis toborozzanak maguknak hallgatósságot. Az érdemi munka így mindkét esetben már első órán elkezdődhet. A szabad diákválasztás is megvalósítható, hiszen a témákat meghirdető tanárnak jogában áll előző félév folyamán történő kifüggesztésével már előre kontrollálhatja, hogy mennyire érdekli a hallgatósságot programterve, így az is kizárható, hogy üres padok előtt kényszerül megtartani előadásait vagy szemináriumát.

D/ a társadalomelméleti képzés kötelező, és mindenkire nézve kötelező szakaszát a 210 órás keret kitöltésével, illetve a kívánt jegyek megszerzésével befejezettnek tekinthetjük. Természetesen a tanszékeket arra kérjük, hogy ezentúl is hirdessenek meg speciális kollégiumokat, minél nagyobb számban és témaválasztékkal, hogy az a hallgató, aki nem elégedett meg ezzel az alapképzéssel, tovább folytathassa stúdiumait. A kollégiumválasztás azonban ne legyen kötelező, hanem mindenki maga dönthesse e kérdésben. Ha a tanszékek igyekeznek kielégíteni a különböző szakok specifikus igényeit, úgy szerintünk garantált az, hogy találnak érdeklődő hallgatókat. Természetesen itt is jó módszernek találjuk az előzetes egyeztetést és felmérést!

Az általunk itt leírtak azonban főleg formai és szervezésbeli problémákkal foglalkoztak, és csak részben tartalmi kérdésekkel. Ennek oka, hogy a legfontosabb lépést már a tanszékeknek kell megtenniük: az igazi tartalmi megújításról, megújulásról nélkülük nem beszélhattünk. Mi ezek alatt a fogalmak alatt az ún. marxista-leninista szemlélet primátusa helyett a különböző elméletek objektív bemutatását, és a szemléletbeli pluralizmust értjük. Ezen legfőbb követelésünknek a tanszékeknek mindenképpen eleget kell tenniük!

E program "átmeneti" jellege alatt több, akár 4-5 évet is értünk, amíg az oktatási keretek megváltoztatása - így pl. az egy - másfél szakosság általánossá tétele - lehetővé nem teszi, hogy visszaadva a filozófia rangját, oktatását a teljes képzési időben újra megvalósíthassuk!

Szeged, 1988. november 20.

A JATE BTK Operatív Bizottsága által megbízott tanügyi csoport. (Tagjai: Áradi László, Deák Ágnes, Liebmann Katalin, Pozsik László)

A LATIN TANÚGYI CSOPORT JAVASLATTERVE

Vázlat

A képzés alapján 4+1 é. A szigorlathoz elengedhetetlenül szükséges kollokviumi és gyakorlati jegyek számát határoztuk meg.

Tehát:

- Az államvizsga feltétele: 2 szigorlat
14 kollokvium
26 gyak. jegy
1 záróvizsga

- Szigorlat 4. és 8. félév végén;
- Görög záróvizsga 6. félév végén;

A tantárgyakat 3 csoportra osztottuk:

- kultúrtörténet,
- nyelvtani, nyelvészeti,
- auctorok,

(Kultúrtörténet: g. filozófia,
ókori történelem, ezek mind
mitológia kollokvium-
módv. tört. kötelesek;
vallástörténet,
római jog,
verstan;)

(Nyelvészeti tárgyak: nyelvtört., nyelvemlékek,
indoeurópai nyelvészet,
leíró nyelvészet,)

A 2. éves szigorlatig le kell tenni:

- 14 gyak. jegyet - 6 szövegolvasás,
4 görög,
3 nyelvtani tárgy,
1 klassz. fil. alapjai,

- 5 kollokviumot - 1 a nyelvtani alapképzést lezáró,
3 kultúrtörténet,
1 irodalom,

A latin képzésben a tanszabadság gyakorlatilag a 2. félévben kezdődne. Az 1. félév megalapozásaként szolgálna a későbbi stúdiumokhoz. Ez magában foglalna egy intenzív nyelvi képzést/ heti 8 óra, mely valójában egy haladó latin nyelvtanfolyam lenne, bepótolva a hiányosságokat biztosabb alapot nyújtana az auctor olvasáshoz. Mellette csak a görögöt tanulnák, és proszeminárium formájában kezdenének megismerkedni a klasszika-filológia alapjaival. Erre a félévre ajánlottan más tantárgy nem jutna.

Második félévtől azonban már a teljes tanszabadság értelmében csak "számokat" határoznának meg, mindenki azt vesz föl és azt hirdeti meg, amit jónak lát.

Ennek értelmében 4. félév végi szigorlatra csak az mehet, aki a fent meghatározott "számokat" teljesítette.

- A 8. fé. végi szigorlatig: 10. gyak. jegy,
9 kollokvium
1 g. záróvizsga.

(10 gyak. jegy: 8 szövegolvasás
1 görög
1 nyelvészet)

9. koll.: 4 irod.
3 kult. tört.
1. nyelvészet
1 klassz. fil. tört.)

9-10. félév tartalmazná a módszertani oktatást (gyakorlati jegyhez kötve). Eddig a módszertan elmélete és gyakorlata különvált, így lehetőség lenne az összekapcsolásukra. (Az iskolában felmerülő problémák szerves részét képezhetnék az órának.)

Koll.: az előadásokból és az ahhoz szorosan kapcsolódó témákból:

Szigorlat: a tanárok által meghatározott tananyagból, előírt kötelező olvasmányokból;

Allamvizsga: a szakdolgozat megvédése; (Jelenleg nem méltó az egyetemi tanulmányok befejezéséhez a kikérdezés módja. Bár ezzel a módszerrel úgy tűnhet, mintha csak az egyik tárgyból lenne államvizsga, de a 8. félév végén letett szigorlattal számot adtunk tudásunkról, a szakdolgozat megvédése, ha komolyan vesszük, hasonló lehet bármely más tudományos fokozat megszerzésének módjához.)

Javasoljuk a latin spec. képzés életben tartását!

További elképzeléseink az ideális tanszékről:

Bármely tanszéken megszerzett gyakorlati jegy, amely a latin nyelv tárgykörébe tartozik, fogadtassék el. (Pl. régi magyar és középkori magy. tört. tanszék)

Szükség lenne arra, hogy a latinosok is részképzésen vehessenek részt, ill. a legkiválóbbak kaphassanak ösztöndíjat nyugati egyetemekre.

Ideális lenne, ha a tanárok körül csoportok alakulhatnának ki nyelvismeret ill. kutatási terület alapján. E mellett a még le nem fordított műveket (pénzért!) közös munkával kiadásra lehetne előkészíteni.

A közkedvelt és népszerű oktatókat hallgatói szavazás alapján részesítsék prémiumban!

Továbbra is szükségesnek tartjuk a beszédgyakorlatok bevezetését.

A meghívott előadók nemcsak a tanárhiányt enyhítenék, de színesítenék a képzést.

Valószínűleg sokat segítene a tanszéki jobb hangulathoz, ha lenne egy-két olyan terem, mely csak a mienk lenne, ott csak latinosok lennének, latin könyvek között, s amely egyben tanterem és "tanulószoza" is lenne. Egy-egy lyukas órában, ha üres, beülhetnénk, nem kellene a meglehetősen forgalmassá vált könyvtárban üldögelni, és a személyes kapcsolatokat is erősítené.

Ez még viszonylag kevés, mely jellemezné az ideális tanszéket, de reméljük, ha a folyamat elindul, lesz még sok új ötlet, mely előbbre visz.

A miniszter mellettünk álldogál

A televízió Studio '88 című egyik szeptemberi műsora beszélgetésre invitálta Czibere Tibor művelődési minisztert, aki azonban előzékenyen saját irodájában látta vendégül a műsor stábját. A műszaki pályáról érkezett miniszter, e hivatala előtt egyetemi rektor volt Miskolcon. Interjúja során sok mindenről beszélt, miközben kisebb nehézségekkel is meg-meg kellett küzdenie, hogy magvas gondolatait szabatosan kifejezhesse anyanyelvén. Nyilatkozatából csak azokat szeretném felidézni, amelyek különösképpen elgondolkodtatóak voltak számomra. A műsorban bemutatott riportrészletek nyomán azon nézők előtt is nyilvánvalóvá válhatott az oktatás és a közművelődés kétségbeejtő helyzete, akik esetleg eddig nem tudtak róla. Am miniszterünk mindezek ellenére válaszaiban mégis optimistának mutatkozott. Mikor Kepes András megpróbálta tapintatos módon szembesíteni e tényekkel, ő ahol csak lehetett, igyekezett a bemutatott statisztikák hitelét kétségbe vonni, vagy átinterpretálni azokat. Majd minden kérdésre pozitív változásokat ígérő választ adott - kevés hitellel és meggyőződésével. Kulturális életünk mai helyzetének érzékeltetésére csak néhány adatot szeretnék idézni. A gazdaság számára az oktatástól körülbelül 200 millió forintnyi összeget vontak el, ami a gazdaság számára édeskeves, az oktatás viszont igencsak megérzi a hiányát. Országunk eddig 3 millió olyan szakképzetlen embert termelt ki, akiket a társadalom képtelen megfeleltető módon integrálni. A felsőoktatási beiskolázások arányát tekintve csak Albánia áll mögöttünk.

E tények ismeretében a helyzet katasztrófális voltát és az azonnali cselekvés szükségességét csak a legrövidlátóbb ember nem ismeri fel. Nem szándékozom miniszterünket e kategóriába sorolni, hiszen ő maga is azt nyilatkozta, hogy a társadalom regenerálódásához elengedhetetlen a kultúra. Viszont, ha ezt valóban így gondolja, akkor hogyan lehet mégsem akarja az állami támogatás növelését kérni, úgy véelve, először gazdasági kibontakozásnak kell végbemennie s utána jöhet csak a kultúra. Gazdasági kibontakozásnak azonban eddig semmi jele, viszont a kultúra és a közművelődés helyzete katasztrófálissá vált. Művelődési miniszterünk - ez az interjúból egyértelműen kitűnt - a kultúra elé helyezi a gazdaságot. Őgy gondolja, először a gazdaság talpraállításához kell minden erőforrást igénybe venni. Fel sem merül benne, hogy azzal is számot kellene vetni, milyen jövőtehetetlen károk keletkeznek eközben kulturális életünkben.

De lássuk, mik a miniszter javaslatai, "törekvései" a helyzet javítására. Első lehetőség volna az állami támogatás növelése. Azonban dr. Cziberének szent elhatározása, hogy nem fog a gazdaság nyakán elősködni és nem hátráltatja annak talpraállását holmi csip-csup támogatások kéregetésével - így ezt a lehetőséget nyugodtan kizárhatjuk. Másrészt kiderült, mégha a miniszter erőszakot is tenne természetén és a kultúra nagyobb arányú támogatását kérné, akkor sem érne el semmit. Ma erre nálunk nincs pénz.

A kulturális élet bajainak orvoslására tett másik javaslata egy meglehetősen divatos és kényelmes megoldás volt: "az alulról jövő kezdeményezés". Szerinte rendkívül nagylelkű gesztus az állam részéről, hogy - miután a kultúrát a tönk szélére juttatta - szépen visszavonul a színről. Tartsák el azt ezután azok a túlhajszolt emberek, akik már nemcsak színházba nem járnak, de lassan ahhoz sincs energiájuk és kedvük, hogy a tévét bekapcsolják. A kiadók pedig "ahol ezeket a kulturális tevékenységeket hajtják" jussanak el a közönséghez - kellő dotáció nélkül is verekedjék át magukat a szenszációirodalom áradatán...

Harmadjára dr. Czibere érzelmesebb húrokat pendített meg. Azt a meglehetősen rejtélyes kijelentést tette, hogy a támogatásnak vannak erkölcsi, nemcsak anyagi oldalai. Félre a piszkos anyagiakkal - nálunk a kultúra becsület és dicsőség dolga! Végül mindezt megvilágította, egyúttal összekapcsolta kedvenc témájával, a gazdasággal: "az értelmiségnek éreznie kell, hogy a gazdaságnak szüksége van rá. Kultúra nélkül nincs felemelkedés."

Megnyugodtam. Hát mégiscsak érti a dolgot miniszterünk, mégiscsak mellettünk áll!

360^a-os fordulatot?!

(Az EFKOT ürügyén -- sok minden másról)

Az utóbbi időben gyakran elgondolkozom: csakugyan kezdek kiöregedni, fásulttá válni? Hogyhogy nem tudok eléggé lelkesedni azon, hogy az idén hazánkban - több évtizedes szilencium után - az ún. szocialista pluralizmus valóságos konjunktúrája bontakozott ki? Magam is egy "Nagy Generáció" tagjának érezném magam, (eleve feladott és ezért meg sem vívott) szabadságharcok veteránjának, aki "Egy újszülöttnék minden vicc új!" felkiáltással elfordul, miközben mások lelkesen skandálják az új jelszavakat: demokrácia, tolerancia, pluralizmus stb. Vagy csak a szülő savanyú, amiért ma már jutalom jár azért, ami az "én időmben", még büntetendő volt? (Mondhatnánk: mint egy aggszűz, aki felháborodik, ha a villamoson csókolózó párt lát!)

Ez alighanem mind-mind így is van, s az én dolgom, hogy efféle defektjeimet kijavítsam. A probléma jelentősége azonban túlmegegy a privát nyavalygáson. Saját, fitymáló megjegyzéseimet, ugyanis egyre gyakrabban hallom vissza olyanoktól, akik koruk miatt közelebb állnak az "újszülöttekhez", mint a "béna harcfiakhoz"! A legtöbben azt mondják, hogy kivárják, mi lesz ebből. Bizonyára ez az álláspont is okolható azért, hogy az Egyetemi-Főiskolai Körök Országos Találkozóján (EFKOT) gyér számú hallgatóság képviseltette magát. Hozzájárulhatott ehhez az is, hogy sokan a "várásra lovagolók" közül cseppet sem olyan alulinformáltak, amint az EFKOT-on állították róla. Napokkal az esemény előtt már sokan tudták, hogy Pozsgay nem jön. (Akkor meg - ugyebár - minek vegyünk részt az EFKOT-on? Mindenesetre: éljen a hatalomtól, a hivatalos politikusoktól független önszerveződés!) Csakugyan: mi lesz ebből, ha sokan így várják, hogy "mi lesz ebből"?

Annál is inkább, mert a rendezvényen elhangzott előadások többségében is többé-kevésbé tetten érhető volt ez az attitűd. Ez pedig tovább fokozhatja a "csendes többség" indokoltan elutasító magatartását, de - jövőbeli szándékait illetően - félelmetes kiismerhetetlenségét is. A két dolog csakugyan összefügg: ha valaki nem is ambicionálja, hogy "kiismerjék", ha nem fedi fel kártyáit, nehogy mások idejekorán "felülüthessék", az maga is arra szocializálja az "arctalan tömeget", hogy továbbra is - József Attilát parafrázálva - rettegjen, ha választ, és szemlesütve fontoljon sanda választ.

Ne mutogasson senki ez ügyben a hatalomra! Akitől nincs többé mit várni, annak a felelősségét sincs értelme sokat emlegetni - bármennyire is igyekszik az maga is minden felelősséget elhárítani magától! A kollektív felelőtlenség bűvös körét csak az törheti meg, ha végre akad valaki, aki önként áll helyt azért, amit elkövetett.

Ahhoz azonban, hogy bármit is elkövethessünk, cselekedni kell, sorompóba kell szállni. A valódi verseny azonban politikai életünkben még nem kezdődött el. S nemcsak azért, mert "nem engedik", hanem azért sem - számomra legalábbis az EFKOT ezt a képet mutatja -, mert senki sem akarja. A politika az akaratkifejezés terrénuma, ahol csak arról hihető el, hogy akar valamit, aki csinálja is (és nem a kifogásokat sorolja, hogy miért nem csinálhatja!), de legalábbis szakszerű, végrehajtható cselekvési programja van.

Itt azonban senkinek sincs programja a politizálásra, arra, hogy hogyan győzze le elképzeléseivel a többi csoportot. (A pluralizmus egy modern társadalomban csak akkor hatékony, ha a nyilvánosság előtt v e r s e n g ő pluralizmus, és nem a zöld asztalnál alkudozó korporációk neofeudális pluralizmusa.) Ugyanis ha mindenkinek ugyanaz a programja, (ti. néhány semmitmondó általánosság, demokrácia, piac stb.), akkor senkinek sincs programja. Platformok csak akkor születnek, ha az egyes csoportok feltárják, tisztázzák érdekeiket és értékeiket, és ezek jobb hatásfokú érvényesítése céljából megkeresik azokat a tevékenységi köröket, amelyeken belül más csoportokkal együttműködhetnek. Így egyértelművé válik, hogy ki kívül ért vagy nem ért egyet, és ezáltal a valóság próbáját kiállni képes konszenzusokon alapuló, reális koalíciók jönnek létre, ami megteremtheti egy esetleges osztásadalmi konszenzus, szociális partnerség bázisát is.

Jelenleg azonban a versenyzés helyett mindenki abban érdekelt, hogy minél előnyösebb starthelyzetet alkudjon ki magának a "vesenybírósnál", azaz: minél több privilégiumot harcoljon ki magának az államtól, minél előbbre jusson az elosztási kegyekért sorbanállók között. E logika szerint az épületet a feje tetejénél kell kezdeni építeni: először az állammal tárgyalni képes (önjelölt) vezetőséget kell kiállítani, amely - feltárt, aktivizált rétegérdekek híján - továbbra is az osztásadalmi érdekre hivatkozva próbálja meg alkupozícióját javítani, csak most már nem ortodox marxista, hanem reformfrazeológiával, az általános válság veszélyére, a nemzet üdvére stb. apellálva. (Ez érvényes a már-már mikroszkópikus méretekben darabolódó szakszervezeti mozgalomra is.) Eközben az igazi alulról jövő szerveződést az "Éljen az alulról jövő szerveződés!" jelszó, a nyilvánosságot a Nyilvánosság Klub helyettesíti stb. Ehhez járul az is, hogy valamennyi alakuló szerveződés önmagát eleve népfrontos koalíciónak deklarálja, miközben azok az alapszintű csoportosulások, amelyekből koalíció képződhetne, még létre sem jöttek. Ez voltaképpen a hivatalos szférában lejátszódó folyamatokat másolja; az Országos Érdekképviselői Tanács már megalakult, de érdekképviselői szervek még alig vannak! Egy másik példaa, éppen az EFKOT-ról: sokan érdeklődtek aziránt, hogy a MIOT hány képviselőt küldhet majd a felsőházba, (azaz: mennire érdemes oda belépni). Éppen ezek azok a jelenségek, amelyeket nem lehet a spanyolországi, 70-es évekbeli erjedéskor megjelent "taxipártokhoz hasonló gyermekbetegségnek" minősíteni a demokratikus hagyományok hiányával előtűni.

Mindezek fényében bár megértéssel, de egyszersmind forráskritikával kell kezelniük egyes szervezetek azon állítását, miszerint önkorlátozó magatartásuk háttérében csak az ország sorsáért érzett felelősség (MDF), illetve a sztálinista ellentámadástól, adminisztratív retorzióktól való félelem (FIDESZ) áll. Különösen az utóbbi, a felszínen radikálisnak tűnő szervezetnél szembeűnő, hogy energiája nagy részét legalitásának pusztá elismertetése köti le (az állam fogadja el tárgyalópartnerként) a tényleges politizálás helyett. Az EFKOT-on is az óvatos duhajkodás volt a legűűbb gondjuk: azon morfondíroztak, hogy a MIOT-ba való belépés esetén büntetlenűl tűntethetnek-e október 23-án. Ezt látván, az emberben felvetűdik, hogy nemcsak az ár felverését szolgálja-e az ilyen színjátékszerű rakoncátlankodás (hasonlóan a kiegyezéskori ellenzékűhöz)?

Nem a FIDESZ-t ért üldöztetésekűt kívánom alábecsűlni. Csak megpróbálom leírni, amit látok: hogy mit csinálnak, és hogy ez szerintem hova vezethet. A jelenlegi helyzet csakugyan nagyon nehéz, s ezért lehet is mentség a tévedésre - de csak utólag, és csak annak, aki vállalja a cselekvést. A nemtevéshűz való előzetes mentségkeresésre viszont nincs mentség, szintűn azért, mert a helyzet csakugyan nagyon nehéz.

A fenti tendenciák igen karakterisztikusan megmutatkoztak a tanácskozás résztvevői által használt nyelvezetben, az egymással való kommunikáció mikéntjében. A felszólalók stílusa sokszor a TV-híradóbeli illetékesekére, vagy szemináriumvezetőkére emlékeztetett. Dominált a szűrkeség, a személytelenség, nem hallottunk szónokokat, akik szenvedélyesen igyekeztek volna igazukról meggyőzni a közönséget, hiszen viták sem voltak. Az előadók ezt érezhetően erényüknek, a tolerancia, a növekvő politikai érettség jelének tartották. Mint ahogy vélhetően azt is, hogy kritikai észrevételeiket - persze, ismét a jó öreg népi - urbánus ellentét kapcsán! - csak egymás háta mögött teszik meg, a kölcsönös önmérséklet "és az összefogás" jegyében. Igaz, az etnikai ellenszenvről racionális kiskurzus nem folytatható. De hát minek is egymásnak ugrani, ahol úgyis csak árnyékboksolás folyik? A tolerancia annyit jelent, hogy politikai, világnézeti ellenfeleimet nem kívánom feljelenteni, állásából kirugatni - és nem többet! Azt már nem jelenti, hogy úgy teszek, mintha egyetérténék vele (ui. éppen akkor nem marad más, mint a háta mögött áskálódni). A toleráns embernek valóban meg kell gondolnia, amit mond (de "csak" azért, mert fejlett jogtudatával nem akar vesztes személyiségi jogi vagy büntetőperbe keveredni), viszont amit meggondolt, azt ki is mondja.

Sajnos, ezek a tünetek nagyon is illenek egy szimulált nyilvánosság, egy imitált pluralizmus önjelölt koalícióihoz. Azon a nyelven, amelyen az összejövetel szónokai megszólaltak, hasonló tanácskozásoknak Nyugaton a záródokumentumát fogalmazzák meg, előzőleg azonban napokig késhegyremenő vitákat folytatnak, ahol mindenki saját véleményét adja elő, nem pedig egy megelőlegezett népfrentét! A vitából megszülető kompromisszumos közös nyilatkozat (határozat!) stílusa pedig azért tompítja az ellentéteket, mert a cselekvés közös nevezőjét akarja megkeresni. (S nem azt bizonygatja, hogy a legfelelősségteljesebb az, aki nem tesz semmit, mert ezzel kerüli el a káoszt, az anarchiát.)

Az eddigiek alapján úgy tűnhet, mintha az általam elmondottak a Szabad Kezdeményezések Hálózatát képviselő hozzászólónak a nézeteit ismételnék! Nehéz azonban egy olyan csoporttal bármit kezdeni, amely a társadalomban gettószerű zárványt képez. A demokratikus ellenzék egy félig elit -, félig páriakaszt része. Az őket ért politikai vezetésképtelenséget részint kulturális elitbeli, részint nyugati kapcsolataikkal próbálják meg ellensúlyozni, ugyanakkor közülük sokan egy sajátos szubkultúrájú etnikai kisebbséghez tartoznak. E tényezőknek tulajdonítható, hogy léthelyzetüket is a 18. századi, arisztokratikus liberalizmus szellemében értelmezik (ekkor az ún. "nép"-nek még nem volt választójoga!), s ezért nemcsak a totalitarizmust utasítják el, hanem a modern tömegdemokráciák iránt is enyhe fanyalgással viseltetnek. Egy szociálisan privilegizált, etnikailag diszprivilegizált kisebbség -- többségében ez adja az SZKH tagjainak hátterét -- a számítását sokkal inkább megtalálja egy, a "ne zavarjátok köreimet!" mottóval jellemezhető polgárjogi mozgalomban (még ha Szabad Demokraták Szövetségévé való átalakulásakor a Hálózat ezen túl is akart lépni), mint egy, a többségi érdekre alapított intézményrendszerben. Bár e csoporttal szemben kétségtelenül nem hozhatók fel azok - az eddigiekben már taglalt - súlyos kifogások, amelyek az MDF-et érhetik, sőt, még azok az enyhébb kritikai megjegyzések sem, amelyek a FIDESZ-szel szegezhetők szembe, mégis féltő, hogy a "szamizdátosok" szabadkőműves jellegű köre a Horthy-korszak operettellenzékehez lesz hasonlatos, és ekként fog betagozódni a politikai színpadra.

Még egy félreértést szeretnék eloszlatni. Sokan úgy vélhetik: intranzigens radikalizmust, konfrontációt hirdetnek. Amikor mégsem ezt teszem, nem arra a bizonyos, sokak által a falra festett sztálinista

ördögére sandítok, amely egy újabb 1956-ra ismét vérfürdővel válaszolna. Nem arról van itt szó, hogy egy lázadás letöréséhez nem is kell már lövetni, mert megteszi a vízágyú is. Hanem arról, hogy a forradalmak csak ott hozhatnak megoldást, ahol egy maroknyi csoport despotikus uralma elnyomja a "népet": a lakosságnak az összes többi rétegét, amely jogfosztottságában egységesseé kovácsolódik. Egy bonyolult, differenciált, modern társadalomban - mint amilyen a mai magyar is -, ahol már nemcsak "fent" és "lent" van, hanem középosztály is, és mindenkinek van veszténivalója, ott a forradalom már múzeumba való. (Kétszer különben sem léphetünk ugyanabba a folyóba. Ezért értelmetlen 1956-tal, 1968-cal, vagy 1980-81-gyel ijesztgetni, akár pro, akár kontra.)

A helyzet azért zsákutcás, mert ugyanakkor nincs akut válság sem. Ennek a fogalomnak csak akkor van értelme, ha a megoldása is látható. A "káosz", "anarchia" és egyéb mumusok azonban nem fenyegetnek, mert ami nem tud összeomlani, az csak rothad. Az új Márciusi Front legutóbbi ülésén Kolosi Tamás már egyenesen azt javasolta, hogy rendezkedjünk be hosszú vegetálásra. Ami azért rémületes perspektíva, mert a polgárosodássá megeredni képtelen liberalizálódásnak egyetlen kifutása lehet csak: az, hogy hazánkban - átfestett homlokzattal - a két világháború közöttihez hasonló szisztéma jön létre. S félő, hogy az alakuló szerveződések maguk is egy készülő rendőrállami többpártrendszer létrejöttéhez "falaznak" magatartásukkal, s ha az utóbbi az én számomra nem eléggé hiteles, akkor a "csendes többség" (micsoda förtelmes elitizmust takar már e kifejezés pusztá használata is!) számára még kevésbé az. S ha a "démosz" szemében a konc elosztását látszatpluralizmussal elfedő, úri huncutsággá silányulnak a szabadságintézmények - és értékek, akkor csak egy vezér által biztosított erős, karizmatikus rend tűnhet számára - demokráciának. Hogy ennek egyelőre se aktuál- se globálpolitikai realitása nincs? Hja, kérem, 1919 és 44 között is negyedszázad telt el... (Az idegen csapatok kivonása pedig csak még fontosabbá teszi a kérdést - legalábbis, ha nemcsak az orrunk elé nézünk -: rendben van, ők elmentek, de mi lesz velünk?)

A rothadásból való megújulás erői tehát - ha valahonnan egyáltalán - csak az eddigi öntevékeny csoportokon kívülről jöhetnek. Ezért is szomorú és jellemző, hogy a vállalkozói réteggel kötendő szövetség gondolata - az MDF egyetlen egészséges felvetése! - az EFKOT-on süket fülekre talált. (Így aztán, független szponzorok, további Morvaik híján nem marad majd más, mint az állam bácsitól kunyerálni, ami az államtól való függetlenség jelszavával nemigen passzol.) Mert van másik alternatíva is, amelyet Hankiss vázolt fel az VMF-ben: a politikai elit köt szövetséget a vállalkozói felső tízezerrel és a menedzserréteggel, a már eddig is meglevő családi összefonódásokat legalizálva. De ugye tudjuk, hogy volt már századunkban - tekintélyuralmi pluralizmus mellett - koalíció a politika urai és a fináncoligarchia között? (A reprivatizáció csak egyik előfeltételét képezi mind a piacgazdaságnak, mind a modernizációnak, de semmi esetre sem azonos velük.)

Kínálkozik a förtelmesen cinikus, de nem minden mélység nélküli szentencia: ha már a létező szocializmust megdönteni úgysem lehet, "megreformálni" pedig csak az imént vázolt irányban, akkor hadd jöjjön az a szégyenletes, de talán szükséges történelmi kitérő, amelyet Spanyol- és Görögön is végigjárt, mielőtt a demokrácia útjára lépett... Engem azonban éppen az EFKOT győzött meg arról, hogy ha ez így megy tovább, akkor a legjobb szándékkal is olyan kígyótojásokat fogunk kiköltetni, amelyekből egy szocdemre átpingált Horthy-rendszer, vagy egy piros-fehér-zöld ceausescuizmus kelhet ki. S aki radikális reformernek vallja magát, annak vigyáznia kell, nehogy 360°-os fordulat végrehajtásában segédkezzen - 180°-os helyett. Ennek ára ugyanis a mi bőrünk lehet - az, amit annyira féltünk, és ezért nem vállaltuk, hogy megvédjük magunkat a korrumpáló hatásoktól. Nem szeretném, ha egyszer - MDF-estől, Hálózatostól mindenestől - ugyanazokat a szemrehányásokat kellene tennünk egymásnak, amelyeket a weimari köztársaságot "elfuseráló" pártok annak idején.

HAZATÉRÉS

FALUDY GYÖRGY KÖSZÖNTÉSE

Mottó: "Ti azonban, kik hallottátok a Krétakör történetét,
Véssétek eszetekbe a régiek tanácsát:
Hogy minden azoké legyen itt, akik bánni tudnak véle
A gyermek, az anya-szívüeké, hogy fölnevelődjön,
A kocsi, a derék kocsisoké, hogy sebesen szaladjon,
S a völgy azoké, akik öntözik, hogy gyümölcsöt teremjen."

Színhely: Budapest, Jurta Színház

Időpont: 1988. szeptember 23. este

Szereplők: Faludy György, volt recski foglyok, színészek és a közönség

Szerkesztők: Vezér Erzsébet és Szörényi László

Rendező: Jele András

Az előadás:

Nem hagyományos színházi előadás, hanem közös emlékezés. Nincs külön színpad és nincs külön nézőtér sem. Minden együtt, egybemosva létezik. Brecht Kaukázusi kértakörének kezdő képe jut eszembe. "Két kolhozfalulakosai ülnek körben egy szétlőtt kaukázusi falu romjai között..."

A kör közepén a színészek, a két énekesnő, a zongorista játszá, mondják, éneklük a történetet. A történetet, ami Faludy György verseiből áll össze. A kör szélén pedig recskiek és a közönség nemcsak hallgatja, éli is ezt a történetet, mert minden nekik és róluk is szól. Közbekeiabálnak, tapsolnak, majd először bátortalanul, majd egyre hangosabban énekelni kezdik egy dal refrénjét: "Nincsen semmink, mert elvitte a ruszki, / no de se baj, szabadok vagyunk." Néhányan bemennek a játéktérbe, mások félhangosan kiegészítik saját élményeikkel a szövegeket... Nagy Imre vers - Kern András olvassa a sötétben, egy hősugárzó kék fényénél. Az előtttem álló nő sir, aztán percekig mondja a saját történetét a körülötte lévőeknek. Hallgatjuk őt is, mert már ez is része az előadásnak s így lesz teljes és hiteles a versek által mondott közös történet.

A finálé: Faludy felolvassa A magyar nyelvhez című versét, majd Balassa Péter, Kukorelly Endre, Rácz Péter és Zimányi Tibor mond köszöntőt, végül megérkezik a születésnap tortája is és az énekesnők bejelentik, hogy vége az előadásnak.

"Ti azonban kik hallottátok a Krétakör történetét, véssétek eszetekbe..."

Tóth Andrea

A következő oldalakon közöljük Kukorelly Endre, Rácz Péter és Zimányi Tibor Faludy Györgyöt köszöntő írását.

I.

Akkor már tudtam, hogy most majd össze kell szedni magam.

Amikor megmondták, hogy táborba kell mennem, hogy oda kell menni nyaralni, kisfiam, ott nyaralni fogsz, játszani, és csak két hétig tart. Akkor már tudtam, hogy ha két hét, ha két hétig tart, hogy mennyi az. Mennyi is két hét.

Az azt a bizonyos forralt-tej-ízt jelenti, meg amit hitler-szalonnának neveznek, és azokat a főzelékeket jelenti, a pléhkanál zsíros tapintását, és az állandó konyhabűzt. A reggeli riadókat. Sorakozni. Napiparancs. Oszolj. Azokat a csasztuskákat, amiket nem ismerek. Az ismeretlent.

Hogy mindenki mindenki ellen van.

Azt jelenti, hogy vigyázni kell.

Azt, hogy nem lehet vigyázni.

Hogy összeszedheted magad, és hiába.

Például kijelentették, hogy nem volt recski munkatábor. Olyan nincs, nem volt, az csak ki lett találva. Ahogyan nem volt például Kozielsk és Katyn, vagy Starobielsk, vagy Ostaszów sem, ahová azt a tizenkétezer lengyel katonatisztet szállították el az oroszok, és aztán legéppuskázták őket, ez mind nem volt. Nem volt Recsk, és én, aki akkor születtem, 1951-ben, tényleg, voltam, és vagyok?

Hiába szökni meg. Hová? Kifelé?, de ott nem hiszik el, nem tehetik elhinni, mert akkor hogy lehetne beülni és vacsorázni abban a jó kis kínai étteremben. Egy ilyen nyamvadt alak miatt. Nem elhinni, és már nincs is. Vagy mégis: szökni befelé? Hogy nyilván az Úr megelégedi ezt.

Nyilván látja az Úr ezt.

An uns glaubt Gott nicht mehr.

Befelé, amikor nem lehet? Mert nincs bent sem más: hideg van, és az éhség van, és fáj, és gyengeség, és az éjszaka majd megint valami szörnyűségre ébredünk.

Nem lehet hazamenni. Otthon az, ha várják oda az embert.

De nincsenek is otthon.

De nincsen is otthon.

Én egész életemben Recskén éltem.

Egy kipárnázott és jótáplált Recsk.

Recsk az: a hazugság és az elnyomás. Ezek nem nagy szavak, egyszerű és közönséges, valamennyiünk által jól ismert dolgok, szép nyugodtan ki lehet őket mondani, túl minden indulaton, igen, hát itt éltem, és most már ez bizonyosan így marad, pedig ki is engednek, nyugodtan ki tudsz sétálni, az őrség még, ahogy tőle telik, barátságosan vicssorog is hozzá, tessék, mehetsz, jöhetsz, megyek, aztán meg visszajövök.

Mivel túl erős. Túl sok.

Mivel ezek között a szögesdrótok között születtem. Ez itt az élet. Szenvedés és röhögés, ahogy Faludy György írja, és még csak nem is illik meghatódni. Itt, ahol előírják, hogy mit csináljak, amit nem lehet elviselni, de vajon most már el tudnék viselni mást? Vajon érzi-e másvalaki is azt a valamit, azt az elbizonytalanítót a szabadságban? Hogy az nem az ő közege?

Mégis, van aki meg tud szabadulni.

Az a recski, akinek nem a szabadság a természetes közege.

Az a recski, aki nem a szabadságban él, hanem a szabadságért.

Az, aki érzi és féli a szabadság édes ízét.

Én már mindig érezni fogom.

Kukorelly Endre

1998. szeptember 23.

II.

én nem voltam úttörő 1953-ban, sem később. Az úgy volt, hogy ama fényes esztendőben még nem is értem el az úttörőség korhatárát, később meg felmentettek tornából meg úttörőből, mert gyenge fizikumú kisgyerek voltam. A hittanba viszont beirattak a szüleim. Az, hogy a Zsidók Királya délután háromkor halt meg, máig megmaradt emlékezetemben. Fantasztikus volt, hogy ilyesmit tudni lehet még ma is. A zsolttárokat nővérem egyik régi kockás füzetébe írtam. Az írka tetején ez a jelmondat állt: A tudás fegyver az imperialisták elleni harcban. Ez is olyan egyszerű ténymegállapítás volt, hogy nagyon felizgatta a képzeletemet. Szerettem volna tudni, hogy ők tudják-e, hogy mi tanulunk, és főleg: miért tanulunk. és ők tanulnak-e? Nem kellene-e szólni nekik, hogy ők se maradjanak teljesen fegyver nélkül? - ha már harc. ötvenhatban mindig azzal engedtek el reggelenként az iskolába, hogy egy szót se beszéljek arról, amit otthon hallok. Akkor ilyen volt egy reakciós család.

és ma? Mintha az ország nagyobbik fele már reakciós lenne - hál-Istennek. Úgy látszik, hogy talán mégsem akar a tartós meghülyülés állapotában maradni. A Recsk köré épített kulissza már összedőlt. 1956 hivatalos díszlete - recseg-ropog. Am a király nem hallja a hiányos ruházatára vonatkozó lakossági észrevételeket. Kínos és érdekes.

Ide érkezett most Faludy György. De melyik? A költőt nem ismertem, mert a család Faludy-kötetei a háborúban és az utána következő felfordulásban elvesztek. Az át-költő és műfordító munkája is csak felidézhető emlék és történelem. én a kalandor Faludy Györgyöt köszöntöm most. Akit, miközben az Andrássy úton vagy Recskén verték, kivert a... kivert az unalom. Faludy unta a terrort és a horrort. Unta az Andrássy úton és unta Recskén. Majd meghalt az unalomtól. Unta a disznóságot, a trükköket, a vádpontokat és a botokat. Nagyon meg tudom érteni ezt az unalmat. Ez tényleg unalmas. Ha sokáig kell unnia, talán belehal. De inkább kivárt. Ezért lehet most itt.

Rácz Péter

Zimányi Tibor

(Szomorú igazságok)
(Faludy György születésnapján)

Kedves Gyurka!

Ha két recski találkozik, vajon miről beszélget? persze, hogy feleleveníti azokat a nehéz esztendőket. Az Ávó pincéjében töltött nappalokat és éjszakákat, s az örök remegve figyelt kiáltásait, vajon hányas cellát mondanak, kell-e menni a "kihallgatásra", vagyis mi kerül elő, csak gumibot, talpalás, vagy a verő brigád már fáradt, esetleg unja és akkor ütlegelés, pofon rendszertelenül, vagy villanyozás, vagy éppen a "jó ember" jelenik meg, akinek vész a szíve érted, sajnálná a szénvedésedet, és hajlandó azonnal megváltani, csupán annyit kér, hogy írd alá: meggyilkoltad Öreganyádat és baltával feldaraboltad, de ha ezt zokon veszed, akkor elég egy kis kémkedés, no meg hazaárulás, igazán csak ennyi az egész, na írd már alá, hiszen ő jót akar, de ezeket a megvadult pribékeket ő sem tudja megfékezni, s ha mégsem írnád alá, akkor még felbőszültebben jönnek és az isten se tudja őket visszatartani. S csak idő kérdése, hogy ebben a daráló malomban mikor írjuk alá a saját halálos ítéletünket.

De azért valami talán mégisincs 'rendben, mert bűnlajtsromunk alapján legalább halálra kellene ítélni bennünket, de nem, csak internálnak. Csak internálnak s egyszerscsak ott találod magad a Mátrában. Mindened elvették, de nem is mered megkérdezni, hogy mi lett a letéti tárgyaiddal. Magadra húzod az uraságtól levetett, akarom mondani az Ávós legényektől levetett, kiselejtezett ruhát, amely jól áll rajtad, hiszen a ráfestett vastag miniumcsíktól szinte megáll magában is.

Aztán jönnek a bányaemlékek. Hány trógli meddőt vittél le és mennyit mondtál be, az eltolt csillék számát hogy sikerült számtani művelettel megnövelni, hogy ne vágjanak fogdába, erdőirtásnál hogyan kellett a levágott fát úgy köbméterbe rakni, hogy a belseje üres legyen, s hány nap fogdát kaptál, amikor a normás belerúgott és kártyavárként omlott össze. Hogy felfelé a bányába menet, hol kellett beugrani az erdőbe, ahol még van néhány ehető gomba. S ha a légy már beköpte, hát istenem. Útépítésnél az a rohadt agyag mindig rátapadt a lapátra, s csak lassan jöttünk rá, hogy külön kis falapáttal minden egyes ásónyom után le kell kotorni a sarat. Hogy megszüntették a földbe ásott bunker-fogdát, ahol egész éjjel térdig vízben állva kellett lesni a pirkadatot, azt hittük, hogy milyen jó lesz a rendes fogdabarakkban, csak hogy kitalálták a gúzsakötést és reggel éppen úgy kellett menni a bányába, mintha éjjel legalább szalmazsákon aludhattál volna. Hogy fent voltál-e az ágyon, vagy lent álltál, amikor berontottak az Ávósok és e szerint parancsoltak a barakk két végébe s azok a pillanatok, amíg próbáltuk mérlegelni, hogy melyik lett volna jobb, hogy aztán a barakk mindkét oldalán állókat egyformán pofozzák végig. Hogy a vasárnaponként kapott 5 dkg vegyesízt hogyan oldották fel egyesek vízzel, hogy aztán száraz kenyérmorzsát keverjenek bele, amiből lett a legkiválóbb recski desszert. Na és a kenyér, ami mindig kevés volt, nem lehetett beosztani, reggel egyem meg, vagy tegyem el estére, ez itt a kérdés. Hogy milyen

csodálatos íze volt azoknak a kívül zöldesfehér penésszel borított cipóknak, amikről a penészt csak le kellett törölni és máris ehető volt. Hogy az ávós latrinából hogyan halásztuk ki az újságdarabokat és szárítottuk a napon, hogy hírhez juthassunk a külvilágból. És folytathatnám még nagyon sokáig.

De mégsem sikerült lelkileg megtörni bennünket, mégis igyekeztünk az 1200 kalórián elcsigázott testünket szellemileg táplálni. Ebben Te voltál az egyik legfontosabb erősségünk. Ha van, aki ilyen életmód mellett még verset tud írni, akkor szögesdróton ülve is ki kell bírni ezt a poklot.

Azt mondtam írni? Nem, ez tévedés, mert papír és írószerszám halálos bűn lett volna, több napi fogda járt érte, ha valakinél megtalálták. Nem, írni nem lehetett, de költeni igen, és az agyban megszületett versek agyban elraktározva éltek túl ezeket a förtelmes éveket.

Aztán amikor jött a hír, hogy Sztálin meghalt, gyenge őrvongási hullám futott végig a táboron. Amit fokozott, hogy az őrség egyideig tétlen maradt, nem reagált. A nap kezdett kisütni, de aztán újabb megtorlási hullám söpört végig rajtunk, újra felállították a büntető brigádot. De csak bekövetkezett az 53-as Nagy Imre beszéd és benne az internáló táborok megszüntetése. Ezt persze csak később olvashattuk. A tábor felszámolása jócskán elhúzódott, az utolsó szabaduló késő ősszel hagyta el a tábor.

De a szabadulás sem ment valami simán. Igyekeztek minél több internáltat bíróság elé állítani és aki nem vigyázott, bizony legalább annyit kapott, mint amennyit már internáltként ült. Azután jöttek az elhelyezkedési problémák, sőt a rehabilitálási próbálkozások. Jöttek hírek, hogy egyesek kaptak rehabilitáló papírt, de igazából csak a volt párttagok részesültek kártérítésben, ezek is a szerint, hogy a párt hierarchiájában milyen fokon álltak. Volt tízezres és volt százezres kártérítés, kinek milyen erős pártfogója akadt. De az átlag recski a mai napig sem számíthat arra, hogy nyugdíjába például elismerik a kőbányában töltött éveket.

Úgy tűnik, hogy a hivatalos hatalom a mai napig is inkább a volt internálók felé húz.

Ezért hoztuk létre a Recski Szövetséget, hogy mint érdekvédelmi réteg saját kezünkbe vegyük az itthon élő recskiek sorsát. S most jön némi fordulat! Ezt már úgy látszik megsokallták az egykori rabtartók és védelmükben cikket írtak ellenünk az egyik irodalmi hetilapban.

Azt kérdezi ez a filmkritikus, ez a magyar Alejéva, hogy vajon melyik kiskorcsmában gyülekeznek a recskiek? A kiskorcsma-szó eleve pejoratív légkört akar árasztani a volt áldozatokról. A Budai Vendéglőt átkereszteli kiskorcsmává, hiszen nem a törvényteleniségek érdeklik, hanem úgy gondolja, hogy a kiskorcsmákban egy-két pohár bor mellett hárijánoskodnak a társadalom elhasznált öregjei, nem kell hát az egészet komolyan venni. Úgy látszik, hogy a nosztalgiahullám átcsapott erre a területre is, bár ez az ávó utáni nosztalgia elég egyedülálló a maga nemében.

Ez a filmkritikus sohasem hallott mondjuk a Pilvax kávéházról, ahol mai szemmel rozoga körülmények között mégiscsak az egész nemzetre kiható csodás dolgok születtek.

Aztán ez az ávó-nosztalgia védelmébe veszi az államvédelmi hatóság kihallgató tisztjeit. Azt állítja, hogy történelmi források arról árulkodnak, hogy szellemi életünk számos mai, még inkább tegnapi kiválósága tartozott az államvédelmi hatóság kihallgató tisztjei közé. Vagyis ezt úgy kell értenünk, hogy szellemi kiválóságaink egy-két évre átugrottak a kultúrából a kihallgató szobába, hogy kiéljék szadista hajlamikat, aztán visszamentek - miután feloszlatták az ávót - ismét az egyetemre humán tárgyakat oktatni, vagy netán éppen irodalmi lapok szerkesztőségébe, hogy megakadályozzák az ávó utólagos bírálatait?

Mert az egész kritikában, egyébként portréfilmed bírálata az ürügy, egyetlen elítélő szó sem esik a kegyetlenségekről. Sőt, amikor megerősíti azt a szállongó rémhírt, hogy az "okvetetlenkedő Ries Istvánt vasszéklábbal verték agyon", akkor nem a gyilkosokat állítja pellengérre, hanem csupán kioktat, hogy ilyen körülmények között nem tartja valószínűnek, hogy kihallgatásod során valóban azt merted volna mondani, hogy felsőbb kémkapcsolatod Edgar Allen Poe, valamint Walt Withman volt.

Vagyis az, hogy egy okvetetlenkedő igazságügyminisztert a hatóság emberei vasszéklábbal vernek agyon, az oké, de hogy Te állítólag kikerekíted utólag a vallomást, az már aztán elítélendő.

Nem azt kellene itt megkérdezni, hogy kik voltak a vasszéklábas gyilkosok és mi lett velük és hol ülnek, milyen székben ülnek még mindig a fedezők?

Tehát így állunk! A kihallgató tisztek szellemi életünk kiválóságai közt vannak, a szegény recskiek meg elvonulnak egy budai kiskorcsmába, hogy örüljenek annak, hogy már legalább nem ütik őket.

Tulajdonképpen köszönet illeti meg a filmkritika íróját, mert leleplezte önmagát, hogy egyértelműen ma is az ávósok mellett áll. Jó ezt tudni. De bocsáss meg e filmkritika miatt elkanyarodtam a mi témánktól. Most már csak az marad hátra, hogy jó egészséget, további eredményes munkálkodást kívánjak Neked a Recski Szövetség és valamennyi recski nevében, hozzátéve azt, hogy nagyon sajnáljuk, hogy újra és újra el kellett menned.

78. születésed napján az én Istenem tartson meg 2000-ig, akkor majd megbeszéljük a továbbiakat egy tiszter ekkora Jurta Színházban, hogy mindenki beférjen.

Zimányi Tibor

Bp. 1988. november 8.

Zimányi Tibor levele a szerkesztőséghez

Örömmel küldöm el mellékelten a Jurta Színházban szept. 23-án elmondott Faludyt üdvöző beszédemet, mert benne az alkalmi üdvözlés a legkevesebb, inkább válasz akar lenni Zöldi László ávósokat védő és recskieket lejáratni szándékozó filmkritikájára.

A közlésnek már csak azért is örülök, mert azonnal kiderül, hogy sohasem neveztem ávósnak Zöldit, mégis azt hangoztatta teljes oldalas cikkében. Abban bízott, hogy írásom közlését meg tudja akadályozni és így rajtam marad a rágalmazás terhe.

Amit el kell ismernem, hogy nem kellett volna írnom az az a mondat, amelyben azt állítom, hogy "az egykori rabtartók védelmükben cikket írtak ellenünk az egyik irodalmi hetilapban". Ezt valóban nem tudom bizonyítani, de hadd kérdezzem meg, Zöldi szempontjából melyik a terhelőbb, ha más rábeszélésére ír az ávósok védelmében, vagy ha saját jószántából teszi? Nem hiszem, hogy könnyen tudna választani.

A Magyar Nemzetben november 3-án megjelent "Utoljára a Faludy-vitáról" cikkben már nincs szó arról, hogy ávósnak tituláltam volna Zöldit. Csodálatos módon erre nem figyeltek fel a Magyar Nemzetnél, holott ebből kiderül, hogy mennyire volt igaz az ÉS eddigi vádaskodása.

Ugyanennyire igaz az, hogy köztem és az ÉS között megállapodás jött volna létre egy jóvátételt jelentő mondatra, hiszen az ávózást nem tehettem jóvá, mert csak Zöldi agyában születhetett meg, mint hamis védekezés. Azt a mondatot pedig, amelyet végül a Magyar Nemzetben kifogásolnak, azért nem vonhattam vissza, mert erre Zöldi sehol sem utal, tehát csak későbbi kifogás, mint amikor állítólag a szerkesztőségben erre nézve megegyezés született. Ennél fogva a valóságot én semmilyen formában nem torzítottam el.

Ilyen részletesen csak azért foglalkozom az üggyel, mert egy kicsit kortörténeti dokumentum is: ilyen színvonalú jelenleg a hazai újságírás.

Megköszönve az érdeklődést

Zimányi Tibor

Faludy György főbb művei

A pompéji strázsán. (versek) Bp. 1938. 1946.
 Őszi harmat után. (versek) Bp. 1947.
 Emlékkönyv a róti Bizáncról. (versek) London, 1961.
 Levelek az utókorhoz. (versek) Toronto, 1975.
 Összegyűjtött versei. New York, 1980.
 Börtönversek 1949-1952. München, 1983.

Átköltések, fordítások, szerkesztések

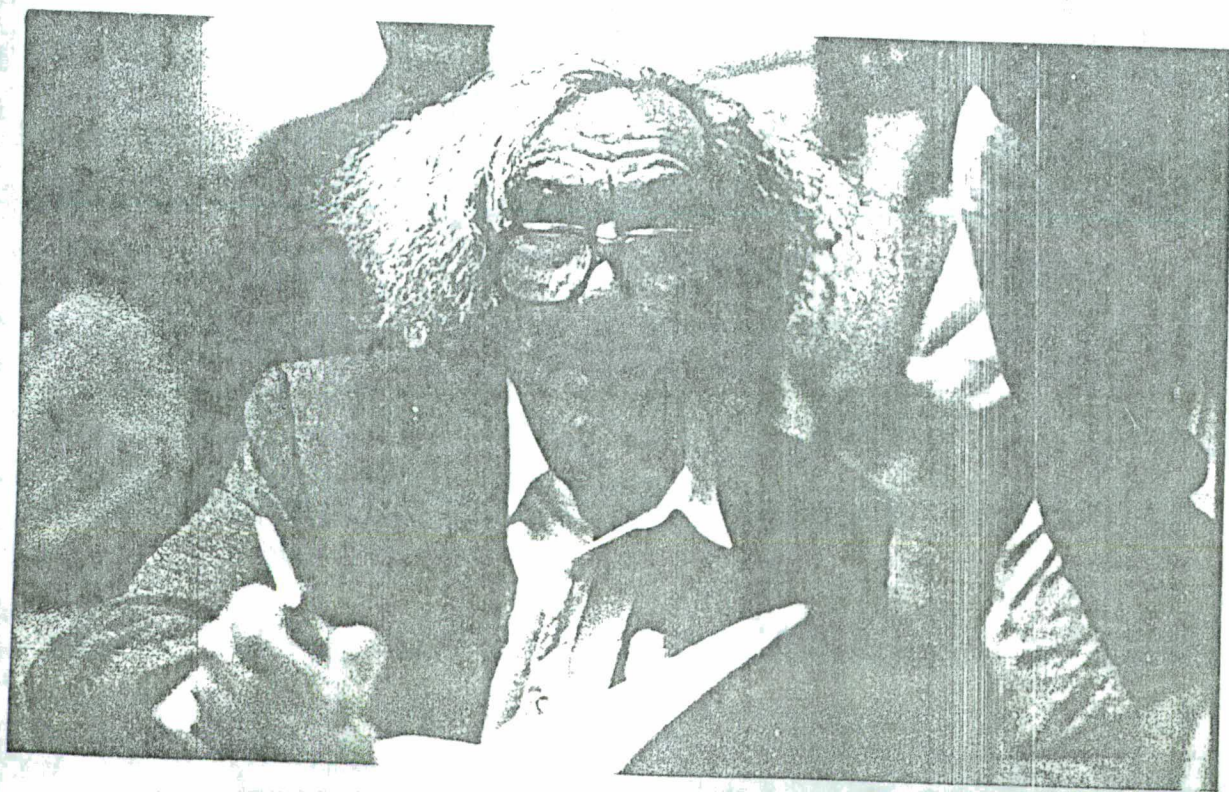
Villon Balladái. Bp. 1937. (A kötet eddig 33 kiadásban jelent meg; legutóbb: Bp. 1988. Magyar Világ.
 H. Heine: Németország, Kolozsvár, 1937. Bp. 1945.
 Európai költők antológiája. Bp. 1938. 2. bővített kiadás, Bp. 1946.
 Dicsértessék! A katolikus líra remekei. Bp. 1938.
 A felszabadítottak az elnyomottakért. Emlékalbum a spanyol földalatti mozgalom támogatására. Bp. 1946.
 F. Rabelais: Pantagruel. Bp. 1948.
 J. P. Jacobsen: Niels Lyhne. Bp. 1955. 1985.
 Multatuli: Max Havelaar. Bp. 1950. 1955.
 H. Scherfig: Az eltűnt tanácsos. Bp. 1955.
 L. Aragon: Őri negyed. (Nagy Andrással és Fodor Józseffel) Bp. 1956.
 H. Barbusse: A tűz. Bp. 1956.
 B. Brecht: A háromgarasos regény. Bp. 1957.

Idegen nyelvű művei

Tragödie eines Volkes. (Faludy Zsuzsával és Pálóczi-Horváth Györggyel) Wien, 1957.
 My happy days in Hell. London, 1962. (magyarul: Pokolbéli víg napjaim. Bp. 1987. AB/ABC Független Kiadók.)
 Karoton. London, 1966.
 Erasmus of Rotterdam. London, 1973.
 East and West. Toronto, 1978. (válogatott versek)
 Learn This Poem of Mine by Heart. Toronto, 1983.
 Twelve Sonnets. British Columbia, 1983.

Irod: Szokolczay Lajos: Faludy György látomásai (Mozgó Világ, 1982/9.)

Faludy György művei immár nem zároltak, kikölcsönözni azonban, továbbra sem lehet őket. Összegyűjtött versei megvásárolható Budapesten az Eötvös Könyvesboltban, IX. ker. Szamuely u. 41.

INTERJÚ RACZ SANDORRAL

1933-ban születtem Hódmezővásárhelyen, majd 6 hónapos koromban költöztünk ide Izsákra. Szüleim külön éltek. Édesapám egyik tanyáról a másikra járt - cselédember volt. Édesanyám Pestre költözött, gyári munkás lett. Engem anyai nagymamám nevelt 13 éves koromig. Amikor a háborúank vége lett, a falu piacán kidobolták, hogy egy intézetet szerveznek Budafokon, ahová árva és félárva gyerekek jelentkezhetnek - úgy éreztem, hogy nyílik itt egy lehetőség, hogy valamit tanulhassak. Az édesapám 1942. szeptember 16-án meghalt a Don-kanyarban. Két hölgy jött le Budapestről és megnézték, milyen környezetben élek, ki vagyok, mi vagyok, aztán egy hónap múlva megkaptam a meghívólevelet és elmehettem ebbe az intézetbe. Hát így kezdődött az én pesti életem. 46-tól vagyok munkásember, tehát 13 éves koromban léptem be az asztalosszakmába és azóta próbálok a munkából megélni. Különbféle szakmákat akartam tanulni, olyat, amivel majd vissza tudok jönni a faluba dolgozni. A végén mégis szerszámkészítő lettem, amely kifejezetten nagyiparhoz kötődik és én fenn is maradtam, éltem a városi ember életét, de tulajdonképp nem váltam városi emberré. Mindig érezni a gondolkodásomban, a mentalitásomban, hogy nem vagyok igazán városi. Bennem csak az akarat volt meg, de tehetség nem, amikor a Standard gyárba kerültem. 1950-ben szabadultam fel, majd két év katonaság következett. Mikor '55-ben leszereltem, visszamentem a Beloiannisza (ui. közben a Standardot erre keresztelték át). 1956 ebben a gyárban ért, de nem voltam bent a forradalom kirobbanásának napján, mert október 5-én befeküdtem a Péterffy Sándor Utcai Kórházba mandulaműtetre. Ezt nem tudták azonnal végrehajtani, mert nagyon vérzékeny vagyok és addig injekcióztak, amíg a vérárvadási idő megfelelő nem lett. Ez is jelzi mennyire nem készültem a forradalomra, de olyan nagy hatással volt rám, hogy kiszöktem a kórházból és elmentem a Sztálin-szobor ledöntéséhez.

Az, hogy ez a kis ország nem tudott békés úton keresztül menni a maga változásán, az nagyon is magyarázza azt, hogy mi milyen berendezkedésű és természetű emberek vagyunk: mennyire a végletekig képesek vagyunk eltérni dolgokat, de aztán, amikor azt mondjuk, betelt a pohár, akkor nincs világ, nem számít a magunk élete sem.

Amikor megtudtam, hogy 23-án éjszaka beavatkoztak a szovjet csapatok, számomra nyilvánvaló lett, hogy fegyveresen nem lehet győznünk, de a lelkem mélyén mégis az volt, hogy mindent el kell követni, hogy győzelemre vigyük a forradalmat. Ugyan egyetértettem a fegyveres harc folytatásával, de a magam részéről mégsem tartottam célszerűnek. Én a politikai megoldások felé orientálódtam, nem lőttem, hanem agitáltam.

Október 29-én került sor a gyárban az ideiglenes munkástanács megválasztására. A kultúrteremben kb. 500 ember gyűlt össze, ők szavazták meg azt a 15 fős tanácsot, amelynek - nem kis meglepetésemre - én is tagja lettem. Ez az ideiglenes munkástanács képviselte a gyárat minden vonatkozásban és minden szinten. Kinyilvánítottuk, hogy köztulajdonba vesszük a gyárat és bevezetjük a munkásönigazgatást. Ez azt jelenti, hogy nem vitatkoztunk azon, ki mit tett eddig, ki volt kommunista vagy ki nem, hanem az első és legfontosabb számunkra az volt, hogy mindenkinek a munkából kelljen megélnie. Nem engedhetjük meg, hogy valaki csak azért éljen jobban, mert párttag. Kimondtuk, hogy semmiféle pártot nem tűrünk meg a munkahelyeinken. Gyáron kívül mindenki olyan pártba léphet be, amilyenbe

akar, de a gyáron belül elsősorban dolgozni kell és nem pártot szervezni. Hát ez egy nagy összeütközés lett november 4-e után magával Kádár Jánossal és én biztos vagyok benne, hogy ő örülne a legjobban annak, ha ez a helyzet megoldódott volna. Mert más dolog a munkahely, más dolog a politika és más dolog a párt. Mindezeket ismét gyökeresen át kellene vizsgálni, csak hogy erről szó sem lehet, mert a párt még mindig ragaszkodik a vezető szerepéhez. Mikor adta a nép neki ezt a szerepet? Néha vitatkoztam a párttagokkal bent a műhelyben vagy a gyárban, ahol dolgoztam. Arra hivatkoztam mindig: "akkor gyertek velem vitatkozni, ha egyszer ti kommunisták vezetőt választotok magatoknak. Eddig mindig elfogadtátok az elmúlt 40 évben, hogy mások jelöljék a nyakatokba a vezetőket. Legyetek erők és válasszatok magatok közül egy igazi vezetőt és én akkor többet fogok rajtatok becsülni. De ha erre a kicsire sem vagytok képesek, akkor mit tehetek én, minthogy bírálak benneteket." Ezért mondom, hogy mindmáig rossz a párt szerkezete és mégis azt kívánja, hogy ő legyen a vezető hatalom. De akkor álljon is ki és vállalja az elmúlt 40 évben bekövetkezett negatívumokat és egyértelműen vállalja a felelősséget is, ne csak úgy, ahogy eddig: a vezetők vonogatják a vállukat a parlamentben, hogy hát ők is részesei annak, ami itt kialakult.

- Hogyan választották meg a KMT elnökének?

Azt tudni kell, hogy a munkástanácsok egészen más szerepet töltöttek be november 4-e előtt, mint utána. Tulajdonképpen nem politizáltunk, a forradalommal egyetértettünk, de az volt a véleményünk, hogy a kommunista Nagy Imre - akit a forradalom tett miniszterelnöki tisztségbe - majd a helyzet normalizálódása után el fogja fogadni a munkástanácsokat és beépítik a társadalomba olyan módon, hogy az nekünk munkásoknak is megfeleljen. Épp ezért nem akartunk politikai követelésekkel még jobban súlyosítani azt a helyzetet, ami már úgyis elég nehéz volt Nagy Imre környezetében. Namost november 4-e után minden megváltozott. Az az esemény, ami ekkor lezajlott, az nemcsak a magyar nemzet, de a Vörös Hadsereg számára is tragédia. Egy alvó városra rátámadni és szétlőni, ez nem katonai feladat, ez egészen más. Márpedig az a katona, akinek nincs ellenfele és úgy mer harcolni, az milyen katona? Katonai feladat az, ha a másik oldalon áll egy másik hadsereg és lövünk egymásra és mind a kettőnknek esélyünk van arra, hogy megdögöljünk. De csak egy eséllyel játszani ezt, az más. Én bízom benne, hogy egyszer a történészek helyére teszik ezt az eseményt, hogy mi is történt valójában. De visszatérve a kiindulóponthoz: hogy jutok el a Központi Munkástanácshoz? A KMT november 14-én alakult meg az Egyesült Izzóban. Én nem voltam jelen, csak Bali Sándor, a gyári munkástanácsunk elnöke. Ő számolt be nekem erről és a parlamentben történt eseményekről - mert, mint tudjuk a KMT megalakulása után, 14-én este bement Kádárékkal tárgyalni, ami másnap hajnalig elhúzódott. Itt érdemi megállapodás nem született, csak annyi, hogy elfogadták egymást tárgyalófélnek. 15-én éjjel már én is részt vettem a parlamenti tárgyalásokon és másnap reggel Dévényi József be is számolt a munkásoknak a küldöttség munkájáról, és én akkor nagyon keményen megbíráltam a Központi Munkástanácsot s vele együtt Dévényi Józsefet is, mert láttam hogyan viselkedett előző nap. Nekem nem Dévényi József nem volt megfelelő, hanem az a magatartás, amit a parlamentben tanúsított. Az volt a véleményem, hogy aki vállalja a KMT-ben a szereplést, annak vállalnia kell a következményeket is. Úgy nem lehet a KMT-t működtetni, hogy közben hatalmi pozícióért alkuszunk. A forradalomnak a KMT lett november 4-e után az egyetlen erőközpontja, benne összpontosult minden olyan erő, amely képes volt nemet mondani az akkori szovjet parancsnokságnak és a kormánynak. Namost, hogyha ezt a nemet félve,

nyöszörögve mondjuk ki, akkor ennek a nemnek nincs semmi értéke. Axi a magyar munkások nevében ment be Kádárhoz tárgyalni, annak tudnia kellett, hogy mi a kötelessége. Akkor is, ha fejét veszik. Ezt mondtam kb. akkor 16-án is. Ezután bizalmatlansági indítványt tettek és új vezetőség választására került sor. Amikor a titkos szavazáson megválasztottuk az új elnököt, akkor ellenvélemény nélkül egy név jött össze, az pedig Rácz Sándor neve volt. Ez számomra is nagy meglepetés volt, felkészületlenül ért. Hét elemis munkásgyerek voltam, aki a satu mellett becsületesen dolgozott, de hogy ekkora gondot ebben a szituációban vállaljak, átlássak, megoldjak, ez a képességeimet messze meghaladta. Viszont tudtam, hogy nem lehet megvenni, megfélemlíteni és képtelen is voltam elfogadni a mellébeszélést, akár a parlamentben akár az oroszoknál tárgyaltam. Az egyenes, őszinte beszédre voltam kíváncsi, mert az életemben, itt a paraszti környezetben ezt így szoktam meg. Óriási nyomásnak voltunk kitéve, egyrészt a munkások irányából, akik a követeléseiket támasztották, másrészt a kormány irányából, amely ellenkormányként tekintett bennünkre és meg akart semmisíteni. Ezért kerestem azt az utat, hogy ne csak Kádárékkal legyen kapcsolatom, hanem az oroszokkal is és azt szerettem volna, ha észrevevén a moszkvai pártközpont, mennyire tiszta a mi szándékunk s valóban egy becsületes megoldást keresünk - mind a két ország számára elfogadhatót. Összesen három alkalommal tárgyalt a KMT az oroszokkal, de egyre inkább csak az erőszak nyilvánult meg a részükről.

- Ígéretetek nem hangoztak el?

Az oroszok részéről nem, csak fenyegetések; a kormány részéről pedig bármi hangzott is el, hamar megbizonyosodott, hogyha a szemünkbe szépeket is mondanak, a megvalósításkor csak a saját érdekeiket tartják szem előtt. November 22-én az Elnöki Tanács kiadott egy munkástanácsokra vonatkozó rendeletet. Én előzőleg Fock Jenővel egy napon átdolgoztam azon a rendeleten, amíg kijavítottuk úgy, hogy az mind a két fél számára elfogadható legyen. Fock Jenő elment és másnap megjelent a rendelet a javítatlan szöveggel. Mindezek után nyilvánvalóvá vált, hogy a kormány milyen manővert folytat, milyen játékot űz velünk. Nekünk viszont be kellett bizonyítanunk ország-világ előtt, hogy a forradalom a magyar nép akaratából fakadt, azt a magyar munkás a sajátjának tudja és visszautasítunk minden olyan kísérletet, amely ellene támad. Mindegy, hogy mi következik utána, hányat akasztanak fel közülünk, hogy milyen éveket szabnak ki ránk. Nekünk a forradalom becsületét és hitelét kellett biztosítani a világ előtt. Mert, amikor kimondták, hogy huligánok, horthysta csendőrök, a régi rendszerből visszamaradt biztosok okozták, akkor mit lehet csinálni? Ezt elfogadja a Nyugat, mert neki ez a kényelmes. Nekünk kellett bizonyítani, hogy ez a forradalom a magyar népé, annak minden egyes tagjáé. Ezért volt nagyon nagy értéke a KMT tevékenységének, mert mint egy pecsét hitelesítette a forradalmat. Nagyon fontos, hogy az olasz kommunista párt már rehabilitálta Nagy Imrét, de a magyarnak ugyanúgy feladata lenne, hisz éppen azon az úton jár, amit ő is kijelölt.

- Milyen kapcsolata volt a KMT-nak más szervezetekkel és mennyiben támogatták önöket?

A szakszervezetek kivételével minden szervezet társult a Munkástanácshoz. Pl. a MÉFT (Magyar Értelmiségiek Forradalmi Tanása), az írószövetség, amelynek állandó összekötője Eörsi István volt. Tulajdonképpen azért is válhatott olyan komoly szervezetté a KMT, mert

felismerte a társadalom, hogy ez az erő, amely még képes lehet valamire. és ezt a bizalmat és erőt nem szabadott eljátszanunk, csak a célnak megfelelően működtetni, mindegy hogy mi a következmény. Kezdetből fogva tudtuk, hogy vesztes pozícióból harcolunk, hogy mit kaphatunk mindezt, de ebből mégsem az következik, hogy ne lett volna kötelességem mindent megtenni a forradalomért. A kötelességtudat parancsolja az embernek a magatartást.

Én a marxistákkal ellentétben azt mondom, hogy minden társadalomnak a legnagyobb szervezettségi megnyilvánulása a forradalom. Mert minden forradalom értéket hoz létre, új magatartást nyújt az elkövetkező időkre, akkor is ha leverik azt. és ezeket az értékeket csak egy újabb (nem feltétlen fegyveres) forradalom kérdőjelezheti meg, a párt nem.

- A szakszervezettel hogy alakult a viszonyuk?

Nekem Kádárék azt mondták, hogy vegyem fel a kapcsolatot Gáspár Sándorral és működjön együtt a KMT a SZOT-tal s közösen oldjuk meg azokat a feladatokat, amik ránk hárulnak. Mi viszont úgy gondoltuk, hogy a szakszervezet nem más, mint a párt kiszolgáló szerve s így csak egy újonnan megválasztott szakszervezeti vezetőséggel tudtunk volna együtt dolgozni. Emiatt el is indult a termelőüzemekben a szakszervezetek újraválasztása. Maguk a munkások is elégedetlenek voltak, mert a Rákosi-rendszer felszámolt mindent, ami valóságos érdekvédelmet nyújthatott volna nekik. Mi nem ismertük el Gáspárékat, a szakszervezet pedig ilyen-olyan manőverekkel próbálkozott megosztani a Munkástanácsot.

Egy alkalommal szakszervezeti küldöttség érkezett hozzánk - talán négyen voltak, közülük kettő újságíró. Ezt a tudtom nélkül szervezte meg Rabai István és este, amikor bejelentették, hogy megérkeztek, én meglepődtem ugyan, de ellenkezni már nem tudtam volna s nem is akartam. De azt tudtam, hogy nekem milyen magatartást kell tanúsítanom. Akkor hangzott el a számból talán a Népakarat főszerkesztőjének, hogy "Uram, november 4-e előtt ön olyan cikket írt, hogy zabálta az ember, és 4-e után ön olyan cikket írt, hogy az embernek okádkhatnékja támad." Erre ő elrettent, hogy milyen kifejezéseket használ ez a Rácz, vele nem lehet szóba állni stb. Mindezt persze nekem finomabban kellett volna megmondanom, de akkor én nagyon így éreztem, amit mondtam. (Ez a dolog is bekerült aztán a vádiratomba.) Gyakorlatilag tehát semmi érdemi munkát nem folytattunk együtt a szakszervezettel. A vádirat főbb pontjai egyébként, hogy párt-, szakszervezet- és szovjetellenes voltam, valamint elárultam a munkásosztályt akkor, amikor annak a legnagyobb szüksége lett volna rám. Én úgy érzem ebből egy szó sem igaz. Az viszont igen, hogy nincs közöm ahhoz a kommunista párthoz, amelyik egy nagyhatalom érdekeiért működik, nincs közöm ahhoz a szakszervezethez, amelyik nem a munkások érdekeit képviseli és nincs közöm ahhoz a nagyhatalomhoz, amelyik a népemet elsorvasztja. Az pedig, hogy én cserbenhagytam-e a munkásosztályt vagy sem, döntse el a történelem ill. vizsgálják meg az eddigi magatartásomat a munkások.

- Hogyan történt a KMT beszüntetése és az ön letartóztatása?

December 8-ra a KMT meghirdetett egy országos munkásküldött-értekezletet, de ezelőtt már november 21-én is meghirdettünk egy országos tanácskozást, amelyre meghívtuk Kádár János kormányát és a szovjet katonai parancsnokságot is. De ezt nem tudtuk megtartani, mert fegyveresen akadályozták meg az összejövetelt. Ezért a december 8-át már titokban szerveztük, úgy hogy még a KMT tagjai sem tudták a pontos időpontot. Nem azzal a szándékkal hívtuk össze az Országos Munkástanácsot,

hogy sztrájkot mondjunk ki, hanem hogy összegezzük az ország gondját-baját, mert úgy ítéltük meg, hogy nem csak a budapesti munkások gondja, felelőssége az, ami ebben az országban történt. Ezért volt fontos, hogy összefogjuk az országos munkásvéleményt. A történelem szomorú tragédiája, hogy december 8-án dördült el Salgótarjánban az a sortűz, ahol 50-80 munkás maradt az utcán. (Belelőttek a rendőrség előtti tömegbe, ugyanis több ezres tüntetés volt a megyei munkástanács két vezetőjének előző napi letartóztatása miatt.) Ezt mi akkor még nem tudtuk, mikor összehívtuk a tanácskozást. és nem értesültek azok sem arról, hogy mi folyik épp Budapesten, akik a gyilkosságot elkövették. Amikor ez a hír a tudomásunkra jutott már zajlott a munkásértekezlet a MÉMOSZ székházában (kb. 6-700 ember gyűlt össze az országból) és nem lehetett abban vita, hogy kötelességünk sztrájkolni. így jött létre a második 48 órás sztrájk, amelyet december 11-12-re hirdettünk meg. Hozzá kell tennem, hogy már előtte is sztrájkhangulat volt a teremben. én nem vettem részt ezen a gyűlésen a KMT akaratából - az volt ugyanis a véleményük, hogy személyes jelenlétemmel túlságosan is befolyásolhatnám az összegyűlteket. Tehát nem mehettem be a terembe és ezt el is fogadtam. Azt mondtam jó, választunk egy olyan vezetőséget, amely levezeti ezt az Országos Munkástanács-értekezletet, tartsatok egy tisztességes beszámolót, hogy mit végzett eddig a KMT és én nem megyek be a terembe. De amikor meggyőződtem arról, hogy a salgótarjáni sortűz híre igaz, mégis bementem és elmondtam, hogy mi történt. Ekkorra már természetes volt, hogy kimondjuk a sztrájkot. Ezek után oszlatták fel a KMT-t, illetve az összes területi munkástanácsot. úgy oszlattak fel bennünket, mintha lett volna hozzá joga a hatalomnak - de csak fegyvere volt... A bebörtönzésem úgy történt, hogy behívtak a Parlamentbe, mondván a pártnak tárgyalnivalója van Bali Sándorral és velem. Tudtam, hogy mire megy ki a játék és nem is akartam bemenni. A "meghívást" Berecz Bertalan és a Baranya megyei párttitkár adta át, de elutasítottam. Sándor aztán rábeszélte, hogy mégis menjünk be. Amikor a Parlament ajtajához értünk, pár perc múlva megérkeztek a civil ruhás fegyveres suhancok, igazoltattak, majd letartóztattak, aztán be egy kocsiba és be a Fő utcára, s aztán elítéltek életfogytiglani börtönre.

- Börtönélményeiről mesélne valamit?

Erről nem sokat szoktam beszélni, mert az a véleményem, a forradalom szempontjából ez nem fontos. Azt el kell mondanom, hogy a forradalom alatt senkitől 10 fillért nem vettem el, senkinek egy pofont nem adtam, tehát okot sem szolgáltatam arra, hogy letartóztassanak. Az, hogy az én véleményem eltért a kormányétól, netalán sok más emberétől is, hát ezt engedjék meg nekem. én nem bántottam Kádárt, mert ő úgy gondolkodik ahogyan, viszont ő se bántson engem, amiért így gondolkodom. De mielőtt elítéltek, különféle ajánlatokat tettek, hogy álljak el a politikától vagy menjek Nyugatra, de mindezek rám nem hatottak. Nem tudtak mást csinálni, mint letartóztattak és bebörtönöztek. De azért ma már a világon bárki elolvashatja a vádiratomat, amelyből kiderül, hogy ebben a perben nem én voltam a vádlott, hanem az a rendszer, amelyik odaültetett engem a vádlottak padjára. én ezt nyugodtan engedem olvasni, mert ha volna takargatnivalóm, nem tenném. A tárgyalás zárt volt, kirendelt ügyvédekkel, de hát az effajta ügyekben nem a bíró vagy a védőügyvéd dönt, hanem a politika. Konceptiós per volt, mert nem volt bűncselekmény mögötte. Az, hogy én Kádár Jánossal tárgyaltam nap mint nap, az nem lehet bűncselekmény. én nem illegálisan szerveztem a munkástanácsot és a hatalom képviselőitől sem zárkoztam el. Az, hogy eltért a véleményünk, természetes, de azt a

hatalom szemébe s nem a háta mögött mondtam meg. Ezért is került aztán arra sor, hogy megüzenték: a KMT-ot fogadja a Parlament tárgyalásra, de Rácz ne legyen köztük. Nem hogy ne vezesse, küldöttként se legyen jelen. Végül mégis abban a kompromisszumban maradtunk, hogy tagja leszek a küldöttségnek és bemegyek a tárgyalásra, de nem én vezetem - sőt, vállaltam, hogy meg sem szólalok. És akkor a vádiratomban mi van? - Igaz, hogy nem szólaltam meg, de ellenséges szemeket vetettem a kormány képviselőire.

Ha valakitől elvettem volna valamit, akkor talán másképp élem át a börtönt, de nekem egy pillanatig sem volt büntudatom, soha senkit nem bántottam; a vádat sem fogadtam el a bíróság előtt. Ez a tudat egyensúlyban tartott a börtön legnehezebb idejében is. Mik a legnehezebb idők? A magánzárkák, amikor az ember senkivel sem tud kommunikálni. Egyszer sem vertek, kezdetben nem engedtek dolgozni, megvontak olyasmiket, amiket más rabok megkaptak, vagy szigorítottabb környezetben tartottak. Nem engedtek az ötvenhatosokhoz, elkülönítettek a kémek közé. Negyedévenként egy látogató jöhetett, félévenként pedig egy 2 kg-os csomag. Aztán az 1960-as éhségsztrájk után mindezeket is megvonták. Ugyan e sztrájk kirobbantásáért engem is megvádoltak, de végül Bibó Istvánt, Dobi Istvánt s még nem tudom kiket vontak felelősségre. A szabadulás elég váratlan volt, bár voltak "fülesek". Mint tudjuk, az Egyesült Államok kezdeményezésére történt, hogy '63-ban amnesztiát kaphassunk. 1962. október 2-án aláírtak a magyar kormánnyal egy egyezményt, melyben az állt, hogyha a magyar fél biztosítja az ötvenhatosok számára az amnesztiát, akkor az ENSZ napirendi ügyeiről leveszik a magyar kérdést. Szerencsénk volt, hogy egy olyan ember ült az amerikai elnöki székben, mint Kennedy - mikor Washingtonban jártam meglátogattam a sírját. 1963. március 28-án szabadultam a Gyűjtőfogházból, de előtte a Fő utcában, a Markó utcában, a váci börtönben és Sátoraljaújhelyen is megfordultam, volt, amelyikben többször is. Szabadulásom után visszamentem eredeti munkahelyemre, mivel én a gyárban senkit sem bántottam, csak menteni próbáltam a menthetőt, de politikai múltam miatt nem engedtek vissza. Majd elindultam Budapest nagyzemeibe, ahol láttam, hogy hirdetnek szerszámkészítőknak felvételt; nagyon sok helyre bekopogtattam, de amikor megnézték a munkakönyvemet és azt, hogy ki vagyok, honnan jövök, akkor egyértelműen elutasítottak. Aztán elmentem egy kisiparoshoz, ahol 3 hónapig dolgoztam lakatosként, majd sikerült bekerülnöm egy híradástechnikai szövetkezetbe, ahol 25 évig dolgoztam. Most rokkantnyugdíjasként élek.

- Az ellenzékkel milyen kapcsolatban áll?

Nem vagyok egyik "pártnak" sem tagja. Vannak dolgok, amiket helyeslek, vannak amikkel nem értek egyet. Időnként eljárak találkozókra, de mindig csak a saját véleményemet mondom el. Most a Magyar Demokrata Fórumnak - mivel a magyarság célját szolgálja - katonája lehetek, ha szüksége van rám. De nekem nem mindig kell vállalnom a szereplést, csak mikor szükségét érzem s tudom, hogy nem ártok vele a magyar jövőnek.

(Az interjút Hafner Zoltán készítette,
1988. II.)

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

October 20, 1987

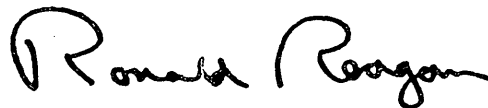
Dear Mr. Racz:

We were not able to meet during your visit to the United States, but I want you to know how much I -- indeed, all Americans -- admire your courage and patriotism.

You exemplify these virtues -- as well as devotion to justice, democratic institutions, independence, and pluralism -- which we Americans hold so dear. We admire as well your support for the principle of self-government and the reunification of a divided Europe. Let me assure you that your hope for a free Europe whose nations live in peace with themselves and in mutual understanding with the rest of the world is fully shared by the United States.

You have my utmost esteem and my very best wishes now and always. God bless you.

Sincerely,

A handwritten signature in black ink, reading "Ronald Reagan". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial "R".

Mr. Sandor Racz
Szeher ut 7
1021 Budapest
Hungary

Fehér Ház

Washington

1987. október 20.

Tisztelt Rácz Úr!

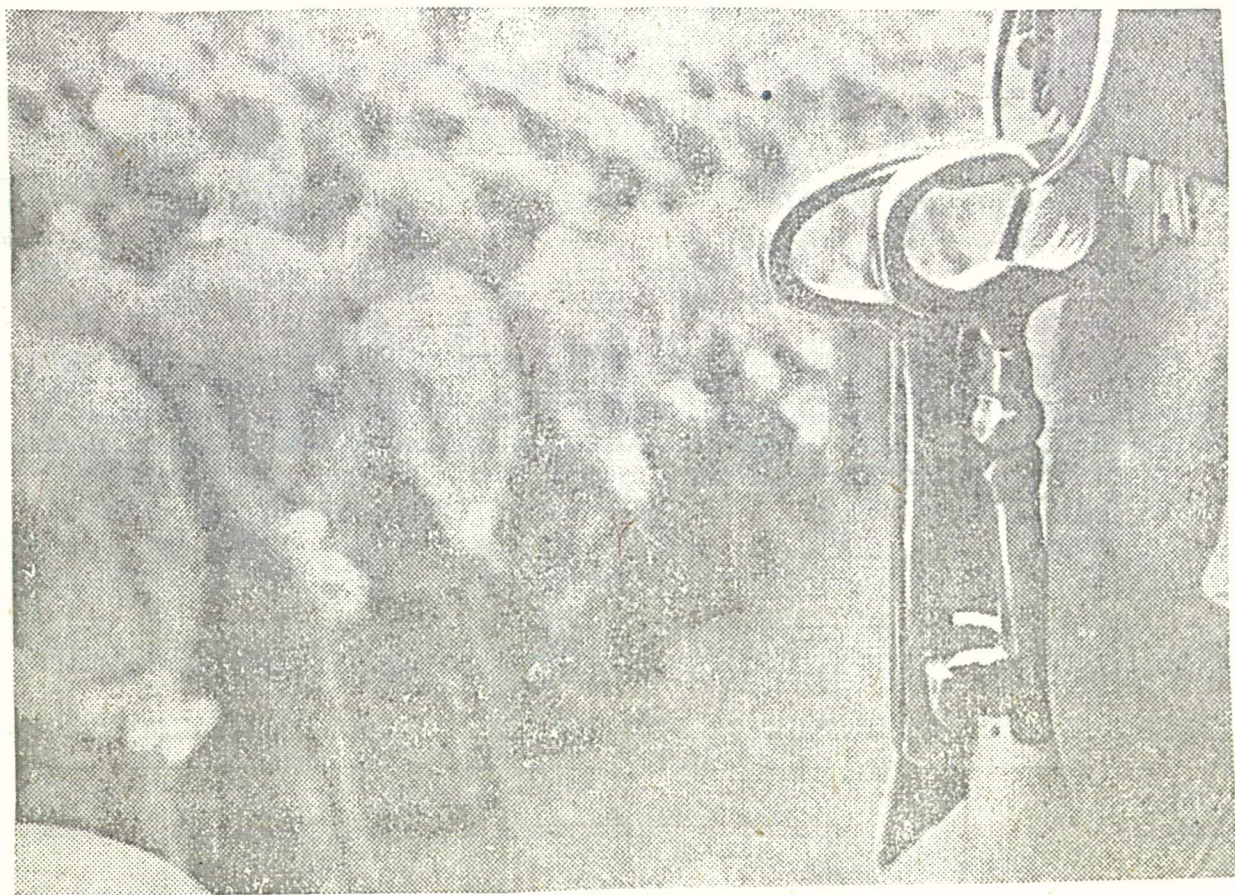
Egyesült Államokbeli látogatása során nem találkozhattunk, de szeretném, ha tudná, hogy mennyire nagyra becsülöm - minden amerikaival együtt - az Ön bátorságát és hazaszeretetét.

Ön megtestesíti azokat az erényeket - az igazságszeretet, a demokratikus intézmények, a függetlenség és pluralizmus iránti elkötelezettséget -, melyeket mi amerikaiak oly nagyra becsülünk. Tisztelettel adózunk az önkormányzat elvéért és a megosztott Európa újraegyesítéséért folytatott küzdelmének. Biztosíthatom, hogy az Egyesült Államokban a legteljesebb támogatásra talál az Ön elképzelése egy Szabad Európáról, melynek nemzetközi békében és kölcsönös megértésben élnek egymással és a világ többi részével.

Fogadja legnagyobb nagyrabecsülésemet és legmelegebb jókívánságaimat! Isten áldja Önt.

Öszinte tisztelettel:

Ronald Reagan

KÁDÁR JÁNOS RÁDIÓBESZÉDE:

Pártunk védi nemzeti becsületünket, a demokrácia és a szocializmus ügyét

Megalakult a Magyar Szocialista Munkáspárt

A rádió ma este közvetítette Kádár János beszédét. A beszéd, amely a Magyar Szocialista Munkáspárt nyilatkozatát ismertette, a következőképpen hangzik:

— Magyar munkások! Parasztok! Ertelmiségiek!

Soradöntő órában szólunk azokhoz, akiket a nép és a hazá iránti hűség, a szocializmus tisztáza eszméinek becsületének szolgálatára vezettek ahhoz a pártához, melyet a szocializmus magyar képviselői: Rákosi és Kállikák és a bűnös politikával a szarnok-ság és nemzeti rabság eszközevé változtattak. Ez a kalandorpolitika lelkiismeretlen módon elkövetette az erkölcsi és eszmei örökséget, melyet a régi világban becsületes harcra és véradózatok egybegyűjtötteté, melyet a nemzetünk függetlenségéért és demokráciánk haladásunkért vívott küzdelemben megszerezték. Rákosiék súlyosan megsértették nemzeti tisztességünket és önértékünket, amikor semmibe vették hazánk szuverenitását, szabadságát és könnyelműen tékozlottak nemzeti vagyonunkat.

Népünk dicsőös felkelése lerázta a népet és az országot nyakáról a Rákosi-uralmat, kivívta a nép szabadságát és az ország függetlenségét, amely nélkül nincs, nem lehet szocializmus. Bárán elmondhatjuk: ennek a felkelésnek eszméi és szervezői vezérelő, előkészítői a ti soraitokból kerültek ki. A magyar kommunista front, újságok, egyetemisták, a Pártok Kézfiatallai, Munkások parasztok errei, a hazug vadak alapján beborították régi harcosok, az első sorokban küzdtek a Rákosi-féle önkényuralom és kalandorpolitika ellen. Búrák vagyunk arra, hogy a fegyveres felkelésben, annak vezetésében becsülettel helytállítsuk, áthátsz a hazai hazaszeretettel, a szocializmus iránti hűséggel.

Összintén beszélünk hozzátok. A nép felkelése válaszul elé érkezett. Nagy lesz elég ereje a magyar demokratikus pártoknak vívmányainak megszilárdítására, vagy szembe kerülünk a nyílt ellenforradalommal. Nem azért ömlött a magyar ifjak, hővek, munkások és parasztok vére, hogy a Rákosi-féle önkényuralmat az ellenforradalom uralma váltsa fel. Nem azért harcoltunk, hogy a munkássztyálist kiűzjék a kormányból és gyárakat, a parasztságot a földet. Vagy biztosítja a felkelés népünk számára a demokrácia alapvető vívmányait: a gyűlési és szervezkedési jogot, személyes szabadságot és biztonságot, a jogrendet, a sajtószabadságot, a humanizmust, az embérséget — vagy visszacsúszunk a régi iránti világ rabságába és ezzel együtt idegen szolgálatba. Annak komor és riasztó veszélye is fennáll, hogy idegen fegyveres beavatkozás Korea tragikus sorsára juttatja hazánkat.

Népünk és hazánk jövője és sorsától aggodalom arra int bennünket, hogy minden megtegyünk a súlyos veszély elhárítására, eloltsuk az ellenforradalmat, a reakció tüzelését, véglegesen megszilárdítsuk demokráciánk rendjét és biztosítsuk a normális termelőmunkát, a normális élet feltételét: a békét, a rendet és a nyugalmat.

E súlyos órákban azok a kommunista, akik eddig is harcot vívtak a Rákosi-önkényuralommal, számtalan igaz hazafi és szocialista öhajának megfelelően elhatározták, hogy új pártot alapítsanak.

Az új párt egyszer s mindenkorra szakít a múlt bűnéivel! Védi és védeni fogja mindenkivel szemben nemzeti becsületünket, hazánk függetlenségét. Ezen az alapon, a nemzeti függetlenség alapján építi ki testvéri viszonyát a világ minden haladó szocialista mozgalmaival és pártjaival. Ezen az alapon, a nemzeti függetlenség alapján kíván baráti viszonyt minden közeli és távoli országgal, elsősorban a szomszédos szocialista országokkal.

Védi és védeni fogja a Magyar Köztársaság vívmányait: a földreformot, a gyárakat, a bankok, a bányák közulajdonba vételét, népként vitathatatlan szociális és kulturális eredményeit.

Védi és védeni fogja a demokráciát és a szocializmus ügyét, amelynek megvalósítását nem idegen példák szolgai másolásával, hanem országunk gazdasági és történelmi sajátosságainak megfelelő módon és úton egyesíti, támaszkodva a szocializmusról és minden dogmatizmusról mentes marxizmus-leninizmusra, a tudományos szocializmus tanítására, valamint a magyar történelem és kultúra forradalmi és haladó hagyományaira.

Történelmünk e nagyzerű, de súlyos óráiban találunk minden magyar dolgozót, akit a nép és a hazá oltadoz szeretete vezérel, hogy csatlakozzon pártunkhoz, melynek neve: Magyar Szocialista Munkáspárt.

A párt mindenekelőtt az öntudatos munkások támogatására számít, mert a munkássztyálist szocialista célkitűzéseit vallja magának. A párt tagja lehet egyéni jelentkezés alapján minden magyar dolgozó, aki magáévá teszi az előbbi elveket és nem terhelte felelősség a Rákosi-klikk bűnei politikájáért és uralmáért. Várjuk mindazokat, akiket a multban visszarúszott a szocializmus szolgálatától Rákosiék népszerű politikája és bűnei vezetésé.

A párt szervezésének megindítására, ügyének intézésére és a pártalapító országos kongresszus legelső, legfontosabb összejövésére, előkészítő bizottság alakult, melynek tagjai: Dósa Ferenc, Kádár János, Kóspócsi Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szánó Zoltán. A párt lapja ad ki, melynek címe: Népszabadság.

Munkások! Parasztok! Ertelmiségiek!

Az új párt, az MSZMP részt vállal a függetlenség és a demokrácia megszilárdításáért vívott harcban, küzd népünk szocialista jövőjéért. Tisztán áll előttünk, hogy soha nem volt nagyobb szükség a demokratikus erők összefogására mint most. Azzal fordulunk az Újonnak alakuló demokratikus pártokhoz, elsősorban a munkáspártokhoz, a Szocialista Munkáspárt, hogy minden erővel, minden eszközzel megszilárdítsák a kormányzatot, megvédjék a kormányzatot a nyílt ellenforradalom és a külső beavatkozás veszélyét. Népünk vérvél bizonyította, hogy

rendületlenül támogatja a kormányt, a szovjet erők teljes kivonására irányuló követelést. Nem akarunk tovább függőseket! Nem akarjuk, hogy hadszíntérre váljon az ország! Minden becsületes hazafizhoz szolgunk! Fogjunk össze a magyar függetlenség, a magyar szabadság diadaláért!

Budapest, 1936. november 1.

Az MSZMP Intéző Bizottsága

A budapesti munkástanácsok és forradalmi erők nagy jelentőségű tanácskozása

Csütörtökön délelőtt a Szakszervezetek Országos Bizottsága, a budapesti nagyüzemek munkástanácsainak küldöttjei, a forradalmi erők képviselői megbeszélést tartottak az Országháza épületében, és arra az elhatározásra jutottak, hogy a jelenlegi helyzet megvitalására estére tanácskozást hívnak össze. A tanácskozást az Építő Művelődési Házban rendezték meg, s részt vettek rajta a nagyüzemek munkástanácsainak, a magyar értelmiség forradalmi bizottságainak, a magyar nemzeti forradalmi bizottságának és más szerveknek küldöttjei.

A nemzeti kormány nevében Erdi Ferenc, a kabinet tagja mondott beszédet, és beszámolt a helyzetről, amely a mai napon országunkban kialakult.

A többi között hangsúlyozta: Országoszerre rendkívül feszült hangulat van mindenütt, ahol szét csapatok vannak, s körülöttük forradalmi nép, a magyar hadsereg alakulatai olyan helyzetben vannak, amelyek mellett, hogy a pattanás szűlő várakozásban helyetkölőlni kell az indulatok kirobbanásáról. Még inkább tegyemrezték és mértékártónak kell lenniük, nehogy bármiféle provokáció, esetleg elrontás annak lehetősége, hogy ebből a helyzetből békés bontakozás vezessen ki.

Ezútan Vas Zoltán beszélt hazagazdasági helyzetéről, majd bejelentette a kormányzat által javasolt kiáltvány szövegét, amely többi között a munka megkezdéséről szól. Ezt a javaslatot a külső üzemekben megvitatták.

Magyarország semleges!

A magyar kormány tiltakozik az újabb szovjet csapatok bevonulása ellen — Azonnal felbontjuk a varsói szerződést — Semlegességün védelmére a négy nagy hatalom segítségét kérjük

Csütörtökön este a parlament épületében sajtótájékoztató értekezletet tartott Losonczy Géza államminiszter. A sajtótájékoztatót mintegy 35–40 külföldi újságíró is részt vett.

Losonczy államminiszter közölte a megjelentekkel, hogy Nagy Imre, a Minisztertanács elnöke és megbízott külügyminiszter csütörtökön, november 1-én délelőtt magához kérette Andropov urat, a Szovjetunió magyarországi nagykövét, s közölte vele, hogy a Magyar Népköztársaság kormányához hiteles adatok érkeztek, miszerint újabb szovjet katonai

alakulatok léptek át a magyar határt. Követelte ezeken a szovjet katonai alakulatok haladéktalan, azonnali visszavonását. Kijelentette a szovjet nagykövetnek, hogy Magyarország a varsói szerződést azonnal felmondja, kihirdeti az ország semlegességét. A kormány az ENSZ-hez fordul, és az ország semlegességének megvédésére felkéri a négy nagyhatalmat.

A szovjet nagykövet tudomásul vette a magyar miniszterelnöknek és külügyminiszternek tiltakozását, s közölte, hogy kormányától azonnali választ kér.

A Minisztertanács elnöke a szovjet nagykövettel folytatott tárgyalásról szóbelleg tájékoztatta a B. pestre akkreditált összes diplomata képviselőket vezetőit.

Ugyanakkor táviratilag tájékoztatta és értesítette a tárgyalásról az ENSZ titkárságát, és kérte, hogy az ENSZ összesítő közgyűlés a határozatát soron kívül töltsen ki.

A sajtótájékoztató végén a külföldi újságírók és közlőkkel a sajtótudósra hozták szerkesztéseiket.

Nagy Imre rádióbeszéde

előtt kaptuk a hírt, hogy az orosz csapatok Kecske mért fel tartanak. Az orosz csapatok áttunulása a hírek szerint mindenütt összekötözték nélkül történt. Ez azonban nem sok jóval kecsegtetett a jövőre nézve mindaddig, amíg az esti órákban

nem hallottuk a rádióban a mány ezzel kapcsolatos bejelentést. Reméljük, hogy a nyilatkozat az ENSZ segítségének kérésére belátásra bírja majd hirtelre egyáltalán nem kedves vendéket.

Nagy Imre távirata az ENSZ főtákarának

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke, mint megbízott külügyminiszter, az alábbiakat hozza Excellenciájának tudomására:

A Magyar Népköztársaság kormányához hiteles értesítések érkeztek újabb szovjet alakulatok Magyarországra való bevonulásáról. A Minisztertanács elnöke mint megbízott külügyminiszter magához kérette Andropov urat, a Szovjetunió magyarországi rendkívüli és meghatalmazott nagykövét, és a legerélyesebben tiltakozott az ellen, hogy újabb szovjet katonai alakulatok vonulnak be Magyarországra. Követelte ezeken a szovjet alakulatoknak haladéktalan, azonnali visszavonását. Közölte a szovjet nagykövettel, hogy a magyar kormány a varsói szerződést

dönt azonnal felmondja, egyidejűleg tiltakozik Magyarország legességét, az Egyesült Nem Szervezetéhez fordul, és az ország semlegességének védelmére a nagyhatalom segítségét kéri.

A szovjet nagykövet tudomásul vette a Minisztertanács elnök mint megbízott külügyminiszter tiltakozását, és közölte, hogy haladéktalan választ kér minyától.

Felkérem tehát Excellenciát, hogy ezt a közlést szíveskedjen Egyesült Nemzetek Szervezetébe mennyi tagállamának tudomására hozni; kérjük, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete most megnyitott ülésének napirendjére sorolva kitűzni szíveskedjék.

As ENSZ Biztonsági Tanácsa mára rendkívüli ülésre hívta össze az ENSZ közgyűlését

A londoni rádió jelent: Az ENSZ Biztonsági Tanácsa mára, Greenwich idő szerinti 22 óra rendkívüli ülésre hívta össze az ENSZ közgyűlést. A határozat mellett hét ország szavazott. Anglia és Franciaország a határozat ellen szavazott, Ausztrália és Belgium pedig tartózkodott a szavazástól.

Jugoszlávia javaslata a rendkívüli közgyűlés összehívására. Az angol és francia küldöttök hangoztatták, hogy az intézkedés szabályozása lenne, ha az ellenfelesek látszólag az ENSZ-ellenes megállapodást

tette: az Egyesült Államok a rendkívüli közgyűlés elé fogja terjesztani határozati javaslatát, amelyet a Biztonsági Tanácsban Anglia és Franciaország megvetozt. A határozati javaslat az Izrael és Egyiptom közötti ellenségeskedések azonnali beállítását és az izraeli csapatok visszavonását követelte. Egyben felhívta az ENSZ tagállamait, hogy ne folytassanak erőszak alkalmazását, és ne fenyegetőzzenek erőszakkal, ha az ellenfelesek látszólag az ENSZ-ellenes megállapodást

Tudósítók jelentették, hogy a csütörtöki nap folyamán az orosz hadsereg egy nagyobb gőpesített alakulata áttért a határt. Az alakulat Debrecenben keresztül haladt. Délután, majd a késő esti órákban Szolnok, és Ceglédre is hirtelen érkezett orosz, hogy az alakulat egy részét Árkádra vezessék.

A szovjet nagykövetség közölte: a magyar légierő repülőit pánélós erővel körülvette. A Magyarországon települő szovjet csapatok hozzájárulnak a szovjet légierőnek a varsói szerződés megszüntetésére.

A szovjet csapatok légiúton szállítják el sebesültjeiket

A szovjet nagykövetség közölte: a magyar légierő repülőit pánélós erővel körülvette. A Magyarországon települő szovjet csapatok hozzájárulnak a szovjet légierőnek a varsói szerződés megszüntetésére.

A szovjet nagykövetség közölte: a magyar légierő repülőit pánélós erővel körülvette. A Magyarországon települő szovjet csapatok hozzájárulnak a szovjet légierőnek a varsói szerződés megszüntetésére.

KIALTVANY

Magyarok! Nagy Imre miniszterelnök a ma hajnali szovjet támadáskor a szovjet követségre ment tárgyalások folytatása céljából, és onnan már visszatérni nem tudott. A reggel összehívott minisztertanácsra a parlament épületében tartózkodó Tildy Zoltánon kívül csak B. Szabó István és Bibó István államminiszterek tudtak megérkezni. Mikor a parlamentet a szovjet csapatok körülfogták, Tildy államminiszter a vérontás elkerülése végett megállapodást kötött velük, amely szerint ők megszállják az épületet, a benne levő polgári személyek pedig szabadon távozhatnak. Ő a megállapodáshoz tartva magát, eltávozott. Az országgyűlés épületében egyedül alulírott Bibó István államminiszter maradtam, mint az egyedül törvényes magyar kormány egyedüli képviselője. Ebben a helyzetben a következőket nyilatkozom:

Magyarországnak nincs szándékában szovjetellenes politikát folytatni, sőt teljes mértékben benne akar élni a kelet-európai szabad népek ama közösségében, akik életüket a szabadság, igazságosság és kizsákmányolásmentes társadalom jegyében akarják berendezni. A világ színe előtt visszautasítom azt a rágalmat is, mintha a dicsőséges magyar forradalom fasiszta vagy antiszemita kilengések színhelye lett volna: a harcban osztály és felekezeti különbségek nélkül részt vett az egész magyar nép.

Megrendítő és csodálatos volt a felkelt nép emberséges, bölcs és különböztetni kész magatartása, mellyel csupán a leigázó idegen hadsereg és a honi hóhérvölgyök ellen fordult. A néhány napig napirenden volt utcai igazságtételeket, valamint ókonzervatív politikai erőknél minden fegyveres erőszak nélkül való jelentkezését az éppen megalakult kormány rövid úton megszüntethette volna: az az állítás, hogy evégből óriási idegen hadsereget kellett az országba behívni, komolytalan és cinikus. Éppen ellenkezőleg, a hadsereg jelenléte a nyugtalanság és zavargások legfőbb forrása.

A magyar népet felszólítom, hogy a megszálló hadsereget vagy az általa esetleg felállított bábkormányt törvényes felsőségnek ne tekintse, s vele szemben a passzív ellenállás összes fegyvereivel éljen - kivéve azokat, amelyek Budapest közellátását és közműveit érintenék. Fegyveres ellenállásra parancsot adni nincs módomban: egy napja kapcsolódtam be a kormány munkájába, a katonai helyzetről tájékoztatva nem vagyok, felelőtlenség volna tehát tölem a magyar ifjúság vérével rendelkezni. Magyarország népe elég vérrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását. Most a világ hatalmain a sor, hogy megmutassák az Egyesült Nemzetek alapokmányába foglalt elvek erejét és a világ szabadságszerető népeinek erejét. Kérem a nagyhatalmak és az Egyesült Nemzetek bölcs és bátor döntését leigázott nemzetem szabadsága érdekében.

Megállapítom egyúttal, hogy Magyarország egyetlen törvényes külföldi képviselője és külképviseletének törvényes feje Kéthly Anna államminiszter. Isten óvja Magyarországot!

Budapest, 1956. november negyedikén

BIBÓ ISTVÁN
államminiszter

Emlékezés Thukydidesz modorában az
elesett hősök sírja felett

írta: Füst Milán

BARATAIM, annyi szenvedésben és új nagy reménységekben társaim, hallgassatok reám. E hősöket, akik itt fekszenek némán, fennkölt lelkük elszántságától még mindig összeszorított szájjal, e hősöket sok mindenért siratja és magasztalja most e nagy világ. Dicsérik mindenekelőtt páratlan, soha el nem képzelt bátorságukat, amellyel ennek az egész nagyvilágnak példát mutattak, hogy az ilyen szegény kis ország hő fiainak mint kell szeretniök a szabadságot és hazát, de példát mutattak kitartásban és erőben is, vagyis tüzük nem volt szalmaláng - ők nem futamodtak meg a harckocsik és ágyúk dübörgése előtt, ők gyengéd, fiatal mellükkel állva maradtak a vas előtt, küzdöttek utolsó percükig és meghaltak. Mindebben a dicséretben és gyászban megtört szívemmel én is osztozom. Magam is lehajlok hozzájuk, mint ti, hogy könnyeimmel áraszam sápadt, fiatal arcukat és immár, sajnos örökre önfeledt szívüket. De nemcsak ennyi a mondanivalóm most. Megfáradt öreg vagyok, sok mindent láttam hosszú életem során, de ilyet még soha. És ezt a csodálkozásomat akarom itt elétek terjeszteni Barátaim.

Arról a soha nem látott fegyelemről akarok szólni, amely ebben a forradalomban megnyilvánult. S ez a fegyelem nemcsak abban mutatkozott meg, hogy rablás sehol nem történt - közsímet tény, hogy a kiratokok betört üvegablakai mögül senki se lopkodta ki az árut s már maga ez a körülmény is minden elismerésünket megérdemelné, de mégcsak nem is ebből áll a csoda, amely engem létem alapjaiban olyannyira megrázott s amelynek emlékét a síromba is el akarom vinni magammal. A politikai meggondoltság és okosság, a politikai mérséklet, valamint a forradalmároknak embertársaik iránt való szolgálatkészsége és szívbéli jóakarata volt az a csoda, amely újra feltámasztotta szívemből minden szeretetemet honfitársaim iránt.

Mert ezek a fiúk s ez az egész nép nem nagybirtokosok után kiáltozott, nem papi dominiumok után, nem vagyonokat akart harácsolni magának, nem egy megunt dinasztia here főhercegeit akarta visszakiáltani ide, nem a főnemeseit reklamáta... ebben a tisztos és tiszta és fegyelmezett tehát gyönyörű forradalomban egyetlen önző, vagy fasiszta hang nem hallatszott. S ez az, amire én büszke vagyok, amit nem akarok többé elfelejteni. Óh, bizony ez anyagi szempontból szerény igényű forradalom volt, sírnivalóan szerény s amellett magasztos, mert anyagiakban csak a szerény megélhetésért küzdött s amellett a lélek legfontosabb javaiért - s melyek azok? Az igazi demokrácia és igazi szabadság.

VAGYIS NYÍLTAN ki kell hát mondanom a szót: hogy ez a forradalom voltaképp le sem tért a legjobb értelemben vett szocializmus útjáról. Fegyelmezettség olyan volt, mint a legjobb akaratú és legjobban képzett munkásoké. Tudatos volt, okos és határozott. Elrablott életét követelte vissza és emberi méltóságát. És nem ragadtatta el magát a méltóságteljes szerénység és mérséklet utairól. És minden túltengést elnyomott és semmiféle szélsőséget szóhoz sem engedett. S ez az barátaim, amin, ha jól meggondoljátok, velem együtt könnyet ejthettek valahányan.

Illetve, most látom csak, mindez még nem is elég ahhoz, hogy lélekállapotomat e nagy eseményekkel kapcsolatosan jellemezzem. Azt a vallomást kell itt tennem mindenekelőtt, hogy én már-már nem is nagyon bíztam a nemzet életerejében. Megtört, fáradt, agyongyötrtöt nép ez - gondoltam magamban. És ez ahiedelemem nem is mai keletű.

Közel harminc éve annak, hogy Németországban egy igen magas rangú úrral beszélgettem egy délután. Nem volt nagyon okos ember, de történelmi tájékozottsága nagy volt. Ez a nagy úr akkor így szólt hozzám:

- Minden olyan nép, amely sokáig élt rabigában, jellemileg végül is elfajzik. Nézze meg a lengyel és magyar főrendeket, nem hazaáruló volt-e legnagyobb részük és évszázadok óta? Nem a bécsi és egyéb udvarok körül settenkedtek, szorgoskodtak, nem úgy van-e, hogy fölcserélték anyanyelvüket, hogy nagybírói haszonért földbirtokokért, méltóságokért árulták el hazájukat, szegény nemzetük mindennemű szabadságtörökvéseit? És milyen vitézkötésesek, heje-huja hencsegők! Egy magyar báró nagyobbbat fúj magából idekinn, mint a mi hercegeink. És van-e maradibb, csökönyösebb, gögösebb és kegyetlenebb rabszolatartó a lengyel nemességnél?

Ilyeneket mondott s nekem azt kellett hinnie, hogy igaza van. S mindez utóbbi időnkig azt mondtam magamnak, hogy igen, az én szegény népem jellemileg csakugyan végleg megtört évszázados mindenféle lealázottságában. Mindenbe belenyugszik ő már, mindennek behódol, mélyebben ember már le nem hajthatja fejét, mint az én szegény, agyongyötört magyar népem. És hányszor sírtam már el emiatt is öregségem könnyeit. A tatár, a török, a német, aztán megintcsak a német... hogy is maradhat meg ez az árva kis nép a Duna és Tisza áldott és átkozott közén, amely úgy látszik, minden szomszédos hatalom érdekeinek oly kecsegtető és csábító mezeje? Hogyis menthetné létét másként, minthogy hízeleg, alázkodik, mindenbe belenyugszik s mindenkor túlteljesíti azt, amit a hatalmak követelnek tőle?

EZT GONDOLTAM mindeddig, de most megalázottságomból fölemelem végre a fejem és másképpen beszélek. Mert a lengyelek, óh a lengyelek is... amit már sose hittem volna róluk, ők is a szabadságszeretetet olyan lángcsóváit vetették ki magukból, hogy megállt az emberben a szív, hogy ki akart szakadni belőle a lélek... Hát még a mienk!

E drága halottak az életüket áldozták azért, ami az embernek legnagyobb kincse: hazájukért és szabadságukért. És mi megmaradtak életünket akarjuk áldozni azért, hogy az ő ideáljaikat végleg valóra váltsuk. Én öreg életemet szívesem dobom oda érte s ti fiatalabbak, a könnyeiteken látom, nem akartok mögöttem maradni.

S mármost mégiscsak hogy történhetett ez a csoda, hogy e két, századok óta szenvedő nép egyszerre ily erőre kapott, a vulkánok erejére és az üstökösök fényével tündökölt? Nem tudok erre más magyarázatot, mint azt, hogy ez a drága ifjúság úgy ott, mint itt nem főurak elkényeztetett gyermekeiből állt össze, nem is a pöffeszkedésre, gyűlölködésre mindenkor kész dzsentri-gyerekekből, hanem a nép viszontagságokhoz szokott gyermekeiből, a mai egyetemi ifjúságból. Paraszti, munkás és polgári családokból származó diákok ők, akik a tisztaságnak, becsületnek az emberiségnek és jóságnak ezt a legszebb forradalmát csinálták Magyarországon a munkásokkal és a némi katonasággal összefogva.

És én most arra kérlek benneteket, vessétek szívetekbe és elmétekbe, hogy ez így történt s miután könnyeitekkel már megöntöztétek a sírokat és őszi lombokkal is beborítottátok, vagyis a gyászoló szív parancsainak eleget tettétek, menjetek most némiképp megennyhült szívvel haza.

S majd meglátjuk, hogy mi lesz.

(Irodalmi Ujság 1956. november 2.)

FALUDY GYÖRGY:

NAGY IMRE

Leltárt készített, míg hajnalban
fel-alá járt a pincebolt
alatt: csak cvikkere hiányzott,
egyébként minden rendben volt:
a perc lejárt, a lelke tiszta
s egy óra sem kell már, amíg
Kossuth Lajost, Rákóczi, Dózsát
beérik kurta lábai.

Mi adta néki a nyugalmat?
Hogy tudta: hallgatják, míg hallgat
és azt is, hogy a század titkát
ő oldotta meg félúton?
S mi növesztette nagyra, szépre?
Bölcs bátorsága? tisztessége?
Batthyányhoz hasonló vége?
hogy ő lesz fajtánk példaképe
a holtak élén? Nem tudom.

A szomszéd cellából Maléter
köhécselt. Hirtelen hideg
szellő fútt tarkóján. Hogy papírt
és tollat kérhetne? Minek?
Minek, gondolta. Száll az írás,
mint viharban a levelek,
s köztük, derűsen és kimérten
zömök, ősz férfi jár: a tett.

A vég, sejtette, még nehéz lesz,
de az már nem oszt, nem szoroz, -
megnyílt az ajtó: káromkodva
ugrottak rá a vasbotos
pribékek, megkötötték karját
s végigrugdosták az orosz
zsebrákok sorfalán át, míg
ő cvikker nélkül, félvakon

támolygott, aztán szánakozva
szétnézett kinn az udvaron:
de már az ávós hóhér rémült
arcát nem vette észre sem
a helytartót, ki két szovjet tiszt
közt állt, vacogva, részegen.

Aztán csak mész, vajpuha mész jött,
előbb ráterítette bő
tógáját, aztán szikkadozni
kezdett, majd mint a krétakő
kemény kőzetnek nőtt reája,
megette bőrét, húsát, arcát,
de bajsza nyájas kunkorát
szálanként őrzi, mint az ország.

Azóta újra mellbeteg,
keszeg varróleány a nappal
s izzadt ringyók az éjszakák, -
ám néha félálomban este
szemembe hull egy fény-nyaláb:
talán a láthatáron villan,
vagy a szomszéd utcán a villany,
de lehet, hogy a cvikkere.

(London, 1958 június)

A MAGYAROK VÉRE

Nem tartozom azok közé, akik azt kívánják, hogy a magyar nép újra fegyvert fogjon, bevesse magát egy eltiprásra ítélt felkelésbe, - a nyugati világ szemeláttára, amely nem takarékoskodnék sem tapssal sem keresztényi könnyel, hanem hazamenne, felvenné házipapucsát, mint a futball szurkolók a vasárnapi kupamérkőzés után.

Túlsok a halott már a stadionban, s az ember csak saját vérével gavalléroskodhat. A magyar vér oly nagy értéke Európának és a szabadságnak, hogy óvnunk kell minden cseppjét.

Azok közé sem tartozom, akik úgy hiszik, alkalmazkodni kell, ha átmenetileg is, bele kell törődni a rémuralomba. Ez a rémuralom szocialistának nevezi magát, nem több jogon, mint ahogyan az inkvizíció hóhérai keresztényeknek mondták magukat.

A szabadság mai évfordulóján szívemből kívánom, hogy a magyar nép néma ellenállása megmaradjon, erősödjön és a mindenünnen támadó kiáltásaink visszhangjával elérje a nemzetközi közvélemény egyhangú bojkottját az elnyomókkal szemben.

És ha ez a közvélemény nagyon is erőtlenségre ösztönöz ahhoz, hogy igazságot szolgáltatasson egy vértanú népnek, ha a mi hangunk túlságosan gyenge, kívánom, hogy a magyar ellenállás megmaradjon addig a pillanatig, amíg keleten az ellenforradalmi állam mindenütt összeomlik ellentmondásainak és hazugságainak súlya alatt.

A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért az igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaráó nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia - s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.

A magáramaradt Európában, csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol - még közvetve sem - igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minékünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erdővel, amelyek elhomályosítják a történelmet, - bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

A magyar munkások és értelmiségiek, akik mellett annyi tehetetlen bánattal állunk ma, tudják mindezt, s ők azok, akik mindennek mélyebb értelmét velünk megértették. Ezért, ha szerencsétlenségükben osztoztunk, - miénk a reményük is. Nyomorúságuk, láncaik és száműzöttségük ellenére királyi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot, amelyet ők nem nyertek el, de egyetlen nap alatt visszaadtak nekünk!

(In: Gloria Victis 1956-1986, A magyar október költői visszhangja a nagyvilágban, Bécs, 1986.)

KAVICS

avagy

Miért nem írok kritikát a Gondolatjelről?

Különösen vagyok a politikával, egészen különösen. Olyan ködös fogalmaim vannak róla mint érdekegyeztetés, érdekképviselés, választhatóság. Nálunk ilyen nincs. Mert a fegyverekkel és hazugságokkal támogatott tehetségtelenség és primitivizmus (ré)uralmát nem tartom annak.

Különösen vagyok a politikai lapokkal is, egészen különösen. Nálunk ilyenek sincsenek. Mert a hasábokba tördelt manipulatív fikciót nem tudom annak tartani. Vannak persze kivételek, mert rések is mindig vannak. Mészöly Miklóstól és Nádas Pétertől tanultam, hogy ez nem szerencse, hanem a dolgok természetéből adódó elkerülhetetlen következmény. A Gondolatjel azonban sajnos nem tartozik (vagy eddig nem tartozott) a kivételek közé. Az egyik kritikai megjegyzés a stafétabot átvételekor éppen az volt, hogy az új szerkesztők lemondanak a kari politikai élet alakításáról és az arról való tájékoztatásról, és a glasznoszty gyorsan változó hullámaint követve nagyobb igénnyel lépnek fel, mondván, hogy "itt úgysem történik soha semmi". Az elmúlt két hónap országos visszhangra találó eseményei viszont mégis a "bölényeket" igazolták. Jó, senki nem láthat a jövőbe, és a technikai akadályok sem teszik lehetővé a naprakész tájékoztatást. Elvileg azonban a szó is tett. Történés. és gyakorlatilag is. A következő szám nyilván a helyi eseményekkel lesz tele, miután az ország legtöbb diáklapja megjelentette már az ezzel kapcsolatos véleményét és állásfoglalását. A következő szám - ahol ez az írás is megjelenik. Legalábbis remélem, hogy napvilágot lát, és nem az azstalfióknak készül, mint az előző, ami a glasznoszty jegyében politikai, vagy ne túlozzunk: taktikai okok miatt a szerkesztők kérésére nem jelent meg. Többek között ott is megfogalmazódott a második kritikai észrevétel, miszerint elenyésző azoknak a cikkeknek a száma, amiket hallgatók jegyeznek. Ez a megjegyzés is kezdi érvényét veszteni, de még csak kezdi. A cikkek szerzőinek még mindig csak alig harmada hallgató. A gondolatjel 88/2. számának kritikája itt kezdődhetne. Ha. Ha rájönne, miféle elv alapján kapcsolható össze Máté Tóth András törekedés példabeszédekben megfogalmazott lélek-helyzetrajza a prágai Tavasszal (interjú, dokumentum, tanulmány), a FIDESZ-ről szóló tájékoztatás Jónás Csaba borghesianusnak álcázott esszéjével (színtiszta, ráadásul jó minőségű irodalom), a filmkritikák egymással és a József Attila párttagságának megszakadását elemző tanulmánnyal stb. Hogy ilyen ezerszínű világban élünk? Vörös, szürke, kék, egy kis zöld árnyalattal? Akkor is: minden emberi alkotásnak - a lapszerkesztésnek is - éppen az a lényege, hogy a káoszon túl a rendet megmutassa, a zűrzavarból a formát megszervezze. Egy lapszemlét vagy lapszámról szóló kritikát is az egész igényével szeretnék megírni, de a Gondolatjel legutóbbi száma erre nem ad lehetőséget. A kritika ezúttal is elmarad, igaz némileg más okokból, mint a múltkor. Nem szeretném ugyanis az írások összességét holmi prosz salátákhoz hasonlítani - még azt mondanák, hogy ez most megint: kötekedés, arisztokratizmus, fölényes ironia, elhatárolás, pálcátörés, keménykedés, szigorúság, bölénység. Holott én csak azt szeretném mondani, hogy kavics. Amit felmelek a földről, és nektek adok. Annál is inkább, mert én sem tudom, hogy hogyan lehetne politikai lapot szerkeszteni ma Magyarországon, sőt még csak azt sem, hogy lehet-e egyáltalán. Azért írok mégis ebbe a lapba, mert szimpatikus nekem, ha egy újság a róla szóló kritikát is közölni akarja a saját hasábjain. Mert ez is olyan, mint a kavics: párbeszéd, résélmény, bátorság.

Mikola Gyöngyi

KAVICS A MAGASBAN

Demoszthenésről az a hír járja, hogy felfelé ívelő politikai karrierje kezdetén kavicsot helyezett nyelve alá, hogy legyőzze a szónoki képességeinek gátat szabó dadogását. Most mi is kaptunk egy "kavicsot", próbáljuk hát ki, javít-e valamit beszédhibánkon. Óvatos emberek lévén, vizsgáljuk meg először, hogy valóban kavicsai van-e dolgunk.

Röntgenkép

Amikor másfél évvel ez előtt átvettük a "--"-jel szerkesztését, az újság gyakorlatilag nem létezett. Létezett viszont néhány ember, akiknek "határozott" elképzeléseik voltak arról, hogy milyennek is kellene lennie egy kari lapnak. Bár sem a gyakorlat, sem a tekintély nem állt az oldalunkon, de belefogtunk. Menet közben derült ki, hogy azok a bizonyos ködös elképzelések és a mi elgondolásaink nem egészen fedik egymást. Támogatás helyett csupán dorgálást kaptunk. A lap működni kezdett, megjelent, rendszeresebben és nagyobb terjedelemben, mint az elmúlt néhány évben bármikor.

Nem értvén igazán a dorgálást, rögtön az elején megkértünk arra néhány, magát e kérdésben avatottnak érző személyt, hogy fogalmazza meg nyíltan ellenérveit. Ezt Nikola Gyöngyi 1987 őszén meg is tette, a második szám megjelenése után. Hogy akkor nem jelentettük meg ezen írást, annak sem taktikai, sem politikai okai nem voltak. Úgy véltük, egy-két szám egy folyamatosan megjelenni szándékozó lapnál még túlságosan kis rálátást biztosít egy recenzens számára. De ne tagadjuk, voltak ennél prózaibb, mondhatni pragmatikus okaink is: a lap régi tanárszerkesztője akkor mondott le, új még nem volt -- s ezzel egyidőben akartuk a dékán akkoriban még meglévő cenzúra-jogát megbolygatni. (Ami azóta a mi közbenjárásunk nélkül is megszűnt.) Ráadásul éppen az októberi szám kapcsán (ürügyén?) az akkor még hattyú szerkesztőségén belül is szakadásra került sor. Azt is e szám után tudtuk meg, hogy a KAR anyagi okok miatt nem tudja vállalni a lap havi megjelentetését. Mi sem tudhattuk pontosan, hogyan tovább, mikor jelenik meg legközelebb új szám, s a megírt kritika akkor aktuális lesz-e még. A jelek szerint aktualitását megtartotta, hiszen kifogásai megegyeznek azokkal, amit most közlünk.

"hasábokba tördelt manipulatív fikció" és a glasznosztv hullámlovaslása

Politikai lapot csinálni valóban nehéz dolog lehet. Mentségünkre szóljon, hogy mi soha nem akartunk politikai lapot csinálni. Csupán olyan fórumot szeretettünk volna teremteni, ahol mindenki azzal foglalkozhat, amit ő a legérdekesebbnek tart mai világunkban. Arról már nem igazán tehetünk, hogy ez mostanában a politika. Az idők változnak, s ezzel együtt változniuk kell a különböző lapok funkciójának is. Mi úgy gondoltuk, azzal "felelünk meg" legjobban lapteremtő bölény őseink szellemének, ha a lap a mai egyetemi polgárság érdeklődését tükrözi. Még akkor is, ha ez a volt szerkesztőknek tetszik legkevésbé.

Amit mi tudni vélünk egy politikai lapról, az éppen az, hogy nem manipulálhat a szó hagyományos, kelet-európai értelmében. (Minden megnyilatkozás természetesen manipuláció, s minket csak az különít el ebben a közegben a többiektől, hogy semmilyen hatalmi csoportosulás sugallatának nem engedünk eddig sem.) A mai Magyarországon véleményünk szerint csak imitációja figyelhető meg a politikai változásoknak. Nálunk a valaha volt legnagyobb sztálinistákból is éharcos reformerek lesznek. Az imitált reformfrazológia

azonban lassanként elkopik, s a demagógia egyre nyilvánvalóbbá válik. Ebben a helyzetben konjunktúra-lovaglással vádolni bennünket enyhén szólva nevetséges. Elég talán csak azt felhozunk "védelmünkben", hogy a társadalmi nyilvánosság tágitása érdekében tett "lépéseink" még ma sem elfogadhatóak a hatalom számára. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy hivatalos sajtóban még egyetlen általunk közölt dokumentum sem látott napvilágot.

Az pedig, hogy a szerkesztésben ki milyen rendet lát, egyéni megítélés kérdése. Olcsó és könnyű lenne most hasonlóan kaotikus benyomást keltő felsorolást ideválogatni bármely kari folyóiratunkból. Könnyű lenne azt mondani, hogy mi ebben rendet látunk, abban pedig nem. Ezzel a dologgal csak az a baj, hogy a szemlélet értelmetlen.

Jelenleg három feladatot érzünk magunkénak.

- 1 - híradást a KAR életéről,
- 2 - diákokat érdeklő, de a hivatalos sajtóból kiszorított témák, írások közlését
- 3 - kritikák, esszék, fordítások közreadását.

A harmadik részt kellene tovább erősíteni diák-írásokkal, ill. e három szerkesztési elvben talán a jobb arányokat megtalálnunk.

Mindhárom irányt egyetlen közös nevező azonban összefog, ez pedig a minőség követelménye. Nem közöltünk, s ezután sem fogunk olyan írást közreadni, amely nem üti meg az általunk elvárt színvonalat, legyen az diák, vagy akár tanár alkotása. Nem arról van tehát szó, hogy az asztalunkon heverő diák-írások halmazait mi azért rekesztjük ki a "---"-jelből, mert a "nagyok" cikkeinek akarunk elsősorban helyet biztosítani. A diák-szerzők aránya a mostani lapban nem jobb és nem rosszabb, mint a korábbi időszakban. (Gondoljunk csak az 1985-ös évfolyamra, amikor öt szám lényegében csak Szörényi László írásával adott ki lapnyi terjedelmet.)

Sztrájk és bölényjósítás

Arra hivatkozni, hogy a "bölények" előre látták, hogy szárnyaló szavaikból sztrájk születik majdan, nevetséges demagógia. De menjünk sorjában. Az a vád fogalmazódott meg a lap ellen eddig a leggyakrabban, hogy holmi "külső" hívságok kedvéért elhanyagolja a KAR közéletét (ami nem volt, s ma sincs, minden ellenkező híreszteléssel ellentétben). Az eddig megjelent számaink mindegyike foglalkozott a KAR közéletével, mindent leközöltünk, ami ezzel kapcsolatos. Arról már nem mi tehetünk, hogy csak ennyi történt, mint ahogy arról sem, hogy "szerkesztőségünk" ajtaját nem ostromolta a diákság-tanárság a régiak hogyan "irányították" a kari közéletet, de ez a közélet mindmáig fikció maradt. Igaz, hogy mi sem kezdeményeztünk kari vitákat a lapban. Mára teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy akari oktatás színvonalának emelkedéséhez:

1. a felsőoktatás egészét kell megreformálni (radikálisan és gyorsan)
2. arra pedig személy szerint külön-külön kellene kitérni, hogy XY tanárnak-diáknak mi keresnivalója van az egyetemen. Hogy ezt nem tettük, nem hisszük, hogy elsősorban gyávaságunk kérdése lenne. Inkább annak bizonyítéka, hogy a karon belül sincs semmilyen hagyománya a demokráciának.

S itt érkezünk el a jelenlegi "sztrájk" kérdéséhez: A sztrájk (ami 1988. október 28-án történt) megítélésében nagyon megoszlanak a vélemények. 1981, azaz a HKR kezdeményezése (és kudarca) óta egyedül most nyílt (volna?) lehetőség arra, hogy a hallgatók kézzelfogható eredményt tudjanak kiharcolni a felsőoktatásnak. Ezt a reményt a legutóbbi Kari Fórum megcáfolni látszik. Ha pusztán az Operatív Bizottságon múlt volna a folytatás, akkor ma nem tartanánk az országos demonstrációnál. (Máig nem világos nagyon sokak számára, hogyan szavazhatott a sztrájk folytatása-megkezdése ellen <ill. miként tartózkodhatott a szavazástól> éppen az Operatív Bizottság.) Lehet arról vitatkozni, hogy mire vezethet a demonstráció, véleményünk szerint azonban jelenleg ez az egyetlen eszköz a kezünkben, amivel a demoralizált

intézményeket a minimális tárgyalásokra rá tudtuk volna kényszeríteni. Az a bizonyos minisztériumi válasz és a tömegkommunikáció reagálása (kozmetikázott terminológiák) egyértelműen bebizonyították, hogy nem tekintenek bennünket tárgyalópartnernek. (Tudjuk, hogy a kudarc – mert arról van szó – nagyon kis mértékben múlt a KAR hallgatóságán, de a KARon belüli lehetőségeket sokkal jobban ki kellett- és lehetett volna használni. Az eddig történtek inkább a tárgyalás-imitáció kategóriájába tartoznak. Az oktatás jelenlegi helyzete azonban nem tűr halasztást és hosszas alkudozási folyamatokat. E ezen a helyzeten nem sokat változtatott az országgyűlés legutóbbi döntése sem.

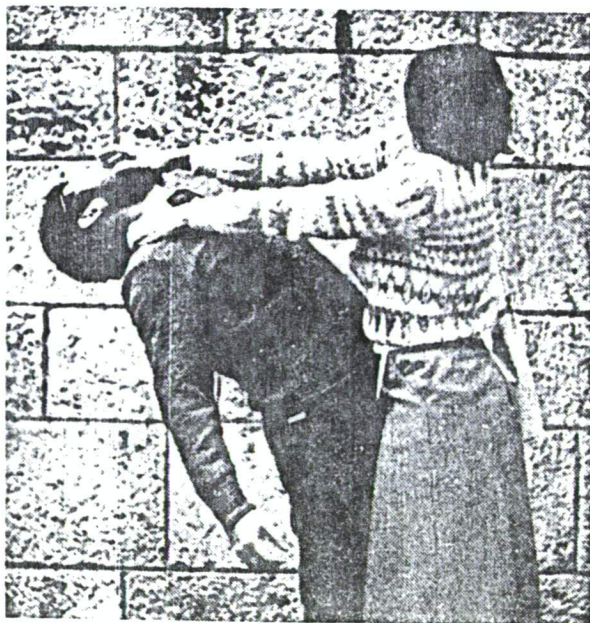
Meg az indiánok

Hogy végezetül mi is nagy tekintélyű példaképeinkre hivatkozunk: régi nagy indián törzsfőnökök is tudták már, hogy – mint annyi minden e tájon – a bölénység fogalma is kiüresedett mára. Felejtsük hát el, s ha már emléke sem fog kísértani, akkor végre egyenrangú felekként állhatunk egymással szemben. S az igazi párbeszédben majd talán e kavicsként kapott ködarab is valódi kavicsná csiszolódik.

(a szerk.)

Feltehetően a tanulók az előző fejezetekben elsajátították az ütések, rúgások alaptechnikáját. Az összetett gyakorlatoknál már képesek ezeket kontrollal, pontosan végrehajtani. A halántékütést mindvégig jelezni kell. A gyakorlás lélektani nehézsége a szembenyúlás ténye!

- Első lépésként a tanulók ujjakkal, mérsékelt erővel nyomják meg saját szemüket, érezni fogják a gyakorlat erejét, humánus voltát (a nyomás megszűnésével a fájdalom is megszűnik).
- A szem nyomását a társ talajra kíséréséig nem szabad csökkenteni!

Pár-beszédek

V. M. Molotov referátuma a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ötödik rendkívüli ülészekán. 1939. október 31. (részletek)

1. "Először: utalni kell azokra a változásokra, melyek a Szu. és Németország közti viszonyban végbementek. A Szovjetunió és Németország között aug. 23-án megkötött megnehtámadási szerződés véget vetett a Szovjetunió és Németország között évek óta fennállott abnormális viszonynak. Az ellenségeskedést, melyet némely európai hatalom mindenképpen szított, a Szovjetunió és Németország közti közeledés és baráti viszony megteremtése váltotta fel. Ennek az új, jó viszonynak a további megjavulása a Szovjetunió és Németország között Moszkvában, szeptember 28-án megkötött barátsági és határmegállapítási szerződésben nyert kifejezést.

2. A nemzetközi helyzetben beállt fontos változásokkal kapcsolatban néhány régi formula, melyekkel nemrégiben még éltünk - és melyeket némelyek úgy megszoktak - nyilvánvalóan elavult és manapság használhatatlan.

... Ismeretes például az, hogy az utóbbi hónapok folyamán az olyanféle fogalmak, mint "agresszió", "agresszor", új konkrét tartalmat, új értelmet kaptak. nem nehéz megérteni, hogy mi ezeket a fogalmakat ma nem használhatjuk abban az értelemben, mint mondjuk, 3-4 hónappal ezelőtt. Jelenleg, ha az európai nagyhatalmakról beszélünk, akkor Németország az az állam, mely a háború gyors befejezésére, a békére törekszik, viszont Anglia és Franciaország, amelyek még tegnap az agresszió ellen harcoltak, a háború folytatását akarják, a békekötés ellen vannak. A szerepek, mint látjuk, változnak.

Hitler Birodalmi Gyűlésén elmondott beszéde 1939. október 6. (részletek)

1. A múlt hosszú történelmi idején át bebizonyosodott, hogy Európának e két legnagyobb nemzetek akkor volt a legboldogabb, amikor egymással barátságban élt. A nagy háború, amelyet egykor Németország és Oroszország egymás ellen viselt, mindkét nemzet szerencsétlensége lett.

... Már egy hónappal ezelőtt kijelentettem a Birodalmi Gyűlésen, hogy a német-orosz megnehtámadási szerződés megkötése fordulópontot jelent az egész német külpolitikában. Az időközben Németország és Oroszország között létrejött új barátsági és érdekegyezmény e két állam között nemcsak a békét, hanem egy boldog és hosszantartó együttműködést is lehetővé fog tenni.

2. Ha most ebben a német magatartásban Oroszországgal érdekközösség adódott, úgy ezt nemcsak a két államot érintő kérdések azonossága indokolja, hanem annak a felismerésnek azonossága is, amely mindkét államban az egymáshoz való viszonyuk kiépítését illetőleg felmerült ... Oroszország olyan elveken épült fel, amelyek különböznek a mi német elveinktől. Miután nyilvánvaló lett, hogy Sztálin ezekben az orosz-szovjet elvekben semmiféle olyan akadályozó okot nem látott, mely szerint olyan államokkal, amelyek más felfogást vallanak, barátságos kapcsolatokat létesítsen, a nemzeti szocialista Németország sem lát tovább semmiféle okot arra, hogy más mértékkel mérjen. Egy azonban bizonyos: abban a pillanatban, amikor mindkét állam kölcsönösen tiszteletben fogja tartani egymás különböző kormányrendszerét és annak elveit, megszűnik minden ok bármilyen egymással szembeni ellenség magatartásra.

3. Ennek az úgynevezett államalakulatnak történelmileg egyedülálló összeomlásával kapcsolatban bizonyára mindenki felveti a kérdést, hogy mi volt ezen esemény oka. A lengyel állam bölcsőjét Versaillesban faragták. Nem a lengyeleknek, hanem a németeknek és az oroszoknak véres áldozatából született meg ez a képződmény.

4. Németország és Oroszország közös erővel meg fogja szüntetni Európa legveszélyesebb részeinek veszélyes jellegét, és mindegyik gondoskodni fog saját területén az ott élő emberek jólétéről, és ezzel Európa békéjét fogja szolgálni.

... Egyben mindenesetre változtathatatlan Németország elhatárolása, mégpedig, hogy Birodalmunk keleti részén békés, szilárd és így elviselhető viszonyokat teremtsünk. És éppen ebben egyeznek meg teljesen a német érdekek és kívánságok Szovjetoroszország kívánságaival.

Egyik állam elhatárolása sem engedi meg azt, hogy közöttük problematikus állapotok keletkezzenek. Németország és Szovjetoroszország a kétoldali érdektérletek világos határát azzal az elhatározással vonta meg, hogy mindegyik a maga területén gondoskodni fog a nyugalomról és rendről, és mindent meg fog akadályozni, ami a másik félnek kárt okozhat. A német birodalmi kormány sohasem fogja megengedni, hogy a keletkező lengyel maradékallem ... a Német Birodalom és Szovjetoroszország közötti zavarok forrása legyen.

3. Elegendőnek bizonyult először a német hadsereg, aztán a Vörös Hadsereg gyors csapása Lengyelországra, hogy a versaillesi szerződés e szörnyszülöttjéből, mely a nem-lengyel nemzetiségek elnyomásából élt, ne maradjon meg semmi.

4. Németországhoz való viszonyunkban a baráti kapcsolatok megerősítésének, a gyakorlati együttműködés kifejlesztésének vonalán haladunk, azon a vonalon, melyen Németország békevágát politikailag támogatjuk. Az elkövetkezett események teljes egészében megerősítették azt, hogy a Szovjetunió és Németország közötti új viszony a kölcsönös érdekek tartós alapjára épült. A Vörös Hadseregnek a volt lengyel állam területére való bevonulása után komoly kérdések vetődtek fel a Szovjetunió és Németország államérdekeinek elhatárolása körül. Ezeket a kérdéseket közös meg egyezéssel, gyorsan elrendeztük. A Szovjetunió és Németország között szeptember végén megkötött barátsági és határmegállapítási szerződés a német államhoz való viszonyunkat megerősítette.

... A Szovjetunió és Németország viszonya más alapon épült, amelynek nincs köze a háború utáni versaillesi rendszer megörökítésén fáradozó érdekekhez. Nekünk mindig az volt a véleményünk, hogy az erős Németország Európa tartós békéjének elengedhetetlen feltétele.

Összeállította: Győrei Péter

UTOLSÓ LAPRA

A Gondolat-jel a Kar egészének lapja.

Szándékunk szerint független sajtóorgánum kíván lenni. A szerkesztők magukra is érvényesnek tartják a következő idézetet: "Bármiféle cikk megjelenésével, vagy meg nem jelenésével kapcsolatos dologban a szerkesztőség mindig vállalja saját döntését. A lapban való megjelenés csupán arra bizonyíték, hogy a szerzővel (szerzőkkel) egyetértünk a közlés kérdésében.

A publikáció gondolatisága, mondanivalója azonban (remélhetőleg) a mindenkori konkrét szerző(k) sajátja. A szerkesztőség tagjainak a már megjelent írások tartalmához való viszonya mindig tisztán olvasói jellegű, tehát személyes jog, magánügy." (G-j. 1985/2)

Az elmúlt egy évben nyújtott segítségükért köszönetet szeretnénk mondani a következőknek: Szörényi Lászlónak, Csernus Sándornak, Farkas Zoltánnak, Gyukity Márknak, Pete Györgynek és Szilasi Lászlónak, Molnár Jenőnek és Tóth Erikának.

Hibaigazító ("-" 88/2.): A címlapot készítette Szegi Amondó Zoltán. A Prága 1968 című válogatást és interjút Győrei Péter és Török Tamás készítette. A Tövisvirág "Párizs '68" oldalán a Sorbonne faláról gyűjtött feliratok fordításai találhatók. Március 15-éről a fotókat Szőnyi György Endre készítette.

1988 szeptember-november

E szám szerkesztésében részt vett: Tóth István (főszerk.)

Hafner Zoltán, Tóth Andrea

Enged.: Sényei Róbertné

Címünk: 6722 Szeged, Egyetem utca 2-6.

Magyar Irodalomtörténeti Tanszék Könyvtára

"Gondolatjel"

Megjelent 400 számozott példányban

